T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI (İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

1560 CERBE DENİZ SAVAŞININ TÜRK VE İSPANYOL TARİHİNDEKİ YERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tunç AKINCI

Ankara-2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI (İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

1560 CERBE DENİZ SAVAŞININ TÜRK VE İSPANYOL TARİHİNDEKİ YERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tunç AKINCI

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Ertuğrul ÖNALP

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI (İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

1560 CERBE DENİZ SAVAŞININ TÜRK VE İSPANYOL TARİHİNDEKİ YERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :Prof.Dr. Ertuğrul Önalp

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Ertuğrul ÖNALP	.....
Doç.Dr. Hale TOLEDO	….....
Yrd. Doç.Dr. Gülseren HALICI	.....
.....	……....
.....	……....
.....	……....

Tez Sınavı Tarihi: 3 HAZİRAN 2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……..IV

GİRİŞ

1. BÖLÜM

Katolik Hükümdarlar Dönemi……....……1

1.1 İç Politika…… ..……...…….2

1.2 Dış Politika……...……...4

2. BÖLÜM

Habsburglu Şarlken Dönemi……..……...7

2.1 Fransa ile yapılan savaşlar…….…..……14

2.2 Tunus Seferi…….…….…..16

2.3 Cezayir Seferi…….…….…...17

2.4 Protestanlara karşı mücadele…….…….….19

2.5 Mali Sorunlar…….…… …21

2.6 Almanya'da gerileme…….……..…23

2.7 Son yılları…….……...24

3. BÖLÜM

XV ve XVI. Yüzyıl İspanya'da Devlet Düzeni……..25

4. BÖLÜM

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi……...……31

4.1 İç Politika

Canberdi Gazali İsyanı……..…….33

İbrahim Paşa'nın Mısır'daki ıslahatları……..……...34

Şehzadeler olayı…..……35

İç isyanlar……..…….……40

4.2 Dış Politika

Belgrat'ın Fethi…….……..…….42

Rodos'un Fethi……...……...……..…43

Macaristan seferleri……..…...…….....45

Birinci Macaristan Seferi……..……..47

İkinci Macaristan Seferi…..……..……...48

Üçüncü Macaristan seferi…..…….…….50

İran Seferi ve Bağdat'ın Alınması……...…….....53

4.3. Osmanlı'da Denizcilik Faaliyetleri ve Kanuni Dönemi Deniz Seferleri…58

Derya Beyler Dönemi(1324-1390)…….…….....59

Kaptan-ı Derya/ Kaptan Paşalar Dönemi …….…….…..…60

Oruç ve Hızır Reis……...…….…….…….....62

Barbaros'un Osmanlı Hizmetine Girmesi…….……..…….....67

Venedik ile İlişkiler…….……70

Preveze Deniz Zaferi ve Sonuçları…..…….…….....…71

Osmanlı- İspanya İlişkileri…….…….…….……..……..73

5. BÖLÜM

İspanya Krallığı'nın Kuzey Afrika Politikası……..……...75

6. BÖLÜM

Cerbe Zaferinin Mimarları

6.1 Piyale Paşa……..……..93

6.2 Turgut Reis……..……..95

7. BÖLÜM

Cerbe Savaşı ……..……..99

8. Bölüm

Kuzey Afrika Başarısızlığının Nedenleri ve Cerbe Savaşının Sonuçları ..119

SONUÇ.....131

TÜRKÇE ÖZET…….134

İNGİLİZCE ÖZET(SUMMARY IN ENGLISH)……..…….137

KAYNAKÇA…….……..141

EKLER…….143

ÖNSÖZ

Akdeniz havzasında yer alan devletler, coğrafi konumları gereği İlk Çağdan beri birbirleriyle karşı karşıya gelmişlerdir. Değerli ticaret yollarını ele geçirmek için hükümdarlar, güçlünün güçsüzü affetmediği bu denizlerde egemen olmaya çalışmışlardır.

Granada'yı 1492'de teslim alarak yeniden fetih sürecini tamamlayan Katolik Hükümdarlar, Akdeniz'de ve Kuzey Afrika'da yayılmaya başlar. Afrika'da Sahra Çölü üzerinden gelen ticareti kontrol etmek isteyen İspanya, Akdeniz'deki sınırlarını güvenceye almak için kıyının diğer tarafı olan Kuzey Afrika'ya hakim olması gerektiğini biliyordu.

İyi düşünülen ama yeterince sadık kalınamayan bu politika, Kastilya Kraliçesi İsabel'in ölümünden sonra ihmal edilmeye başlar. Usta kaptanların dediği gibi "denizler şakaya gelmez". Oruç ve Hızır Reisler, kendilerine liman yaptıkları Cerbe'den Akdeniz'e açılarak Rodos'a ve İtalya kıyılarına başarılı seferler yapmaya çoktan başlamışlardır bile.

Barbaros'un Osmanlı himayesine girmesiyle, Türkler artık sadece karada değil, denizlerde de zafer kazanmaya başlamıştır. İspanya'nın arka bahçesi bundan böyle Osmanlı'nın desteğini alan Türk Korsanlarının oyun bahçesi olmuştur.

Gerçekleştirdiğimiz bu araştırmada, Osmanlı İmparatorluğu ile İspanya Krallığının dahil olduğu Hristiyan koalisyonu arasında meydana gelen 1560 Cerbe Deniz savaşını ve sonrasında meydana gelen Cerbe kalesinin kuşatılmasını inceledik.

Olayları daha sağlıklı olarak kavrayabilmek için, hem müşterek Kastilya-Aragon krallığının hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun Cerbe savaşına kadar olan tarihsel gelişimini detaylı olarak vermenin gerekli olduğuna inandık. Savaşın ardından her iki devletin nasıl etkilediğini ve Akdeniz güçler dengesinin ne kadar değiştirdiğini ortaya koymak çalıştık. Araştırmamızı yaparken her iki tarafa yönelik övgü dolu bir anlatımdan uzak kalarak, konuyu sosyal, bilimsel ve nesnel açıdan ele almaya çalıştık.

Bu araştırma konusunu bana vererek, tarihe merak duymamı sağlayan ve araştırmam süresince benden yardımlarını esirgemeyen, Anabilim Dalı başkanımız Sayın Prof. Dr. Ertuğrul Önalp'e ve ayrıca yüksek lisans eğitimim sırasında ders aldığım Sayın Doç. Dr. Nil Ünsal ve Doç. Dr. Hale Toledo'ya teşekkürlerimi sunarım.

Tunç AKINCI

ANKARA 2008

GİRİŞ

St. Jean Şövalyelerinin 1522 yılında Rodos'u kaybetmelerinin ardından İspanya Kralı Şarlken (Avusturya ve Almanya'nın V. Karlos'u), Malta adasını şövalyelere üs olarak vererek Trablusgarp'ı korumakla görevlendirmiştir.

1551 yılında Trablusgarp'ın Turgut Reis tarafından alınmasından sonra bu Kuzey Afrika şehri, Türklerin Akdeniz'deki üssü haline dönüşür. İspanya'nın Fransa ile yaptığı barıştan faydalanan Malta Şövalyeleri, tahta yeni çıkmış olan II. Felipe'yi Trablusgarp'ı geri almak için bir sefer düzenlemeye ikna ederler. Hükümdarlığının ilk yıllarına, babasının emellerini gerçekleştirerek girmek isteyen II. Felipe düzenlenecek sefer için Papalık, Cenova, Sicilya ve Napoli'den destek ister.

Mesina'da toplanan haçlı donanmasının başına Andrea Doria'nın yeğeni Giovanni Doria getirilir. Sicilya Valisi Juan de la Cerda'nın komutasında Mesina'dan ayrılan donanma ilk önce Malta'ya uğrar. Ancak kötü hava şartları ve bulaşıcı hastalıklar nedeniyle donanma iki ay Malta'da kalmak zorunda kalır. Hava şartları ve hastalıklar nedeniyle gücünün bir kısmını kaybeden donanma Tobruk'a geldiğinde eksik kuvvetlerle Trablusgarp'ı ele geçiremeyeceğini anlayarak Cerbe'ye yönelir.

Bu sırada Akdeniz'de seferde olan Osmanlı donanması, Hristiyan donanmasının Cerbe önlerinde olduğunu haber alarak rotasını bu Kuzey Afrika adasına doğru çevirir.

14 Mayıs 1560 tarihinde Cerbe önlerinde beliren Osmanlı Donanması, Hristiyan kuvvetleri arasında panik ve kargaşaya neden olur. Telaş içerisinde kaçmaya çalışan Hristiyan gemilerinin peşine düşen Osmanlı gemileri, düşman kuvvetlerini saatler içinde bozguna uğratır. Alvaro de Sande komutasındaki Hristiyan kuvvetleri ise adada bulunan kaleye sığınırlar.

28 Mayıs 1560'da başlayan Cerbe Kalesi kuşatması 63 gün sürer. Kuşatma boyunca meydana gelen muharebelerde her iki taraf da büyük kayıplar verir. Ancak Türklerin su kaynaklarını ele geçirmesi sonunda zor duruma düşen Alvaro de Sande teslim olmayı kabul eder.

Malta'yı ele geçirmeksizin Trablusgarp'ın güvende olamayacağını bilen Osmanlı Devleti, Cerbe zaferinin ardından rotasını Malta'ya çevirir. Turgut Reis kuşatmanın hatalı olduğunu belirtmesine rağmen kuşatmaya katılır ve daha sonra bir top ateşi sonucu bir kaya parçasının başına isabet etmesiyle hayatını kaybeder. Osmanlı, Malta'yı ele geçiremediği gibi Turgut Reis gibi yeri doldurulamayacak bir Türk denizcisini de kaybeder.

I. BÖLÜM

Katolik Hükümdarlar Dönemi

Papa VI. Alejandro daha önce Fransız kralına Hristiyan unvanını verdiği için Fernando'ya teselli olarak Katolik unvanını verir. Bu dönemde Aragon krallığının, İtalya'daki topraklarını tehdit etmesinden dolayı, Fransa ile yaşadığı sorunlar Papalık devletlerini tehdit eder boyuta ulaşmıştı.

İsabel ve Fernando 19 Ekim 1469 yılında Valladolid'teki Palacio de los Viveros'ta evlendi. İsabel on sekiz yaşında, Fernando ise evlendiğinde 17 yaşındaydı. Katolik Hükümdarların yönetime gelmesi İspanya'nın orta çağdan modern çağa geçişini simgelemektedir. Kastilya ve Aragon'nun birleşmesiyle birlik sağlanmış oldu.

Katolik Hükümdarlar[1], şehirlerin ve az sayıdaki soylulunun desteğini alarak kilisenin ve soyluların karşısında güçlü bir monarşi kurdular. Granada, Navarra, Kanarya Adaları, Melilla ve Afrika'daki diğer yerlerin ele geçirilmesiyle bölgesel bütünlüğü tek bir krallık altında birleştirmiş oldular. Katolik Hükümdarlar, hükümdarlıkları boyunca, Fernando tarafından belirlenen ve sonraki dönemlerde de etkisini sürdürecek bir dış siyaset benimsemişlerdir.

[1] Bkz. ek-1.

1492 yılında Amerika'nın keşfi Dünya tarihini değiştirecek bir gelişmeydi. Amerika'nın keşfi, İspanya'ya ekonomi ve bilim alanında sınırsız olanaklar sunmuş ve sonraki yüzyıllarda Atlantik'e doğru devam edecek bir yayılma sürecini başlatmıştır.

1.1.İç Politika

Kastilya'da hüküm sürebilmek için İsabel'in Kastilya'lı soylu sınıfının muhalefetini yenmesi gerekiyordu. Kastilya'lı soylular, birleşmenin Aragon yerine Portekiz'le yapılmasını istediklerinden Juana'ya muhalif olmuşlardı. 1476'da Toro savaşından sonra *Madrigal de las Altas Torres*[2]'te toplanan meclis I. İsabel'i kraliçe olarak ilan eder. İsabel'in kraliçe olarak tanınmasının ardından Granada Emirliği'nin fethedilmesine karar verildi. Granada Emirliği'nin yaşadığı hanedan krizinden faydalanarak savaş açılır. Granada'nın yeniden fethi öncesinde ve fetih süreci boyunca bazı önemli tarihî gelişmeleri şu şekilde sıralayabiriz:

■1469 yılında Katolik Hükümdarlar evlenir.

■1484 ve 1487 yılları arasında Emirliğin batısı Hristiyanlarca fethedilir.

■1488 ve 1490 yılları arasında krallığın doğusunda fetih haraketi başlar. Operasyon merkezi Mursiya'ya taşınır.

■ 1492 yılında Granada'nın son emiri, Hristiyanlarca Boabdil olarak bilinen Ebu Abdullah, krallığın doğusunda kendisine bir beylik verilmesi karşılığında Katolik Hükümdarlara Granada'yı teslim eder.

■Soylulardan bağımsız, profesyonel ve düzenli bir ordunun kurulması.

[2] Avila'nın kuzeyinde bir köy.

■Büyük ekonomik kaynakların elde edilmesi.

■Granada'nın fethiyle ele geçirilen toprakların bazı soylular arasında paylaştırılmasıyla, soylu sınıfının desteğinin kazanılması.

Yukarıda da görüldüğü gibi iki krallığın birleşmesi, Yeniden fetih hareketinin tamamlanmasını sağlamış ve yarımadada köklü değişiklere neden olmuştur.

Kanarya adalarının ele geçirilmesi ise daha uzun sürmüştür. *Alcáçovas*[3] Antlaşması ile Kastilya ve Portekiz arasındaki egemenlik alanları belirlenmiş ve Kanarya adaları İspanya'ya bırakılmıştı. Ancak Kanarya adaları 1496'da Tenerife'nin ele geçirilmesiyle tamamen İspanya'nın egemenliğine girer. XVI. yüzyılda Navarra, Agramonteses ve Beamonteses arasında ikiye bölünmüştü. Her biri kendine ait kısmın kralıydı. Navarra, ortaya attığı bazı doktrinler nedeniyle Papa'nın nefretini kazanmış ve aforoz edilmişti. Bunun üzerine Fransa ile bir antlaşma imzalayan Navarra, İspanya'yı tehlikeye atarak Fransa ile yakınlaşmıştır. 1512 yılında Fernando, Fransa'ya giderken ordularını Navarra'dan geçirmek ister. Ancak Navarra, Fernando'nun bu talebini reddeder. Bu cevap üzerine Fernando, Alba düküne Navarra'nın işgal edilmesi emrini verir. Bir yıldan kısa bir sürede Navarra'nın İspanyol kesimi Katolik Monarşi'nin yönetime girer.

[3]Alcaçovas Barışı olarakta bilinir. Aynı ismi taşıyan, Portekiz'in Alcaçovas beldesinde 4 Eylül 1479 yılında Katolik Hükümdarlar ve Portekiz Kralı V. Alfonso ve oğlu Juan arasında imzalanmıştır. Her iki krallık arasında Atlantik'teki egemenlik alanları paylaştırılmıştır. Bu antlaşmayla Katolik Krallık Kanarya Adaları'nı elde ederken, Portekiz, Gine, Azorlar, Cape Verde ve Fez krallığını almıştır. (Daha geniş bilgi için bkz.: John W. Blake, **Europeans in West Africa 1450-1560**, The Hakluyt Society, London, 1941) Ayrıca bkz: ek-1.

1.2. Dış Politika

Fernado ve İsabel dış politikada agresif ve yayılmacı bir siyaset benimsemişlerdir. Uluslararası ve askeri politika Fernando'nun yönetimindeydi. Bu politikanın başlıca unsurları; yarımadadaki tüm krallıkların birleşmesi, Akdeniz'de hakimiyet, Kuzey Afrika'yı kontrol altına almak, Atlantik'te yayılmak ve son olarak Fransa'nın izole edilmesi sayılabilir. Fransa'nın tecridi XVI. yüzyıl İspanya politikasının değişmez unsurlarından biri olacaktır.

Katolik Hükümdarlar, Granada'da başlattıkları yeniden fetih hareketini Kuzey Afrika'da da devam ettirerek *Nova Hispania*[4]'yı gerçekleştirmek istiyorlardı. Kökleri eski Roma İmparatorluğuna kadar dayanan anlayışa göre, Kuzey Afrika, İber Yarımadası ile bir bütündü. Bu şekilde Kuzey Afrika hem korsanlardan temizlenecek hem de İspanya, yarım kalan yeniden fetih sürecini tamamlayarak Akdeniz'de kontrolü ele geçirecekti.

Bununla beraber Fernando Akdeniz'de Türkleri durdurabilmek için Kuzey Afrika sahillerine hakim olmak istiyordu. İspanya'nın Kuzey Afrika'ya girmesi 1497 yılında Melilla'nın ele geçirilmesiyle gerçekleşir. Daha sonra 1505 yılında Mers-el Kebir alınır ve bunu Peñon de Velez, Oran, Becaye, Cezayir, Tunus, Mehdiye ve Trablusgarp'ın ele geçirilmesi izler. Fakat esas hedef İtalya olacaktır.

[4] Yeni İspanya

İtalya XVI. yüzyıl boyunca Fransa ile İspanya arasında çıkan anlaşmazlıkların ana nedeni olmuştur. Kastilya-Aragon birliği düzenli orduların kurulduğu yenilmez bir güce dönüşmüştür. Gonzalo Fernandez de Cordoba, İtalya'ya düzenlenen seferlerin büyük kahramanı olur. Fernando, VIII. Karlos ile Barselona Antlaşması'nı imzalayarak Rosellón ve Sardunya'yı alması karşılığında Fransa'ya saldırmamayı kabul eder. Bunun üzerine Fransa, Napoli'yi işgal etmek için İtalya'ya girer. Bu gelişmenin ardından Fernando, Napoli'nin Papa'ya bağlı bir krallık olduğunu bahane ederek Kutsal İttifak'ı kurar ve ordularını *Büyük Kumandanın*[5] *(El Gran Capitan)* komutasında İtalya'ya gönderir. İspanyollar Calabria'yı ele geçirip, Napoli'ye girer. Bu başarının üzerine İspanyol olan Papa VI. Alejandro *Büyük Kumandan'ı Altın Gül*[6] (*La Rosa de Oro*) ile ödüllendirir.

Ertesi yıl 1496 yılında İngiltere ve Habsburg'ların daha önce planlanan evliliği gerçekleşir. 1500 yılında yeni Fransa kralı XII. Luis ile imzalanan Granada Antlaşması ile İtalya'nın güneyi Fransa ve İspanya arasında paylaştırılır. Ancak paylaşılan bölgeler nedeniyle iki devlet arasında antlaşmazlık baş gösterir. Bunun üzerine *Büyük Kumandan* tekrar İtalya'ya gider. Seminara, Cerinola, Garellano ve Gaeta zaferlerinin ardından İtalya'nın güneyi 1504 yılında tamamen İspanya'nın hakimiyetine girer. Bu dönemde öne çıkan kişilerden biri de Afrika'ya düzenlenen seferlerde bizzat emeği bulunan *Kardinal Cisneros*[7]'dur.

[5] Başarılarından dolayı Gonzalo Fernandez de Cordoba'ya verilen isim.
[6] Papa tarafından genellikle soylu Katoliklere ve krallara verilen nişan. Adından da anlaşılacağı üzere, altın bir gül figürü ve yapraklardan oluşmaktadır. İlk Altın Gül 1049 yılında IX. Leon tarafından verilmiştir.
[7] Adı daha sonra Francisco olarak değişmiştir. Daha çok Kardinal Cisneros olarak tanınır,.Fransiskan din adamı ve İspanyol politikacı. Kastilya Genel Engizisyonu üçüncü rahibidir. I. Felipe'nin ölümünden sonra Yönetim Divanı'nına (Consejo Regencia) başkanlık etmiştir. (Luis Suárez Fernández, "Francisco Jiménez de Cisneros" **Diccionario de Historia de España**, Revista de Occidente, Madrid, 1952, c.1,s. 655-656)

Cisneros o dönem krallığın en güçlü üçüncü kişisiydi. Bununla birlikte, Afrika macerası aynı hızla devam etmez ve İtalya'ya düzenlenen seferler nedeniyle ikinci plana atılır.

1504 yılında İsabel ölür[8] ve ölmeden önce vasiyetinde kızı Juana'nın akli dengesinin yerinde olmamasından dolayı yönetimi Fernando'ya bırakır. Ancak *Yakışıklı* Felipe, bazı soyluların desteğini alarak taht varisi Juana'nın kocası olması sıfatıyla krallık tacını elde etmeyi başarır.

Umudunu yitiren Fernando, bu gelişme üzerine Aragon'daki topraklarına çekilerek XII. Luis ile Blois Antlaşmasını imzalayıp kuzeni Germana de Foix ile evlenir. 1506 yılında Felipe'nin ölümü üzerine Kardinal Cisneros'un başkanlığını yaptığı Yönetim Meclisi Fernando'yu çağırır. İlerleyen on yıl boyunca Aragon'lu kral, Kastilya Krallığı'na karşı oldukça cömert davranır.

Fernando, Kardinal Cisneros'un yardımıyla daha önce bahsettiğimiz Kuzey Afrika politikasını hayata geçirir. İtalya'nın güneyi daha önce İspanya'ya bağlanmıştı. Bu dönemde XII. Luis ve selefi I. Francisco ile karşı karşıya gelerek 1515 yılında Marigano zaferini kazanır. Bu zafer İspanya'nın askeri müdahalesini kolaylaştırır. Son olarak bu dönemde Navarra'nın krallığa katılımı gerçekleşir. 1516 yılında Fernando'nun ölümüyle yeni kral belli olana kadar yönetim Kardinal Cisneros'a geçer. Karlos'un kral ilan edilmesiyle birlikte krallıkta Habsburg dönemi başlamış olur

[8] Bkz. ek-2.

2. BÖLÜM

Habsburglu Karlos Dönemi

Kastilya kralı I. Felipe ile Juana'nın oğludur. Baba tarafından Kutsal Roma-Germen İmparatoru I.Maximilian ile Burgonyalı Marie'nin, ana tarafından da Aragon Kralı II. Fernando ile Kastilya Kraliçesi I. İsabel' in torunuydu. 1506'da babasının ölmesinden sonra, Felemenk kral naibi olan halası Avusturyalı Margaret tarafından yetiştirildi. Din eğitimini, halk kitleleri arasında okuryazarlığı yaygınlaştırmayı amaçlayan din ve eğitim reformu hareketi *Devocion Moderna*'nın[9] üyelerinden ilahiyatçı Utrecht'li Adrian[10]'dan aldı.

Türkçe'de adı Şarlken[11] olarak bilinir. Fransız kaynakları kendisinden *Charles Quint* olarak bahseder. İspanya'daki adı I. Karlos olarak tarihe geçmiştir. Son olarak V. Karl adıyla Avusturya Arşidükü olarak da geçer kaynaklarda. Bizler bu çalışmamızda isim karışıklığına neden olmamak için kendisinden Şarlken olarak bahsedeceğiz.

---

[9] Orta Çağ din hareketidir. Hristiyan hümanizmi ile ilişkilendirilirek hristiyanlığın ve hümanizmin bir karışımı olarak kabul edilir. Hristiyan hümanizmi Tanrıya daha yakın olabilmek için yazılı metinlerin çalışılması gerektiğini savunur. Matbaanın sayesinde XV. yüzyıl laikleri el yazmalarınının üzerininde çalışabilmişlerdir. Hristiyan hümanizmi inanca ve dine daha kişisel bir tavrı tavsiye etmekle beraber daha çok XVI. ve XV. yüzyıl Hollanda şehirlerinde baskın olmuştur.

[10] Kastilya yöneticisi ve Katolik Klisesi Papası. Adrian Florensz ismiyle bilinse de Adriano de Utrecht olarak da tanınır. Hollanda kökenlidir. Papalığı sırasında "Barbar Papa" olarak ünlenmiştir. 1520 yılında Şarlken Kutsal Roma-Germen imparatorluğunun başına geçmek üzere ülkeyi terkettiği zaman, hocası Adrian'a güvenerek, İspanya krallığının yönetimini yokluğunda kendisine bırakmıştır. Elbetteki bu görev kolay bir görev değildi, Adrian Comunero'ların ayaklanmaları nedeniyle daha sonra Villalar savaşıyla noktalancak olan birçok ciddi sorunla karşıkarşıya kalmıştır. (Pedro Gan Giménez, "La política y los problemas interiores", **Historia General de Espana y America**, VI. c., Ediciones Rialp, Madrid, 1986)

[11] Bkz. ek-3

Şarlken, İspanya Kralı olarak I. Karlos, V. Karlos adıyla da Kutsal Roma Germen İmparatoru unvanına sahipti. Bu unvanlardan bazıları şöyledir: Kastilya, Leon, Aragon, Navarra, Valensiya, Galisya, Granada, Sevilla, Mursiya, Jaen, Cebelitarık, Kanarya adaları, Batı Hint adaları, Sicilya ve Napoli Kralı, Felemenk, Tirol ve Barselona Kontu, Kutsal Roma Germen İmparatoru, Avusturya Arşidükü, Borgonya, Brabante ve Milan Dükü, Vizcaya ve Molina Beyi.

Hem Alman *Habsburg*[12], hem de Fransız ve İspanyol kanı taşıyordu. Dedesi İmparator Maximilian, 1516 yılında ölünce Şarlken'in babası Arşidük Güzel Felipe daha önce öldüğünden kendisine büyük miras kaldı. Aynı yıl anne tarafından dedesi olan II. Fernando'nun ölümüyle Kastilya, Aragon, Napoli ve Sicilya krallıklarının taçları şahsında birleşti. Şarlken, 1519'da Alman imparatoru seçilince, Avrupa'daki en büyük imparatorluğun sahibi oldu. Alman imparatoru olarak 1519-1556, İspanya kralı olarak 1516-1556, Hollanda-Belçika Kralı olarak 1516-1556 yılları arasında hüküm sürdü. İmparatorluğun sınırlarına İspanya ve ona bağlı sömürgeleri ile Avusturya-Almanya topraklarının hepsi dahildi.

On beş yaşındayken Felemenk'in yönetimini üstlenmiş ve Büyükbabası II. Fernando'nun 1516'da ölmesinin ardından, annesi Juana'yla birlikte İspanya hükümdarı ilan edildi. Fakat annesi akıl hastası olduğundan ülke yönetimine

[12] Alman krallık hanedanı. XV.ve XX. yüzyıllar arasında Avrupada hüküm süren başlıca hanedanlardan biridir. Adı Strassburg Piskoposu Werner ile enistesi kont Radbot'un 1020'de Aere Irmağı kıyınsadaki Aargau'da (bugünkü İsviçre'de) yaptırdıkları Habsburg yada Habischtsburg'dan gelir (Atmaca Şatosu). Marie'yle yaptığı evlilik yoluyla Burgonya Düklüğüne ek olarak Artois, Felemenk, Lümsemburg ve Burgonya Özgür Kontluğuna sahip olan Maximilian 1496'da büyük oğlunu Kastilya ve Aragon tahtının varisi Juana (Deli) ile evlendirerek Habsburg'ların evlilikler yoluyla toprak kazanma politikasını sürdürdü. Habsburglar böylece yalnızca İspanya, Napoli-Sicilya ve Sardunya'nın değil, kısa bir sonra Amerika kıtasındaki topraklarında varisi durumuna geldiler. I. Felipe (Yakışıklı) genç yaşta ölünce İspanya'nın ve hanedanın Burgonya'daki topraklarının yönetimini üstlenen büyük oğlu Şarlken, 1519'da dedesi Maximilian'ın yerine Avusturya arşidükü I. Karl adıyla Habsurgların topraklarının başına geçti; aynı yıl V. Karl adıyla da Kutsal Roma-Germen imparatoru seçildi. (**AnaBritanica**, c.14,Ana Yayıncılık A.Ş, İstanbul, 1994 ,s.269)

katılamamıştır. 25 Ocakta Fernando, Madrigalejo'da hayata veda eder. Felemenk danışmanlarının etkisiyle Şarlken, krallık tacını almak için düşünmeye başlar ama ne yazık ki bu kararı yarımadada hoş karşılanmaz.

4 Mart'ta Kastilya Meclisi kendisine bir mektup göndererek annesinin unvanına saygı duymasını ister. 21 Mart'ta Şarlken, Kastilya'ya bir mektup göndererek kral olma niyetini açıklar. Uzun görüşmelerden sonra 3 Nisan günü Kardinal Cisneros, krallığı Şarlken'in kararı hakkında bilgilendirir. Aynı ayın on üçünde de Şarlken ve annesi Juana, Kastilya ve Leon'un kral ve kraliçesi olarak ilan edilir.

Fakat bu sırada Aragon'da işler oldukça karışıktı. Aragon Mahkemesi Alonso de Aragon'un taht varisi olmamasından dolayı Aragon'u yönetemeyeceğine karar vermişti. Aragon kraliyet tabası mahkemenin aldığı bu karara hak vermiş fakat Alonso de Aragon'un, kraliçe Juana'ın kanuni temsilcisi olarak valilik yapabileceğine hükmetmişti. Fakat mahkeme kraliçenin artık taht varisi olmamasından dolayı başpiskopos Alonso de Aragon'nun kraliçe Juana'nın kanuni temsilcisi olarak valilik yapamayacağına karar vermişti. En sonunda Aragon krallığı temsilciliği Juana'yı varis olarak kabul eder. Fakat hastalığından dolayı oğlunun hükümdarlık yapabilmesi için hükümetten ayrı tutulur.

Bununla beraber Aragon'daki hiçbir kurumun Şarlken'i, Kanunlar[13](Fueros y Libertades) önünde yemin etmedikçe kral olarak tanımaya niyeti yoktu.

1516 ve 1517 yılının başlarına doğru Şarlken, yapılan bir dizi diplomatik antlaşma sayesinde durumunu garantiye aldı. Yapılan hazırlıkların ardından 8 Eylül 1517 tarihinde İspanya'ya doğru yola çıktı. Aslında Santander'e gelmesi gerekirken kötü hava şartlarından dolayı gemi Tazones' e gelmiş ve bu nedenle yolculuğu daha da uzamıştır.

9 Şubat 1518'de Kastilya Divanı toplanarak, Şarlken'e olan bağlılığını yemin ederek bildirmiş ve kendisine 600.00 duka vererek aşağıdaki taleplerde bulunmuştur:

■İspanyolca öğrenecek.

■Yabancılara unvan vermeyi bırakacak.

■Değerli metallerin ve Kastilya atlarının İspanya'dan çıkmasını yasaklayacak.

■Tordesillas'ta bulunan annesine daha saygılı davranacak.

Aragon'da durum hala karışıktı. Şarlken 9 Mayıs'ta Zaragoza'ya varmasına rağmen Aragon Divanı'ndaki görüşmeler 20 Mayıs'a kadar başlamaz ve ancak 29

---

[13] 1247 yılında kral I. Jaime, Vidal de Canellas'a Huesca Meclisinde konsensusa bağlanan karar gereği Sobrarbe, Ribarozga, Valle de Aran ve tüm krallıkta uygulanacak olan genel kanunları yazması görevini verir. Din adamı ve kanunlar üzerinde uzman olan Vidal de Canellas, Huesca Meclisinde konsensus sağlanarak alınan kararlara bağlı kalarak *Compilatio Minor* adındaki ilk Aragon kanunları derlemesini hazırlar. Daha sonra Aragon dilinde hazırladığı I*n excelsis Dei Thesauris,* kanunlar üzerine yaptığı en geniş ve kapsamlı çalışmadır. *Vidal Mayor* olarak bilinen bu geniş kanun derlemesi aslında başlangıçta sadece Aragon Krallığı için kaleme alınmıştır. Temeli *Vidal Mayor*'a kadar uzanan *Fueros* (Kanunlar) diğer Divanların bir araya gelerek ortaklaşa belirledikleri kuralların kral tarafından onaylandığı bir çeşit ahidnamedir. 1496,1517 ve 1542 yıllarında yapılan derlemelerle *Fueros* yaklaşık 12 Ciltten oluşmaktaydı. 1552 yılında gerçekleştiren gözden geçirmeden sonra kanunların işleyişini kolaylaştırmak üzere hakimlerin açıklamalarına yer veren açıklamalar bölümü eklenmiştir.1667 yılında bilinen en son derleme yapılmıştır. (Daha geniş bilgi için bkz.:Jesús Delgado Echeverria, **El Vidal mayor**, Caja de Ahorros de la Inmaculada, Zaragosa, 1988, s. 129-135)

Temmuz da kral olarak tanınır. Annesi Juana Kraliçe olarak tanınsa da, unvanı hastalığından dolayı semboliktir.

15 Şubat 1519 tarihinde Şarlken Barselona'ya gelerek ertesi günü meclisi toplar ve Aragon'daki konuşmasına benzer bir konuşma yapar. Yapılan görüşmelerden sonra yanında annesiyle birlikte hükümdar seçilir. Meclisin sağlaması gereken 300.000 duka altın ancak 1520 yılının Ocak ayında temin edilir.

Geleneklerine yabancı olduğu, dilini güçlükle konuşabildiği İspanya'ya ayak basan Şarlken, Burgonyalı danışmanlarının etkisiyle İspanyollar arasında hoşnutsuzluk yaratan bir yönetim kurar.

Dedesi Kutsal Roma-Germen İmparatoru I. Maximilian'ın ölümüyle Fransız Fransuva ile Şarlken arasında imparatorluk için amansız bir yarış başlar. Şarlken'in Almanya'daki destekçileri, adaylarının Alman asıllı olmasının sağladığı üstünlükten sonuna kadar faydalanırlar. *Fugger*[14] Ailesinden sağladıkları paralarla Alman

[14] Fugger Ailesi**,** XVI. yüz yılın ticaret, sanayi, ve bankerlik alanında faaliyet gösteren tüm zamanların en önemli kapitalist şirketlerinden birini kurmuştur. Merkezleri Juan Fugger tarafından 1376 yılında Almanya'da Ausgburg'da kurulmuştur. 1409 yılında Juan Fugger'in ölümünden sonra yönetim oğlu Yaşlı Jacobo'ya geçmiştir. Babasının ölümünden sonra Jacobo işi büyüterek İtalya'ya tekstil ve metal ürünlerinin ihracatına başlamış ve İtalya'dan baharat, pamuk ve ipek ürünleri ithal etmiştir. 1469 yılında Yaşlı Jacobo ölerek işleri üç oğlu arasında paylaştırır ve kısa bir süre sonra Zengin Jacobo şirketin başına geçer. Zengin Jacobo şirketi yeni iş fırsatlarına yönlendirir. 1487 yılında Habsburg Arşidükü Segismund'a verdiği verdiği borca karşılık zengin Tirol gümüş madenlerini çıkarmaya hak kazanır. Bundan böyle Fugger'ler Habsburg hanedanın bankeri olurlar Aynı zamanda gümüş madenciliğinde kontrolu ele geçirerek bankerlik alanındaki spekülasyon kaynaklarını artırırlar. 1487 yılında Salzburg'a, Carintiya'ya ve Estirya'ya iş adamı olarak yerleşerek kısa sürede maden sahalarını ele geçirmiş ve Avrupa'nın en zengin maden yataklarını kontrolleri altına almışlardır. İspanya'nın Fugger'lerle olan ilişkisi Şarlken'nin dedesi İmparator I. Maximilian ile başlar. I. Maximilian'nın ölümünden sonra Şarlken imparator olmak ister ve bunu elde etmek için delege prenslere rüşvet vermekten çekinmez. Bunu gerçekleştirebilmek içinde Alman bankerlerden borç ister. İşte burada devreye Jacob Fugger girer. Bu banker Şarlken'e verdiği borçlar karşısında kendisine önerilen tüm unvanları redd eder ve sadece "İş Adamı" olarak tanınmak ister. 28 Haziran 1519 yılında Şarlken İmparator seçilir ve Jacob tarafından oldukça güzel bir şekilde kutlanır. Bunun nedeni İmparator olmak Şarlken'e 851.000 florine mal olmuş ve bunun 543.000 florini Jacob'un kasasından gelmiştir. **(**L. Schick**, Jakob Fugger** 1957; R. Carande, **Carlos V y sus Banqueros**, Madrid, 1949-67).

elektörlerinin oylarını satın alıp, güçlü rakibi Fransa Kralı I. Fransuva karşısında Şarlken'in imparator seçilmesini sağladılar[15].

Şarlken en sonunda 1519 yılında Frankfurt'ta imparator seçilir. 1520 yılında Almanya'ya imparatorluk tacını giymeye gitmek için La Coruña meclisini toplar. Şarlken çok ciddi bir muhalefetle karşılaşsa da, baskı yaparak ve rüşvet vererek lehte oyları elde eder. Ancak delegeler memleketlerine döndüklerinde halkın öfkesiyle karşılaşırlar ve ayaklanma baş gösterir.

İsyan önce Toledo ve Segovia'da başlar. Daha sonra Zamora, Salamanca, Valladolid, Toro, Madrid, Guadalajara, Soria, Avila, Leon ve Burgos'a sıçrar. Ayaklanma, şehirlerdeki alt soylu kesimin başlattığı bir harekettir. *Comunero* Ayaklanması aslında ülke yönetimine getirilen Felemenk soylulara karşı başlatılan ulusalcı bir harekettir. Ayaklanmanın ele başları, kraliçenin desteğini alabilmek için Tordesillas'a gider. Daha sonra Villalar'a giderek burada Adriano de Utrecht'in kurduğu ordu tarafından bozguna uğratılırlar. *Comunero* Ayaklanmasının bastırıldığı tarihler, bir başka ayaklanma olan *Las Germanias*'a denk düşer. *Las Germanias* Ayaklanması, *Comunero* hareketi ile kıyaslandığında ulusal özellikten yoksun tamamen sosyal sebeplerden meydana gelen soylu karşıtı bir ayaklanmadır.

Ekim 1520'de Aachen'da Alman Krallık tacını giyen Şarlken, aynı tarihte seçilmiş imparator unvanını da aldı. 1521 ilkbaharında Martin Luther'e görüşlerini

[15] Habsburglar, Maximilian'ın Marie'yle evlenmesinden sonra Fransa'nın karşısındaki en büyük güç ve tehlike kaynağı durumuna gelmişlerdi. Topraklarının Habsburglar tarafından kuzeydoğudan güneybatıya neredeyse yarı yarıya kuşatılmış olmasından büyük bir korku duyan Fransızlara ek olarak, güçlü bir hükümdarın boyunduruğu altına girmekten çekinen Alman Prensleri de Şarlken'nin imparator seçilmesine muhalefet ediyorlardı. Ama Şarlken'in destekçileri tehdit yoluyla olduğu kadar dağıttıkları büyük rüşvetlerinde yardımıyla onun, güçlü rakibi I Fransuva karşısında seçimi kazanmasını sağlamışlardı. (**AnaBritanica**, Ana Yayıncılık A.Ş, İstanbul,1994, c. 14, s. 270-271)

savunma olanağı vermek için toplanan *Worms Meclisi'nde*[16], Katolik görüşlerin ağırlık taşıdığı kendi itikatnamesini okudu. Aynı yıl ilan ettiği Worms Fermanı'yla Luther'in öğretisini reddederek Protestanlığa karşı savaş açtı.

Dük Massimiliano Sforza, Fransuva ile Marigona'da yenilmesini takiben yaptığı Noyon Antlaşmasıyla Milano Düklüğü üzerindeki iddialarını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bunun üzerine Sforza, Şarlken ve Papa'dan yardım ister ve 1521'de bir ittifak antlaşması imzalanır. Ancak Şarlken, Fransa'yla savaşın başlamasına karşın İspanya'da başlayan *Comunero* ayaklanması nedeniyle İspanya'ya geri dönmek zorunda kalır.

İspanya'da geçirdiği ikinci dönem olan 1522-29 arasında hem soylulara hem de halka krallık otoritesini bütünüyle kabul ettiren Şarlken, devlet makamlarına Kastilya'lı soyluları geçirerek yeni ayaklanmaların çıkmasını önlemeye çalıştı. İspanya'daki topraklarından elde ettiği maddi kaynaklar ve savaşlarda kahramanca çarpışan İspanyol birlikleri, bu tarihten sonra izleyeceği yayılmacı politikanın başarıya ulaşmasında belirleyici rol oynadı.

[16] Almancada *Wormser Reichstag* olarak geçer. 1521 Worms Meclisi Kutsal Roma Germen İmparatorluğu prenslerinin katıldığı bir meclistir. 1521 yılında Almanya Worms'ta kurulmuştur. Şarlken başkanlık etmiştir. 1122 yılındaki Worms Konkordatosu ile karıştırmamak gerekir. Meclisin en tarihi anlarından biri Martin Luther'in meclis huzurunda savunmasını okumasıdır. Tezinde savunduklarını inkar etmek yerine 16 Nisan'dan 18 Nisan'a kadar Worms Meclisi'nin önünde konuşarak *Protestan Reformu'nu* savunur.(Daha geniş bilgi için bkz.:Hans J. Hillerbrand , **The Reformation in its own Words**, Londra,1964)

2.1.Fransa'ya Karşı Yapılan Savaşlar

1522'de I. Hadrianus adıyla papa seçilen Adrian'ın I. Fransuva'yla Şarlken'i uzlaştırma çabaları sonuçsuz kaldı. 1525'te Pavia'da imparatorluk orduları karşısında bozguna uğrayan I. Fransuva, Şarlken tarafından tutsak edilir. Bu zaferin ardından İtalya, İspanyol egemenliği altına girmiş ve Madrid Kalesine hapsedilen Fransuva, Şarlken'in dayattığı barış antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Antlaşmaya göre Fransuva, Şarlken'in büyük kız kardeşi olan Portekiz Kraliçesi Eleanor ile evlenecek ve oğullarını rehine olarak İspanyollara teslim edecekti. Fakat Fransuva, Ocak 1526'da özgürlüğüne kavuştuktan sonra Madrid Antlaşmasının koşullarını tanımadığını ilan eder.

1526'da Kanuni Sultan Süleyman'ın Osmanlı tahtına çıkmasından sonra güçler dengesi bozulmuş ve Osmanlı'nın Avrupa üzerindeki baskısı artmıştır. Kanuni yalnızca Ferdinand'ın egemenliği altında bulunan topraklar için değil, aynı zamanda Habsburg Hanedanı'na bağlı topraklar içinde bir tehlike oluşturmaktaydı. Macaristan ve Bohemya kralı II. Layoş'un Ağustos 1526'daki Mohaç Savaşı'nda Osmanlı'nın karşısında yenilgiye uğrayıp ölmesinin ardından, Ferdinand, 1491'de dedesiyle Layoş'un babası II. Vladislav arasında imzalanan veraset antlaşmasına dayanarak Macaristan-Bohemya tahtına çıktı.

Şarlken'in İspanya tahtına çıkmasından beri Habsburg'ların denizlerdeki başlıca rakibi durumunda olan Osmanlı, Mohaç Savaşı'nı izleyen dönemde karada da Habsburg'lar karşısında en önemli tehdit durumuna geldi. Şarlken, Hristiyan dünyanın imparatoru sıfatıyla en önemli görevinin bu tehlikeyi savuşturmak olduğunu görmekle birlikte, Batı Avrupa' da karşı karşıya olduğu sorunların ağırlığı nedeniyle herhangi bir girişimde bulunamadı. Öte yandan 1526'da Portekiz Kralı I. Manuel'in kızı İsabel'le evlendi.

İspanyol birliklerinden ve paralı Alman askerlerinden oluşan imparatorluk orduları 1527 başında, Cognac Birliği'nin kurulmasından beri Şarlken'e düşman olan papaya karşı saldırıya geçtiler. Ücretleri zamanında ödenmeyen isyancı birlikler, savunmasız Roma kentine girerek, Mayıs 1527'de kenti acımasızca yağmaladılar. İsyancı birliklere teslim olan papa, her tür uzlaşmaya razı olduğunu ilan etti. Yağma olayının ardından Fransa'yla İspanya arasında başlayan savaş, Şarlken'in halası Avusturyalı Margaret'le Fransuva'nın annesi Louise de Savoie'nın çabalarıyla Ağustos 1529'da imzalanan *Cambrai Antlaşması*[17]'yla sona erdi.

Savaş öncesi koşulların olduğu gibi korunmasını öngören bu antlaşmayla Şarlken Burgonya, Fransuva ise Milano ve Napoli üzerindeki iddialarından vazgeçti. Bu arada Şarlken'le barış imzalamış olan papa, Bologna'da kendisiyle buluşarak Şubat 1530'da Şarlken'e imparatorluk tacını giydirdi. Şarlken böylece papanın elinden taç giyen son Kutsal Roma-Germen imparatoru oldu.

[17] Kadınlar Barışı olarakta bilinir. 5 ağustos 1529 yılında İspanya ve Fransa arasında imzalanmıştır.

2.2. Tunus Seferi

Barbaros, İspanya'ya bağlı Mevlay Hasan yönetimindeki Tunus önlerine gelerek *Halkulvaad*[18]'a asker çıkarır. Karaya asker çıkarılması üzerine Mevlay Hasan kaçar ve kısa bir süre sonra da Tunus fethedilir. Mevlay Hasan daha sonra topladığı kuvvetlerle iki kez saldırıda bulunsa da başarılı olamaz ve Şarlken'den yardım talebinde bulunur. Peñol de Argel'in kaybedilmesi ve Tunus'un fethinden sonra Türklerin Afrika kıyılarına egemen olmasından korkan Şarlken, Tunus'u geri almak için Madrid'te meclisi toplar. Diğer prensliklerin desteğine de başvuran Şarlken, Kantabria ve Felemenk donanmalarının desteğini almaya çalışır. İlerleyen bir yıl boyunca donanmalar Barselona'da toplanır. Portekiz, Papalık Devletleri, Sicilya, Napoli, Ceneviz, Kantabria, Felemenk ve Malaga donanmalarından oluşan yaklaşık 500 gemilik donanma 30 Mayıs 1535 yılında Barselona'dan ayrılır. Barbaros'a saldırıyı haber veren iki Fransız gemisinin ele geçirilmesinden sonra ordu karaya çıkarak Halkulvaad kalesini kuşatır. Halkulvaad 28 gün süren kuşatmanın ardından ele geçirilir ve ordu Tunus'a yönelir. Barbaros kuşatmaya uzun süre dirense de Tunusluların ihaneti sonucunda Cezayir'e çekilmek zorunda kalır; böylece Tunus Şarlken'in kuvvetleri tarafından işgal edilir.

Savaş sırasında Şarlken'in tarafını tutan Mevlay Hasan Tunus halkına gönderdiği mektuplarla kalenin düşmesini sağlamıştır. Şarlken her ne kadar sefere devam ederek Cezayir'i ele geçirmek istese de düşmanın motivasyonunu

[18] La Goleta

kaybetmemesi ve havanın bozması ihtimaline karşı bu fikrinden vazgeçmiştir. Bu şekilde Tunus sultanlığını tekrar ele geçiren Mevlay Hasan beş yıl daha İspanyolların himayesinde hükümdarlığını sürdürmüştür.[19]

2.3.Cezayir Seferi

Şarlken tarafından Barbaros'u Cezayir'den çıkarmak üzere gerçekleştirilen sefere Cezayir Seferi adı verilmiştir. Preveze başarısının ardından Türkler Akdeniz'e hakim olmuştur. Akdeniz'deki başarısını doğu Avrupa'da da sürdürmek isteyen Kanuni, ordularını Macaristan'a göndererek Budin'i ele geçirir. Bu sırada Barbaros Adriyatik sahillerini korumakla görevlendirilmiştir.

Akdeniz'i kontrol altında tutma görevi verilen Cezayir beylerbeyi Barbaros, Akdeniz kıyıları için büyük tehlike oluşturuyordu. Her ne kadar kendisi Cezayir beylerbeyi olsa da yokluğunda Cezayir'i Hadım Hasan Ağa yönetiyor ve bu şekilde Türk korsanlar Akdeniz'deki faaliyetlerine devam edebiliyorlardı.

Türklerin akınlarına karşı kıyılarını korumak isteyen Şarlken, 1541 yılında Cezayir Seferine karar verir. Ancak Papa, Doğu Avrupa'da ilerlemeye başlayan ve Macaristan'a düzenlediği seferle Budin'i ele geçiren Kanuni'nin daha büyük tehlike olduğunu konusunda Şarlken'i ikna etmeye çalışsa da başarılı olamaz. Aynı şekilde

---

[19] Antonio Ballesteros-Beretta**, La Marina Cántabra De**, editada por la Diputación Provincial de Santander, Editor Aldus Velarde SA,1968; **Enciclopedia General del Mar**, Ediciones Garriga, Barcelona, 1957

Andrea Doria yaz sonlarına gelindiği ve fırtına mevsimine girildiği konusunda kendisini uyarır.

Andrea Doria komutasındaki donanma, dört adet Malta kalyonu, Berenguer de Requens komutasındaki dört adet Sicilya kalyonu, Garcia Toledo komutasındaki beş Napoli kalyonu, Anguilera kontuna ait dört kalyon ve Andrea Doria'ya ait altı kalyon'dan oluşuyordu. Palma de Mayorka'da toplanan donanma 18 Ekim 1541 Cezayir'e doğru yola çıktı. Malaga ve Kantabria donanmaları direkt olarak Cezayir'e yöneldi. 65 kalyon, 300 civarında irili ufaklı savaş ve ulaşım gemisinden oluşan donanma beraberinde 12.000 denizci, 8000 İspanyol piyadesi, 6.000 Alman, 6000 İtalyan, 3.000 macera sever ve 2000 civarında şövalye taşıyordu. Şarlken, Palma de Mayorka'dan yola çıkan donanmaya bizzat katılmıştı.

21 Ekimde Cezayir sahillerine ulaşan donanma, kötü hava şartlarından dolayı karaya yanaşmakta zorlanır. Tedbirli denizciler Şarlken'e seferi ertelemesini tavsiye etseler de Şarlken ısrarcı davranır ve devam edilmesini buyurur. Şarlken karaya çıkar çıkmaz Cezayir'in savunmasından sorumlu Hadım Hasan Ağa'ya şehri teslim etmesini isteyen bir mektup gönderir ancak cevap alamaz. Güçlü bir savunmaya sahip olan şehir, sayıca az 800 Türk ve 5000 kadar Müslüman Arap tarafından korunuyordu.

Cezayir önlerine gelen İspanyol donanması karaya asker çıkarak derhal kaleyi kuşattı. Ancak kötü hava şartları erzak dolu yaklaşık 150 geminin batmasına geri kalanlarında ağır malzemeleri denize atmasına neden oldu. Hadım Hasan

Ağa'nın savunmasını bu şartlar altında delemeyeceğini anlayan Şarlken kuşatmanın kaldırılmasına karar verir. Andrea Doria'nın gemisinde olan Şarlken, havanın tekrar bozması üzerine canını zor kurtararak Becaye'ye sığınır ve orada 28 gün geçirdikten sonra İbiza'ya doğru yönelir. İspanya bu seferde, yüzlerce gemisini ve binlerce askerini kaybetmiştir[20].

2.4. Protestanlara Karşı Mücadele

Katolik Kilisesinin öngördüğü reformları gerçekleştirmek üzere 1530'da bir genel konsül toplama girişiminde bulunan Şarlken, Protestanlarla geçici bir anlaşmaya varmaya çalıştı. Ama Katolikler, Haziran 1530'da Augsburg Meclisinde Augsburg İtikatnamesi'ne Şarlken'nin de görüşlerine uygun bularak onayladığı Confutation (Reddiye) ile yanıt verdiler. Meclisin yayınladığı nihai kararda, 1521 Worms Fermanı'nın[21] hükümleri biraz genişletilerek onaylandı. Katoliklerin bu uzlaşmaz tutumu Protestan prensler arasındaki birlikçi eğilimleri güçlendirdi ve ertesi yıl Schmalkalden Birliği'nin kurulmasıyla sonuçlandı.

Osmanlı'nın yeniden başlattığı saldırılarla karşı karşıya gelen Şarlken, kendisine silahlı destek sağlamaları karşılığında Protestanlara bazı ödünler verme yolunu seçti.

[20] Antonio Ballesteros-Beretta**, a.g.e.**
[21] Bkz. ek 3

Komutasındaki büyük ordu 1532'de Viyana önlerinde I. Süleyman'ın ordularıyla karşı karşıya geldiyse de saldırı emri vermeyen Şarlken, kardeşi Ferdinand'ı yerine vekil bırakıp 1533'te İspanya'ya döndü.

Şarlken İspanya'ya vardıktan sonra, dedesi Aragon kralı II. Fernando'nun Kuzey Afrika'yı fetih tasarısını gerçekleştirmek üzere harekete geçti. Böylece, karada sarsamadığı Osmanlı gücünü denizde kırmayı amaçlıyordu. Ama 1535'te Halkulvaad ve Tunus'u alması Kanuni Sultan Süleyman'ın konumunda en küçük bir sarsıntıya bile yol açmadı. Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Osmanlı Donanmasını püskürtme girişiminden de önemli bir sonuç elde edilemedi. Şarlken savaşın ardından Afrika üzerinden Napoli'ye geçti ve 1536'da Roma'ya girdi. Burada Papa III. Paulus ve Kardinaller Kutsal Kurulu önünde yaptığı ünlü konuşmada, o sırada Savoie'yı işgal edip Torino' yu almış olan Fransa Kralını düelloya davet etti. Fransuva'nın bu öneriyi reddetmesi üzerine Provence'i işgal etti, ama harekat kısa sürede başarısızlıkla sonuçlandı. Sonunda papanın araya girmesiyle Mayıs 1538'de barış sağlandı.

Şarlken barıştan sonra, doğum yeri Gent'te patlak veren ayaklanmayı bastırmak üzere Felemenk'e hareket etti. Naip sıfatıyla ülkeyi yönetmekte olan kız kardeşi Macaristanlı Maria, ayrıcalıklarını korumak için yoğun bir mücadele yürüten Gent'lilerle arasındaki çatışmayı çözememişti. Şubat 1540'ta Gent'e ulaşan Şarlken, kentin bütün ayrıcalıklarına son vererek önde gelen ayaklanmacıları idam ettirdikten sonra müstahkem bir kale inşa edilmesini buyurdu. 1522'de *Comunero*'lara karşı

aldığı aşırı sert önlemleri anımsatan bu uygulamalarıyla bölgeyi kısa sürede denetimine soktu. Öte yandan Alman Protestanlarına karşı uzlaşmacı bir tutum takındı. 1541'de toplanan Regensburg Meclisi'nde bu kesimlere, sonradan papanın ve Luther'in de reddedeceği önemli ayrıcalıklar tanıdı.

2.5. Mali Sorunlar

Şarlken'in Milano'yu *fief* [22]olarak oğlu Felipe'ye bırakması, kenti dolaylı yoldan yeniden denetimi altına almayı uman Fransuva'nın büyük tepkisine yol açtı. Fransuva Ağustos 1542'de Şarlken'e savaş ilan etti. Çarpışmalar ertesi yıl, papanın Trento Konsül'ünü toplantıya çağırdığı sırada başladı. Fakat imparatorluğun mali istikrarsızlığı, bir kez daha Şarlken'in tasarılarını gerçekleştirmesini engelleyen ciddi bir sorun olarak kendini gösterdi.

Şarlken'in tahta çıktığı tarihten beri, başta Peru ve Meksika olmak üzere Amerika'daki İspanyol sömürgelerinin sınırları sürekli genişlemekle birlikte, imparatorluğun mali durumuna egemen olan belirsizlik sürüyordu. Antiller'den gelen altın, o dönemde henüz önemli bir düzeye ulaşmamıştı. On yedi İspanyol gemisinin taşıdığı 3 milyon duka altınıyla, buna yakın miktarda değerli madenden oluşan büyük servet, Şarlken'in eline ancak 1550'de geçti. Öte yandan Potosi gümüş madenlerinin düzenli işletilmesine gene 1550'lerde başlandığından, Şarlken bu madenlerin gelirinden de ancak hükümdarlığının son yıllarında yararlanabildi. 1516'da 20 bin

[22] *Fief,* yada *Feud* veya *Feoff* olarak geçer. Feodal sistemde toprak beyi tarafından askeri ihtiyaçlarının karşılanması karşılığında vassala verilen toprak yada ticari değeri olan herhangi bir şey.

libre olan kısa vadeli borçlar, 1556'da 7 milyon libre'ye, hazine borçları ise 6.761.272 duka altınına yükseldi.

Mali kaynak yetersizliği 1543-44 seferinin başarısızlıkla sonuçlanmasında önemli rol oynadı. Fransuva'nın ve Şarlken'in orduları Kasım 1543'te ve Ağustos 1544'te karşı karşıya geldi. Ama taraflardan hiçbiri savaşı başlatmayı göze alamadığından çarpışma olmadı. Eylül 1544'te imzalanan Cepy Barışı'yla iki ülke arasındaki güç dengeleri çok değişmeden korundu.

Trento Konsülü Aralık 1545'e değin toplanmadı. Ama Papa III. Paulus, konsülün toplanmasından önce Şarlken'e heretiklere karşı mücadelede kullanmak üzere asker ve para yardımı yapmıştı. Protestan prenslerin 1546'da toplanan Regensburg Meclisi'nde bulunmamaları gerginliği daha da artırdı. Savaş hazırlıklarına başlayan Şarlken, Nisan 1547'de Mühlberg'de Protestanları yenilgiye uğrattı. Ertesi yılın büyük bölümünü hasta olarak Augsburg'da geçirdi.

Bu sırada Felemenk'i İmparatorluk Yargı Meclisi'nin yetkisi dışına çıkarmayı başardı. Felipe için siyasal vasiyetini hazırladı ve İspanyol yönetiminde düzenlemelere gitti. Aynı dönemde toplanan Augsburg Meclisi, Protestanların görüşlerine karşı uzlaşmacı yaklaşımlar içeren, ama genel olarak Katolik görüş açısını yansıtan Augsburg İnterimini yayımladı (Haziran1548). Bu belgeyle, halka ve Protestan önderlere önemli ayrıcalıklar tanıyan Şarlken'in asıl amacı Protestanları Katolik Kilisesi'ne döndürmekti.

2.6. Almanya'da Gerileme.

Aynı dönemde Kuzey Almanya ayaklanmanın eşiğine gelmiş. Yeni Fransa kralı II. Henri, Valois ve Burgonya Hanedanları arasındaki eski çekişmeyi alevlendirmek için fırsat kollarken Alman prensleri arasında Mühlberg yenilgisinin öcünü alma zamanının geldiği inancı güçleniyordu. 1551'de II. Henri ile Brandenburg Markisi II. Albrecht Alcibiades'e Saksonya elektörü Moritz arasında gizli bir antlaşma imzalandı.

Bunu Moritz'in Ocak 1552'de Metz, Toul ve Verdun kentlerini Fransa'ya bırakma kararı izledi. Bu kararın ardından ayaklanarak Almanya'nın güneyi ile Avusturya'nın bir bölümünü istila eden Montz'in elinden güçlükle kurtulabilen Şarlken, kısa sürede güçlerini toparlamayı başardı. Ama siyasal güç dengesindeki değişme nedeniyle, kardeşi Ferdinand'la ayaklanmacılar arasında imzalanan ve Protestanlığa Katolikliklerle eşit haklar tanınmasını öngören antlaşmayı onaylamak zorunda kaldı.

Aynı yılın sonbaharında Metz'i geri alma girişimi tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Burgonya'nın Valois Hanedan'ına geçmesiyle, Şarlken Batı Avrupa'yı egemenliği altına alabilmek için yıllardır sürdürdüğü mücadeleyi yitirmiş oldu.

2.7.Son Yılları.

Yenilgiye karşın bölgedeki eski konumunu bir ölçüde koruyabilmek için yeni girişimlerde bulunan Şarlken, bu amaçla ilk karısını yitirmiş olan oğlu Felipe'yi İngiltere Kraliçesi I. Mary'le evlendirdi (Temmuz 1554). Ama İngiliz Parlamentosu'nun Felipe'yi tahta çıkarmayı reddetmesi, ayrıca Felipe'nin bu evlilikten çocuğunun olmaması, Şarlken'in ardında bütün Avrupa'yı kapsayan büyük bir imparatorluk bırakma umutlarını boşa çıkardı.

Fransa'ya düzenlediği son seferin de başarısızlığa uğramasından sonra tahttan çekilmek üzere hazırlıklara başladı. 1555'te Felemenk, 1556'da da İspanya üzerindeki haklarını oğlu Felipe'ye, imparator unvanını ise kardeşi Ferdinand'a bırakarak ömrünün son yıllarını geçireceği Yuste Manastırına çekildi (Şubat 1557).

Burada, Portekiz Kralı Sebastiao'nun büyükannesi ve naibi olan kız kardeşi Catherine' in yardımıyla, Sebastiao'nun ölümünden sonra Portekiz tahtının Habsburg Hanedanı'na geçmesini sağlamak üzere çeşitli adımlar attı. Fransa'ya karşı savaşı sürdürmek için gerekli mali kaynakları sağlayabilmesi için oğlu Felipe'ye yardım etti. Felipe'nin yokluğunda naip sıfatıyla Felemenk'i yöneten kızı Juana'nın İspanyol heretiklerine karşı yürüttüğü mücadelede ona destek oldu.

3. BÖLÜM

XV. ve XVI Yüzyılda İspanya'da Devlet Düzeni

İspanya İmparatorluğunun devlet düzeni temelleri 1521 ve 1523 yılında atılan bir dizi divandan oluşuyordu. Tam olarak bilinmemekle beraber Şarlken'e ilk defa Devlet Divanının kurulmasını öneren kişi Kançiyer Gattinara'dır. Bu divanlar gerek yapısı gerekse de işleyişi bakımından Katolik Hükümdarlar zamanındaki benzerleriyle ilişkilendirilseler de kuşkusuz Şarlken'in dönemindeki kadar kurumsallaşamamışlardır. Bu divanlar yapılan değişikler nedeniyle ve gerileme dönemine girilmesiyle V. Felipe dönemine kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Kral tarafından seçilen divan üyeleri, belli başlı konuları kral huzurunda tartışır karara bağlarlardı. Son söz her zaman kralın olsa da bu divanlar azımsanamayacak kadar önemliydi. Bunun nedeni kralın bu divanlarda soyluların, asillerin ve kilisenin belli başlı konularda nasıl tavır takındıklarını görmesidir. Aslında o dönemde monarşinin her şeye tam olarak hakim olamamasından dolayı hükümdarlığı altındaki toprakların gerçek yöneticileri onlardı. Güçler ayrılığının tam olarak gerçekleşmemesi nedeniyle bu divanlar bir çeşit temyiz mahkemesi görevi yürütüyordu ve son olarak da bazı divanlar dünyevi ve ruhani özelliklerinden dolayı sosyal hayatın prestijini ellerinde bulunduruyordu.

Bu idari yapı içerisinde şüphesiz en çok öneme sahip olan kişiler sekreterlerdi. Divan sekreterleri, divanlardaki tartışmaları krala iletir ve kralın kararlarını divana bildirirlerdi. Önemleri sadece bununla kalmayıp divanlarda yapılan tartışmalara ait ilk elden bilgi alırlardı ve bu bilgiyi tüm gizliliği ve doğrululuğu ile krala iletmekle görevliydiler. Konuları ele alış ve krala iletme tarzları, kralın karar almasında etkili olmaktaydı. Ele aldıkları konulara göre isimlendirilen divanlar aşağıdaki gibidir:

1) Kastilya Divanı[23](Consejo de Castilla): Şarlken açısından ele aldığı konular bakımından divanlar arasında en önemlisidir. Divan üyelerinin sayısı zaman içinde değişse de bir süre Kastilya'nın yönetimiyle ilgilenmiştir. Bu divanı Kastilya'nın önemli soylu ve asilleri, iki yada üç kilise temsilcisi ve sayısı değişken olmakla birlikte üniversitelilerden oluşturmaktaydı. Kastilya divanı diğer divanların omurgasını oluşturmaktaydı ve Kastilya krallığının yönetimiyle ilgilenmekteydi.

2) Devlet Divanı[24] (Consejo del Estado): Başlıca kuruluş amacı krallığın dış politikasını tartışmaktır. Katolik Hükümdarlar döneminde Kraliyet Divani(Consejo Real)[25] içerisinde yer almıştır. Kral dışarıya yönelik seferlerin artması üzerine dış ilişkilerin konuşulacağı bir Divan kurulmasına karar verir. Kanuni'nin Avusturya'yı tehdit etmeye başladığı 1526 yılında kurulur. Başkanı olmayan tek divandır, zira kral tarafından bizzat kurulduğu için bu görevi kral kendisi yürütmekteydi. Divan üyeleri kanunlar konusunda

[23] Miguel Artola, **Enciclopedia de Historia de España II. Instituciones Políticas. Imperio** , Alianza, Madrid, 1988
[24] Miguel Artola, **a.g.e.**
[25] Miguel Artola, **a.g.e.**

uzman kişiler olmayıp Alba Dükü[26] ve Nikolas Perrenot[27] gibi uluslararası ilişkilerde uzman kişilerden oluşmaktaydı. Divan üyeleri bu nedenle yüksek soylu ve rahiplerden oluşmaktaydı. II. Felipe döneminde divanlara kral başkanlık etmeyi bırakıp, onun yerine sekreteri Antonyo Perez'i[28] görevlendirmiştir. Bu divanın başlıca görevi dış politika hakkında krala danışmanlık yapmak, Roma, Viyana, Venedik, Cenova ve Avrupa'nın belli başlı kuvvetlerinde bulunan büyük elçiliklerin kontrolünü elinde bulundurmaktı. Kastilya Divanı'ndan farklı olarak burada tartışılacak konuları kral belirlemekteydi.

3) Aragon Divanı[29] (Consejo de Aragón): Aragon Divanı aslında bir çeşit kraliyet adalet mahkemesi olmasının yanı sıra aynı zamanda kraliyetin yönetiminden de sorumluydu. Asıl görevi Kral ve valiler arasında bağ kurmaktı. Bir organı olmamakla beraber, kraliyeti kontrol altında tutmak isteyen krala hizmet etmekteydi. Divan başkanlığını Şarlken değil yardımcı Kançiyer yapmaktaydı. Divandan çıkan evrakları yazan yeminli bir katip,

[26] Kastilya'lı IV. Enrike tarafından Garsiya Alverez de Toledo'ya Alba de Tormes kontluğunu düklüğe dönüştürmesi üzerine verilen unvan. Günümüze değin 500 yıldır İspanya'nın en önemli unvanlarından biri olmuştur.(Gonzalo A. Luengo O., **Árbol Genealógico de parte de la nobleza europea**, 2006)

[27]Şarlken zamanında görev yapmış devlet adamı. Hukuk alanında doktora derecesine sahiptir. Devlet Divanına 1524 yılında divan üyesi olarak girmiştir. 1528 yılında Şarlken'in sekreterliğine yükselmiştir. 1530 yılında Krallığın dış ilişkiler danışmanlığı görevini üstlenmiştir. I.Fransuva zamanında Fransa büyükelçisi olarak görev yapmış ve bu sırada hapis yatmıştır. (**Imperio y revolucion bajo Carlos V y Felipe II,** Barcelona, 1957)

[28] Doğumu tam olarak bilinmemekle beraber Kral tarafından 1542 yılında Gonzalo Pérez'in nüfusuna geçirilmiştir. Görünen o ki Gonzalo Pérez Şarlken'in en gözde sekreterlerinden biriydi. Gonzalo hep reddetmiş olsa da düşmanları tarafından oğlunun rahip olduğu sıralarda doğmasıyla suçlanmıştır. Bu durum oğlunun köklerinde bir leke olarak kalmıştır. Éboli Prensinin (Ruy Gómez de Silva) topraklarında yetişmiş Alcalá de Henares, Salamanca gibi döneminin en prestijli üniversitelerinde eğitim görmüştür. Babası devlet işlerine girmesine ön ayak olmuş ve 1543 yılında prens Felipe'nin (Daha sonra Kral Felipe olmuştur) sekreterliğine atanmıştır . 1556 yılında İmparator Şarlken'nin İspanyol Krallıklarını oğlu Felipe'ye devretmesinden sonra Antonyo Pérez Kralın bir nevi özel sekreteri olarak devam ederken, babası Gonzalo Pérez Devlet Divanı sektreteri olarak kalmıştır. Gonzalo Pérez'in 1566 yılında ölmesinden sonra oğlu Antonio Devlet Divanı sekreteri olmuş ve Kastilya Divanında da olmasından dolayı iç yazışmalardan haberdar olmuştur. Akdeniz ilişkileri Diego de Vargas'ın sorumluluğuna verilmiş ve kendisinin ölümünden sonra Antonyo bu sekreterliği de ele geçirmek için her türlü yola baş vurmuştur. Bu durum II. Felipe'nin kendisine duyduğu güveni kaybetmeye başlamasına neden olmuştur. Vélez Marki'sinin ve Baş Rahip Quiroga'nın desteğini alan Antono Pérez, 1558'de Vargas'tan boşalan yeri istemiş fakat Chinchón Kontu ve Pérez'in iyice güçlenmesinden korkanlar buna muhalif olmuşlardır. II. Felipe Akdeniz ve İtalya işlerini en sonunda Gabriyel de Zayas'a vermiştir. Sekreterlik yaptığı ilk on yıl boyunca II. Felipe üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahipti. II Felipe onun devlet işlerindeki zeka ve becerisine güvendiğinden tavsilerine kulak vermiştir. Kraliyetin ona duyduğu bu güven, çağdaşlarının çoğunun yaptığı gibi daha fazla güç ve zenginlik kazanmasını sağlamıştır. (Daha geniş bilgi için bkz.: Gregorio Marañón, **Los procesos de Castilla contra Antonio Pérez***,* Espasa Calpe, 1947)

[29] Miguel, Artola, **Enciclopedia de Historia de España II. Instituciones Políticas. Imperio**, Alianza, Madrid, 1988

ikisi Aragon Krallığından, ikisi Valensiya Krallığından diğer ikisi de Katalunya Prensliğinden olmak üzere altı yönetici bulunurdu. Konsey üyelerinin tamamı genel veznedar dışında Argon'lulardan oluşurdu. Aragon Divanı'nın diğer bir önemli üyesi de baş noterdir. Baş noter tüm krallık mühürlerine sahiptir ve gerekli evrakları onaylardı.

4) Kutsal Engizisyon Divanı[30] (Consejo de la Santa Inquisición): 1535 yılında Şarlken tarafından engizisyonun geçici yargı yetkisini ortadan kaldırmak için kurulmuştur. Fakat 1545 yılında yönetimde bulunan Felipe engizisyona tekrar geçici yargı yetkisini vermiştir. Bu nedenle bu tarihten itibaren Kutsal Engizisyon Divanı'nın görevi Kutsal İşler ve Yargı arasında bir çeşit arabuluculukla sınırlı kalmıştır.

5) Tarikatlar Konseyi[31] (Consejo de Órdenes): Tarikatlar Konseyi Santiago, Calatrava ve Alcantara askeri tarikatlarının işleyişinden sorumlu bir kurumdur. Çalışma alanı askeri tarikatların bölgelerinden oluşuyordu. Katolik Hükümdarlar zamanında, Kral Fernando askeri tarikatların bağımsızlıklarını ortadan kaldırarak, askeri tarikatları kendi üstatlığı altında toplamış ve Tarikatlar Baş Üstadı unvanını almıştır. 1523 yılında papa VI. Adriano tarikatları Kastilya Krallığına devretti. Bunun sonucunda oldukça önemli bir mal varlığı kraliyet yönetimine geçmiştir, öyle ki sadece Santiago Askeri Tarikatı iki şehir, yüzlerce köy ve onlarca beldeye sahipti. Tarikatların el değiştirmesiyle birlikte Üstatlık makamı yok olma tehlikesiyle karşılaşmış ve

[30] Miguel Artola, **a.g.e.**
[31] Miguel Artola, **a.g.e.**

tarikatlar o güne kadar sahip oldukları merkezi yönetim yapısını kaybetmeye başlamışlardır. Bu sebeplerden ötürü Şarlken, Tarikatların bulunduğu bölgeleri yönetebilmek, adaleti sağlamak ve bölgeyi kalkındırmak üzere Tarikatlar Divanı'nı kurmuştur. II. Felipe'nin hükümdarlığının sonlarında Tarikatlar Divanı yönetim ve adalet sağlama özelliklerini kaybetmiş ve daha çok sosyal prestij ve soyluluk kurumuna dönüşmüştür.

6) Haçlı Divanı[32] (Consejo de Cruzada): Başlangıçta papalık tarafından inançsızlara karşı krallığın sürdürdüğü savaşa destek vermek ve Akdeniz'de bulunan donanma gemilerinin bakımını sağlamak için kurulmuştur. Bir başkandan, iki Kastilya Konseyi üyesinden, bir Aragon Konseyi yöneticisinden ve bir de Hint Divanı üyesinden oluşur. Asıl görevi papalık emirlerinin yerine getirilmesi ve Müslümanların yarımadadan atılması için Papalık yardımının idare edilmesidir.

7) Maliye Divanı[33] (Consejo de Hacienda): 1523 yılında kurulan bu divan Kastilya'nın muhasebe işlerinin yoluna girmesine katkıda bulunmuştur. Bu divan genellikle bürokratik işler konusunda tecrübe sahibi üç divan üyesinden, bir veznedardan, bir saymandan, bir yazıcıdan ve bir sekreterden oluşmaktaydı. Asıl görevleri masrafları idare etmek, yeni finansal kaynaklar yaratmak, bütçe hazırlamak ve saymanlardan raporlama istemekti.

[32] Miguel Artola, **a.g.e.**
[33] Miguel Artola, **a.g.e.**

8) Hint Divanı[34] (Consejo de Indias): 1524 yılında Şarlken tarafından kurulmuştur. Kurumsal olarak yavaş gelişmiştir. Katolik Hükümdarlar döneminde Juan Rodriguez de Fonseca[35], Kristof Kolomb[36] kolonileşmesinin yarattığı sorunları araştırmak üzere görevlendirilmiştir. Aragon kralı Fernando'nun ölümünden sonra Rodriguez de Fonseca kendisiyle iyi ilişkileri olmayan Kardinal Cisneros tarafından bu görevden alınır. Kardinal Cisneros bu göreve Kastilya Divanı'nın iki üyesi olan Luis de Zapata ve Lorenzo Galindez de Carvajal[37]'ı getirir. Daha sonra adı Hint Meclisi olarak anılacak ufak bir divan kurarlar. Şarlken'in tahta çıkmasından sonra bu meclis varlığını sürdürür, fakat 1524 yılında adı Hint Divanı olarak değiştirilir. İlk başkanı, daha sonra Sevilla baş rahibi olan rahip Juan Garica de Loaysa'dır[38]. Amerika ve Filipinlerden oluşan Hint yönetiminin en önemli organıdır. Yerleşmiş bir merkezi olmamakla birlikte kral ve maiyetiyle birlikte yer değiştirmekteydi. Monarşi ile birlikte işleyen Hint Divanı, bazı durumlarda kendisi de karar almaktaydı.

[34] Pedro González García, **Archivo General de India***s*, Lunwerg, Barcelona,1995

[35] İspanyol din adamı ve politikacı. Katolik Krallarla birlikte çalışmış ve İspanya'nın Yeni Dünya'daki ilk kolonileşme politikasının yaratıcısıdır. (Daha fazla bilgi için bkz.: Sagarra Gamazo Adelaida, **Juan Rodríguez de Fonseca, un toresano en dos mundos**, 2007)

[36] Nereli olduğu tam olarak bilinmemekle beraber İtalyan, Portekizli yada İspanyol olduğu sanılmaktadır. Kastilya Krallığının hizmetinde olan bir denizcidir. Ekim1492'de Amerika kıtasını keşfederek ünlenmiştir. Amerika'ya ayak basması Avrupa'nın sayılı güçlü hükümdarlıklarının kıtada yayılmasına ve yerli halkı kolonileştirmesine neden olmuştur. İsmi Kolombiya ülkesine ilham kaynağı olmuştur(Colombia). (Daha geniş bilgi için bakınız.:Fernandez Armesto, Felipe, *Colón*, Editorial Crítica ,1992; Navarro Garcia, Luis, **Historia de las Américas**, Alhambra Longman, Sociedad Estatal para el Quinto Centenario, Universidad de Sevilla,1991,c.1)

[37]İspanyol hukuk adamı ve yazar. Salamanka' da Hukuk kürsüsü başkanlığı yapmıştır. 1502 yılında divan üyeliğine atanmış ve bu görevi Katolik Hümdarlar, Şarlken ve Deli Juana ile birlikte yürütmüştür. Bir çok kanuni eser yazmıştır.(Pedro González, García, **Archivo General de Indias**, Lunwerg, Barcelona, 1995)

[38]İspanyol rahip, 9 Mart 1530'da Papa VII. Clemente tarafından Katolik Klisesine Kardinal olarak atanmıştır. Talavera de la Reina (Toledo) manastırında ikamet etmiştir. Gençliğinde Colegio de San Gregorio de Valladolid'te okumuş daha sonra aynı okula rektor olmuştur. 1522 yılında Şarlken'in günah çıkardığı rahip olmuştur. 8 haziran 1524'te Osma Piskoposu seçilmiştir. 2 Ağustos'ta Hint Divanı başkanlığına atanmıştır.(Pedro González García, **a.g.e.**)

4. BÖLÜM

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu'nun onuncu padişahı olup Yavuz Sultan Selimin oğludur. Osmanlı kaynakları onu kanun koyuculuğundan dolayı Kanuni Sultan Süleyman[39] olarak adlandırırken batılı kaynaklar kendisini "Muhteşem ve Büyük" gibi sıfatlarla nitelendirmişlerdir.

Batılı tarihçilere göre Kanuni dönemi Osmanlı'nın en önemli devrelerinden biridir. Bu dönemde Osmanlı Devleti; yapılan fetihler, kanunlar ve mimari yapıtlar bakımından en önemli eserlerini vermiştir.

Kanuni döneminde on üç sefer yapılmış ve üç yüzden fazla kale fethedilmiştir. Osmanlı bu döneminde siyaset ve devlet yönetiminde olduğu kadar hükmettiği topraklarla da eşi benzeri olmayan bir dönem yaşamıştır. Bu dönemde Osmanlı toprakları Asya'da Kafkas Dağlarına, Acemistan'dan Yemen'e, Aden'e, Arabistan Çöllerine kadar uzanırken, Afrika'da Habeş, Mısır, Tunus, Fas ve Cezayir'de Kanuni'nin hakimiyetine boyun eğmişti. Bununla beraber Akdeniz'de Venedik ve Ceneviz denizciliğine darbe vurarak büyüklü küçüklü adaları topraklarına katmıştır.

Kanuni 1520 yılında tahta çıktığında Osmanlı Devleti eşi benzerine rastlanmayan kuvvet ve kudrete sahip bulunuyordu. Babası Yavuz Sultan Selim'in

[39] Bkz. ek-4

güneye ve doğuya yaptığı seferler toprakları iki katına çıkarmış, Şiilik Anadolu'dan atılmış ve Safevi[40] Devletine ağır darbe vurulmuştu. Kudüs, Şam, Kahire gibi önemli merkezler Osmanlı hakimiyetine girmişti. Barbaros kardeşlerin mücadeleleri ve Cezayir'in Osmanlı'ya itaati sonucu Osmanlı'lar Batı Akdeniz'in en kuvvetli gücü olmuştu. Osmanlı Devleti hakimiyetini üç kıtaya yayarak bir Cihan Devleti olmuştu.

Yavuz Sultan Selim'in takip ettiği Doğu ve Güney siyaseti sayesinde büyük ilerleme kaydeden Osmanlı Devleti, çok geniş gelir kaynaklarına sahip olmuştu. Güçlü Osmanlı Donanmasının temelleri de bu zamanda atılmıştır. Tüm bu gelişmeler ve neredeyse sınırsız olan kaynaklar, Kanuni'nin gerçekleştireceği başarıları müjdeliyordu.

Kanuni olarak anılan Sultan Süleyman yeni bir hukuk devleti anlayışının da habercisi oldu. Babası Yavuz Sultan Selim'in başlattığı bazı uygulamalar derhal kaldırıldı. Kanuni döneminde devlet görevlililerinin her birinin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmişti. Öyle ki, başkasının buna müdahale etmesi pek düşünülmezdi. Özellikle sadrazamın otoritesi yüksek ve kesindi, görevde kaldığı süre içinde padişah bile müdahale etmezdi.

Avrupa Osmanlı'nın devlet anlayışından haberdardı. Bu nedenle İngiltere kralı VIII. Henry Osmanlı'ya bir heyet göndermiş ve adli sistem hakkında bilgi alarak ülkesinde reformlar yapmıştır.

[40] Ak Koyunlu Elvend Mirza'yı Şarur yakınlarında yendikden sonra Şah İsmail Safevi 1501 yılının temmuz ayında Tebriz'de kendisini Azerbaycan'ın Şahı ilan etti. Bundan sonra tüm İran'ı ele geçirerek, 1502'nin mayıs ayında kendisini İran Şahı ilan eden I.İsmail sonrakı 250 yılda Orta Doğu'da etkili olacak bir Şii devletinin temelini atmıştır.

4.1 İç Politika

Canberdi Gazali İsyanı

Memluk[41] Sultanı Melik Eşref Kayıtbay'ın[42] kölelerinden ve Sultan Gavri[43] ile Sultan Tomanbay'ın[44] nüfuslu beylerinden olan Canberdi Gazali, Mısır'ın işgali sırasında af edilmiş ve Yavuz Sultan Selim'in İstanbul'a dönüşü sırasında Şam Beylerbeyliğine atanmıştır.

Yavuz Sultan Selim'in ölümünü ve yerine oğlu Süleyman'ın geçmesini fırsat bilen Canberdi Gazali, Malik Eşref adıyla para bastırarak hükümdarlığını ilan etmişti. Osmanlı tahtına geçen genç hükümdarın kendisine bir şey yapamayacağını düşünen Canberdi Gazali bunun iyi bir fırsat olduğunu düşündü.

Daha önce affedilmiş ve kendisine itibar gösterilmişti. Hem kendisi hem de çevresinin rahat ve huzur içinde yaşaması sağlanmış olmasına rağmen Suriye ve şimdiki Filistin'i ele geçirip, Mısır'ı işgal ederek hilafetini ilan etmeyi düşünüyordu.

---

[41] Memlûk Devleti, kölelikten gelen Türk askerlerin Mısır'da oluşturduğu bir askeri aristokrasi devletidir. "Memlûk" Arapçada "köleler" demektir. İsmi Türkçede Kölemen Devleti olarak da geçer. Memlük kelimesi para karşılığında satın alınmış köle anlamına da gelmektedir. Türkler ilk kez Memlük olarak Abbasilerin hizmetinde çalışmışlardır. Abbasilerin Türkleri Memlük olarak almalarındaki en büyük sebebi; güçlü bir ordu hazırlamaktır. Memlük Türkler, Abbasiler döneminde ortaya çıkan isyanları bastırma da önemli rol oynadılar.

[42] 1468-1496 yılları arasında Memluk sultanlığı yapmıştır.

[43] 16. yüzyılda hüküm sürmüş Memlük hükümdarı. Halep yakınlarında yapılan Mercidabık Savaşı'nda yenilmiş ve hayatını kaybetmiştir. Memlük Devletinde hükümdarlar, birbini takip eden iki hanedandan seçilmiş olup,bu hanedanlar Memalik-i Bahriye ve Memalik-i Çerakise (BURCİ)'dir. Kansu Gavri Çerkez asıllıdır. O dönemin kaynaklarında hiç Arapça bilmediğinden de söz edilir.

[44] Mısır Memlukluları'nın son hükümdarı (1516-1517). Sultan Kansu Gavri'nin yeğeni. 1516-1517 Türk-Memluk savaşı başlayınca Osmanlılar'la çarpışmak için ordusunun başında Suriye'ye giden amcasının yerine Kahire'de saltanat vekili olarak kaldı. Kansu Gavri'nin Mercidabık Savaşı'nda ölmesi (1516) üzerine *Melikü̇leşref* ünvanıyla Memluk hükümdarı ilan edildi. Mısır'ı savunmak için gerekli önlemleri almaya başlayan Tomanbay**,** 10.000 kişilik bir kuvveti Canberdi Gazali komutasında Gazze üzerine gönderdi. Ancak, Memluk ordusunu buyruğundaki Hanyanus denen yerde karşılayan Hadım Sinan Paşa, onları burada büyük bir bozguna uğrattı (1517). Daha sonra Sina Çölü'nü geçen Yavuz Sultan Selim komutasındaki Osmanlı ordusunun üzerine giden Tomanbay, yapılan Ridaniye Savaşı'nı kaybetti ve kaçtı (22 Ocak 1517). Ancak bir süre sonra çevresine topladığı 10.000 kişiyle Osmanlı egemenliğine giren Kahire'yibir gece baskını sonucu ele geçirmeyi başarsa da bunun üzerine yapılan şiddetli sokak savaşlarıyla kent yeniden Türkler tarafından teslim alındı. Kaçan Tomanbay yakalandı ve kent meydanında idam edildi. Böylece 267 yıllık Memluk Sultanlığı yıkıldı. Osmanlı, Suriye ve Mısır topraklarına egemen oldu.

Gazali, Hayır beyden istifade etmeyi düşünse de Hayır Bey Gazali'nin kendisine gönderdiği mektupları İstanbul'a göndererek yönetimi durumdan haberdar eder.

27 Ocak 1521 yılında Mastaba mevkiinde meydana gelen çatışmalar sonucu Gazali yenilerek yakalanır. Devletin kendisine ve arkadaşlarına sağladığı tüm imkanlara rağmen ayaklanarak halife olma sevdasına düşen Gazali'nin başı ibret-i alem olsun diye kesilir.

İbrahim Paşa'nın Mısır'daki Islahatları

Mısır'da sarsılan devlet otoritesini ve düzenini yeniden güçlendirmek isteyen Kanuni, 30 Eylül 1524 yılında İbrahim Paşa'yı Mısır'a gönderir. Sosyal düzenin sağlanmasına önem verdiği anlaşılan Kanuni, İbrahim Paşa'ya olan desteğini göstermek üzere kendisine Marmara adalarına kadar refakat eder.

Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra 2 Nisan 1525 yılında Kahire'ye varan İbrahim Paşa, halkın ekonomik ve sosyal durumuna uygun kanunlar tasarlar ve bunları padişahın onayına sunar.

İbrahim Paşa Mısır'da bulunduğu üç ay boyunca yaptığı icraatlarla dikkatleri üzerine toplayarak memleketin ihtiyaçlarına uygun kanunlar yapar. Eğitim ve öksüzlerin yiyeceklerinin sağlanması konusunda özel yönetmelikler koydurmuş ve bunlara maaş bağlatmıştır.

İbrahim Paşa, Mısır'da beylerbeyi unvanı ile bulunduğu sırada daha önceden çeşitli sebeplerle yıkılmış, harap olmuş cami ve medreseleri de kendi hesabından onartmıştır. Ömer camii bunlardan biridir.

Kanuni, İbrahim Paşa'ya Mısır'da geçirdiği üç ay sonunda yaptığı ıslahatların yerinde ve yeterli olduğu sonucuna varması durumunda yerine başka birini beylerbeyi olarak atama yetkisini vermişti. Bunun üzerine İskender Çelebi'nin tavsiyesine uyarak Hamzavi'yi Mısır Beylerbeyi olarak tayin eder ve 14 Haziran 1525'te Kahire'den ayrılır.

Şehzadeler Olayı

Osmanlı Devletinde bir veraset yasasının mevcut olmaması nedeniyle Kanuni'nin yaşı ilerledikçe oğulları saltanat sorunu nedeniyle endişeye kapılırlar. Kanuni'nin en büyüğü Mustafa olmak üzere, Selim, Bayezit ve Cihangir adlarında dört oğlu bulunuyordu. Konya valisi şehzade Mustafa, eğitimli, ahlaklı, ciddi ve olgun olması nedeniyle Yeniçeriler ve aydınlar tarafından destekleniyordu; yaşı ve meziyetleri bakımından da hükümdarlığa adaydı.

Ancak Hurrem Sultan aynı fikirde değildi. Kanuni Sultan Süleyman'ın Osmanlı kaynaklarında Hurrem Su1tan ve batılı kaynaklarda da Rokzalan adıyla anılan bu eşinden Selim, Bayezit, Mehmet ve Cihangir adlarında dört çocuğu bulunuyordu. Şehzade Mehmet, daha önce Manisa sancakbeyi iken ölmüştü.

Hurrem Su1tan, diğer oğullarından kayırdığı Bayezit'in hükümdar olabilmesi için gizli planlar yapmaktaydı; ne yazık ki Kanuni bu dönemde güzel eşinin etkisi altında kalmıştır. Ancak Bayezit'in hükümdar olabilmesi için şehzade Mustafa'nın ortadan kaldırılması gerekiyordu. Önce şehzade Mustafa'nın hükümdarlığından yana olan İbrahim Paşa'yı ortadan kaldırttıktan sonra Hurrem Sultan, şehzade Mustafa aleyhinde çalışarak Manisa'dan Amasya'ya, daha sonra da Konya'ya gönderilmesini sağlamıştır. Hurrem Sultan'ın diğer oğulları Selim Manisa'ya, Bayezit de Kütahya sancaklarına gönderilmişti.

Kubbe veziri[45] Damat Rüstem Paşa, şehzade Mustafa'nın aleyhine gerçekleştirilen bu entrikalarda önemli rol oynamaktaydı. Damat Rüstem Paşa, Mustafa'nın imzası ile İran Şahı'na sahte mektuplar yazıyordu. Kanuni bu sırada doğu sınırlarına saldıran Şah Tahmasb'a karşı damadı Rüstem Paşa'yı gönderdi.

Rüstem Paşa Aksaray'a gelince, Mustafa'yı destekleyen yeniçerilerin Dimetoka'da padişahı esir alarak Mustafa'yı hükümdar yapacakları dedikodusunu yaymaya başlar. 1553 yılında İran seferine çıkan Kanuni, Bayezit'i Edirne'ye, göndermiş, Bolvadin'e ulaşınca Manisa valisi Selim de orduya katılmıştı. Aktepe'ye gelindiğinde ise Mustafa orduya katılır. Ertesi gün babasının çadırına kadar vezirler tarafından eşlik edilen Mustafa, üzerine atlayan yedi dilsizin elinden kurtulmayı başarsa da saray hademelerinden Zal Mahmut Ağa'nın elinden kaçamaz ve boğularak öldürülür.

[45] Vezirler Divan-ı Hümayun'da, Kubbealtı'nda toplandıkları için, kendilerine "kubbe vezîri" veya "kubbenişîn" ismi de verilmiştir.

Şehzade Mustafa'nın ölümünün etkisi uzun süre devam eder ve Rüstem Paşa vezirlikten azledilir. Kanuni'nin Hurrem Sultan'dan olma en küçük oğlu Cihangir ise abisi Mustafa'nın ölümünün verdiği üzüntüye dayanamayarak ölür. Cihangir camii onun hatırası üzerine yapılmıştır.

Mustafa'nın ölümü üzerine, Bayezit babasından sonra kendisinin hükümdar olacağına kesin olarak inanmıştı. Fakat annesinin ölümü (Şubat 1558), onun bu arzusunun gerçekleşmesine imkan vermez. Öte yandan annesinin, aleyhindeki faaliyetini bilen şehzade Selim ise kaderine razı olarak işi Tanrı'ya bırakmıştı. Hurrem Sultan'ın ölümü üzerine iki kardeş, saltanat mücadelesine giriştiler. Bu sebeple Selim Manisa'dan Konya'ya, Bayezit de Kütahya'dan Amasya'ya nakledildi. Fakat Bayezit, İstanbul'a yakın olan Kütahya'dan alınmasından şüphelenerek Amasya'ya gitmek istemedi. Selim ise fermana derhal itaat ederek Manisa'dan ayrıldı. İki şehzade arasında herhangi bir çarpışmanın meydana gelmemesi için şehzade Selim'e vezir Sokollu Mehmet Paşa tarafından Baye Paşa gönderilerek nasihat edildi; hatta padişah, anlaşmazlıkları devam ettiği takdirde saltanatı kız kardeşinin oğlu Mora sancakbeyi Osman Şah Bey'e bırakacağını iki oğluna bildirdi.

Şehzade Selim'in beraberinde bulunan Lala Mustafa Paşa, Rüstem Paşa aleyhtarı olduğu için şehzadeler sorununda Se1im'i desteklemiş, onun saltanata gelmesini sağlamak için Selim'in onayıyla, Bayezit'e aldatıcı mektuplar yazarak

ondan aldığı cevapları da padişaha göndermiş, böylece Bayezit'i bir asi gibi göstermiştir.

Bayezit, daha önce kendi maiyetinde bulunduğu için sadakatine güvendiği Lala Mustafa'ya her şeyi yazıyordu. Mektuplar çok geçmeden Padişah üzerinde etkisini göstermişti. Kanuni'nin bu mektuplar üzerine kendisine gönderdiği nasihat mektupları ise Lala Mustafa Paşa'nın adamları tarafından ele geçirilerek Bayezit'in eline geçmesi engellenmiştir. Öyle ki mektupları götüren adamı da öldürerek suçu Beyazıt'a atarlar. Bayezit'in babasına yazdığı özür dileyen mektupları da yine La1a Mustafa tarafından ele geçirilmiştir.

İşte bu olaylardan sonradır ki, yukarıda söz konusu edilen şehzadelerin sancakları değiştirilmiştir. Bayezit, önce Amasya'ya gitmemekte ısrar ettiyse de sonra birtakım şartlarla gitmeye razı olup gitmiştir. Bütün bu hileli oyunların sonunda Bayezit, çevresine pek çok kuvvet toplayarak kardeşi Se1im'e karşı harekete girişerek , babasına karşı asi ilan edildi ve ona karşı Sokollu Mehmet Paşa kumandasında İstanbul'dan kuvvet sevk edildi. Bayezit, Selim ile tutuştuğu Konya'daki savaşta, önce galip geldi, fakat daha sonra bozularak Amasya'ya kaçtı. Ancak bundan sonra La1a Mustafa Paşa'nın hileli oyununu anlamakta geç kalmış olan Bayezit, babasına affetmesi için mektup gönderse de bunlar da La1a Mustafa Paşa tarafından ele geçirilerek yok edilir.

Derdini bir türlü babasına anlatmayı başaramayan Bayezit, eşini Amasya'da bırakıp dört oğlunu yanına alarak 1000 adamıyla İran'a gitmek üzere hareket eder. Takip edilse de yakalanamaz. Erzurum beylerbeyi Ayas Paşa, kendisine verilen emre rağmen Bayezit'i yakalamayıp ona ihtiyacı olan şeyleri verdiği için idam edilir. Bayezit, kendisini izleyenleri Aras nehri civarında giriştiği savaşta yenilgiye uğrattıktan sonra İran topraklarına girerek Revan valisi Şahku1u Sultan'ın yanına sığınır (Ocak 1560).

Bunun üzerine İran şahı Tahmasb Han'a bir mektup gönderen Sultan Süleyman, Bayezit'in teslimi veya idam edilmesini ısrarla istemiş ve bu nedenle Osmanlı heyeti üç kez İran'a gidip gelmiştir. Padişah, İran Şahı'na pek çok kez para vaadinde bulunsa da ancak üçüncü kez gönderilen Osmanlı heyeti, Şah Tahmasb'ı ikna edebilmiş ve şehzade Bayezit Selim'in adamlarına teslim edilmiştir. Şehzade hemen oracıkta dört oğluyla birlikte boğdurularak öldürüldü (1561).

İç İsyanlar

Kanuni döneminin önemli olaylarından biri de Bozok bölgesinde ortaya çıkan Şii karakterli iç isyanlardır. Bu isyanlardan biri tam da Kanuni Mohaç seferine çıkıp Budin'e doğru ilerlediği bir zamanda çıkmıştır.

Bu isyanlar daha çok Safevi'lerin II. Bayezid ve Yavuz Sultan dönemlerinden beri Şii inanışlı Türkmen boylarının tahrik edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Safevi politikası Şah İsmail'in yerine oğlu Tahmasab'ın geçmesiyle yeniden alevlenir.

Bu isyanlar tek merkezden yönetiliyor ve hemen her yerde görülebilecek mahalli bazı uygulamalar ve haksızlar büyütülerek hassas zümreler tahrik ediliyordu. Osmanlı'nın bu sırada Budin'de harpte olması doğu sınırlarını ihmal etmesine neden olmuş ve buda Şarlken ve Ferdinand'ın işine gelmişti.

Ayaklanma Süglün Koca ve oğlu Şah Veli ile Safevi halifesi Zünnün adlı kimselerin birleşip yanlarına Bozok Türkmenlerini alarak ayaklanmasıyla başlar. Asiler Tokat taraflarına hakim olmuş ve güçlü bir direniş göstermişlerdir. Ancak Diyarbakır Beylerbeyi Hüsrev Paşa tarafından bozguna uğratılırlar.

1527 yılında Adana dolaylarında çıkan diğer bir isyan Adana Bey Piri Bey tarafından bastırılır. Fakat bu isyanın hemen ardından Karaman ve Maraş'a kadar uzanan büyük bir isyan patlak verir. Bu sırada Mohaç'tan dönmekte olan Kanuni tedbir alınması için İbrahim Paşa'yı görevlendirir ve emrine üç bin yeniçeri ile iki

bin sipahi verir. İbrahim Paşa isyan kuvvetlerinin üzerine yürüyüp Müslüman kanı dökmektense adil davranarak haksızlıkları ortadan kaldırmaya çalışır. Sadrazamın bu şekildeki adil davranışı Kalender Şah'ın etrafındaki kuvvetlerin çözülmesine neden olur. Bu şekilde asilerin gücünün azalmasını sağlayan İbrahim paşa, asilerin üzerine en çok güvendiği adamlarını göndererek Kalender'i İran'a kaçamadan yakalatır ve başını kestirir.

Bu isyanlardan yaklaşık iki yıl sonra Adana dolaylarında İnciryemez ve Seydi adlı isyancılar etraflarına beş bin kişi toplayarak ayaklanırlar. Bu ayaklanma Adana Beyi Piri Bey tarafından şiddetle bastırılarak ele başları öldürülür.

Bu sırada İstanbul'da "Molla Kabız Meselesi" denen ilginç bir olay yaşanır. İran'dan gelen Molla Kabız, Hz. İsa'nın tüm peygamberlerden üstünü olduğu savını ortaya atmış ve bunu Kur-an'dan ayetlerle kanıtlamaya çalışınca Sünni cemaatinin tepkisini çekmiştir. Fakat hemen cezalandırılmayarak Divan-ı Hümayun'a çağrılmış ve iddiasını açıklaması istenmiştir. İlk günkü duruşmada Fenerizade Muhyiddin Çelebi ile Kadri Çelebi, Molla Kabız'ın iddiasını çürütemeden idamına karar verirler. Duruşmayı izleyen Veziri Azam İbrahim Paşa, Molla Kabız'ın iddiasını çürütecek açıklama yapılmadan idamına hükmedilemeyeceğini söyler.

Ertesi gün Şeyhülislam Kemal Paşazade tarafından bilimsel bir şeklide iddiası çürütülmüş olmasına rağmen Molla Kabız iddiasından vazgeçmez ve ölüm cezasına çarptırılır.

4.2 Dış Politika

Belgrat'ın Fethi

Avrupa'ya yapılacak seferler için önemli bir üs olacağından, Canberdi Gazali isyanı sırasında Macaristan'a karşı yeni bir sefere çıkılmasına karar verilir. Avrupa'ya yapılacak seferler açısından stratejik öneme sahip olan Belgrat'a daha önce Fatih de teşebbüs etmişti.

Askeri güçlerine gereğinden fazla güvenen Macarlar, tahta yeni çıkan Osmanlı padişahını kutlamamış ve Kanuni'nin tahta çıkışını haber veren elçileri de öldürmüşlerdi.

Kanuni, kendisine ve devletine yapılan bu hakaretin cezasız kalmaması gerektiğine inandığı için savaş hazırlıklarını hemen başlatır. Belgrat, ele geçirilmesinin ardından, Avrupa seferlerinde Osmanlı Ordusunun en önemli üslerinden biri olmuş ve Daru'l Cihad adını almıştır.

Rodos'un Fethi

Rodos seferi Kanuni'nin Akdeniz'de Osmanlı hakimiyetini kurmak için giriştiği ilk sefer, Malta seferi ise son seferdir. Saltanatının ikinci yılında Rodos ve ona bağlı bulunan adaların ele geçirilmesi, Doğu Akdeniz'de Osmanlı hakimiyetinin yerleşmesini sağladığı gibi Orta ve Batı Akdeniz'e sefer yapılmasını kolaylaştırmıştır.

1309 yılından bu yana *Saint Jean d'Hospitaliers* yada *Saint Jean de Jerusalem*[46] adıyla bilinen şövalye tarikatının elinde bulunan Rodos[47] ve civarındaki adalar Mısır, Suriye ve Doğu Akdeniz sahillerinin güvenliği bakımından Osmanlı için oldukça önemliydi. Bu durumun farkında olan Yavuz Sultan Selim, saltanatının son yıllarında donanmayı hazırlatarak bir sefer düzenlemeyi istese de bunu gerçekleştiremeden vefat etmiştir.

Hristiyanlığın Doğu Akdeniz'deki kalesi durumunda olan Rodos, Osmanlı'nın ticaret yolları içinde tehlike oluşturmaktaydı. St. Jean Şövalyeleri Osmanlı'nın ticaret gemilerine saldırmakla kalmamışlar, Canberdi Gazali isyanı sırasında da Gazali'ye yardım etmişlerdi.

[46] *Malta Şövalyeleri* ya da *Rodos Şövalyeleri***,** 11. yüzyılda kurulmuş bir şövalye tarikatıdır. Katolik bir yardım derneği olarak günümüze kadar ulaşmış olan bu tarikat, tarihin bazı dönemlerinde bağımsız bir devlet olarak güçlü bir ordu ve donanmaya sahip olmuş Avrupa, İslam ve Osmanlı tarihinde büyük izler bırakmıştır. Merkezi İtalya'nın Roma kentinde bulunan tarikatın günümüzdeki resmi adı İtalyanca'da *Sovrano Militare Ordine Ospedaliero di San Giovanni di Gerusalemme di Rodi e di Malta yani Kudüs, Rodos ve Maltalı St. Jean Egemen Askeri Hastabakıcılar Tarikatı* veya kısaca *Malta Tarikatı***'**dır. Ayrıca *St. Jean Hastabakıcıları Tarikatı, St. Jean Şövalyeleri* adları bu tarikat için zaman zaman kullanılmıştır.(Daha geniş bilgi için bkz.: Helen J. Nicholson, **The Knights Hospitaller**, 2001). Ayrıca bkz. ek 11.

[47] Bkz. ek. 10.

Bu nedenlerden ötürü Kanuni Rodos sorununu çözmek istiyordu. Aynı zamanda arzusunu yerine getiremeden vefat eden babası Yavuz Sultan Selim ve dedesi Fatih Sultan Mehmet'in arzusunu yerine getirecekti.

Ancak Rodos seferinin görüşüldüğü *Divan-ı Hümayun'da*[48] muhalefet vardı. Rodos kalesinin iyi savunulması ve bir sefer düzenlenmesi durumunda haçlı ordusunun yardıma geleceği düşüncesi sefer kararını almayı güçleştiriyordu.

Avrupa devletlerinin o sırada birbirleri ile savaş halinde olmaları ve Rodos ile ilgilenebilecek durumda olmamaları ve Rodos'a yardım edebilecek tek devlet olan Venediklilerin de yapılan ticaret anlaşmaları ile sağlama alınması sonucu Divanda sefer kararı alınmıştır.

Donanma-yı Hümayun[49] Haziran 1522 yılında Rodos'un Cem Bahçesi denilen körfezinde demir atarken, orduyla Marmaris'e gelen Süleyman kuşatmanın başlamasının ardından 28 Temmuz'da Rodos'a çıktı. Çarpışmalar 1 Ağustos 1522 yılında Alman burcuna top atışı ile başlar. Birbirini izleyen şiddetli çarpışmalar 5 ay 25 gün boyunca devam eder ve zaman zaman kısmi başarılar kazanılır ve kaybedilir. Sonunda kuşatmaya daha fazla dayanamayacağını anlayan Villers de l'Isle Adam'ın teslim koşullarını kabul etmesiyle 21 Aralık 1522 de son bulur. Rodos'un ele

[48] Diğer Türk ve İslam devletlerinde olduğu gibi, Osmanlılarda da *Dîvân-ı hümâyûn* adı ile bütün mühim devlet işlerinin görüldüğü ve karara bağlandığı bir merci olmak üzere, büyük divan vardı. Osmanlı Devletinin merkez teşkilatının üç büyük temel unsurundan biri de, Dîvân-ı hümâyûn ve kalemleridir. Diğerleri *Bâb-ı âsafî* ve kalemleri *ile Bâb-ı defterî* ve kalemlerinden meydana gelmektedir. *Dîvân-ı hümâyûnda*, imparatorluğa ait siyasi, idari, askeri, örfi, şer'i, adli ve mali işler, şikayet ve davalar görüşülüp, ilgililer tarafından tetkik edildikten sonra, bir karara bağlanırdı. Divan, hangi dil ve millete mensup olursa olsun, her sınıf halka, kadın erkek herkese açıktı. Devletin idari, siyasi ve örfi işleri doğrudan doğruya; diğerleri, bir müracaat, bir itiraz veya bir lüzum üzerine tetkik edilirdi. Memleketin herhangi bir yerinde haksızlığa uğrayan, zulüm gören veya mahalli kadılarca haklarında yanlış hüküm verildiğini iddia edenler, vakıf mütevellîlerinin haksız muamelelerine uğrayanlar, idarî veya askeri amirlerden şikayeti olan herkes ve diğer davacılar *Dîvân-ı hümâyûna* bizzat başvururlardı. Bütün davalar burada tarafsızlıkla görülürdü. Ayrıca, harp ve sulh gibi kararlar divanca verildiği gibi, bütün mühim devlet işleri de burada müzakere edilir ve neticelendirilirdi. Divanda bitmeyen veya padişaha arza muhtaç olmayan gerek resmi ve gerek hususi işler, padişahın mutlak vekili olan veziriâzamın İkindi Dîvânı'nda müzâkere edilir ve karara bağlanırdı.

[49] Osmanlı Deniz Kuvvetleri

geçirilmesinden sonra Hristiyanların Doğu Akdeniz'deki varlıkları son bulur ve şövalyelerin adadan ayrılmasına müsaade edilir.

Macaristan Seferleri

Osmanlı'ların Rumeli'ye ayak basmalarından itibaren geçen bir buçuk asır boyunca Macarlar Osmanlı'ların ya düşmanı olmuş ya da düşmanlarına yardım etmişlerdir. Bu sebepledir ki Osmanların Macarlara olan düşmanlığı, Macarlarında Osmanlı'lara olan düşmanlığı, Macaristan'ın fethine kadar devam etmiştir.

Belgrat'ın fethi ile birlikte birkaç kalenin Osmanlı'larca alınmış olması Macarlara büyük bir darbe vurmuştu. Belgrat'ın fethiyle Avrupa seferleri daha kolaylaşmış, Türkler için bir çıkış noktası olmuştur.

Macarların Eflak işlerine karışmaları ve Osmanlı'lar aleyhine Boğdan'la ittifak yapmaları, Şarlken'in bir Avrupa İmparatorluğu kurma olasılığı ve Safevilerle anlaşma yapması gibi sebeplerle Üngürüs (Macaristan) seferine karar verilir. I. Mohaç[50] muharebesi ve Belgrat'ın alınması Osmanlı'ların Avrupa üzerine yürümesini kolaylaştırmıştı.

Bu sırada sınır boylarında irili ufaklı çatışmalar olmuş ve sınır köylerinde bazı huzursuzluklar baş göstermişti. Fakat Kanuninin sefere karar vermesi Papalık,

[50] Bkz. ek-5.

Macaristan ve Lehistan ilişkilerinden daha çok Fransızların yardım istemesi sonucudur.

Kanuni'nin tahta çıktığı yıllarda Fransa ve İspanya bir birlerine düşman olmakla kalmamış, mücadeleye de başlamışlardır. 1525'te Pavia'da imparatorluk orduları karşısında bozguna uğrayan I. Fransuva, Şarlken'e tutsak düşer. Bu zaferin ardından İtalya, İspanyol egemenliği altına girmiş ve esir kral da Madrid Kalesine hapsedilmiştir. I. Fransuva'nın esir düşmesi üzerine annesi, Kanuni'ye bir Mektup göndererek yardım isteğinde bulunur.

Kanuni, Şarlken'in kuracağı Avrupa İmparatorluğunu Osmanlı'lar için büyük bir tehlike olarak görmesinden dolayı Macaristan'a sefer düzenlemeye karar verir. Ne var ki tehlike sadece Batıdan gelmiyordu; Osmanlı'nın Akdeniz'deki ilerlemesini yavaşlatmak isteyen Şarlken, Osmanlı'ların aleyhine Tahmasab'la da ittifak içindeydi.

İran, Çaldıran'ı[51] hala unutamamıştı. Fakat Osmanlı'ya tek başına kafa tutacak kadar da güçlü değildi. Bu sebeple Avrupa'nın en büyük gücü haline gelmiş ve Batı tarafından da desteklenen Şarlken ile anlaşma hevesinde idi.

Doğuda İran'ın düşmanlığının, batı da Şarlken'in büyük gücünün farkında olan Kanuni, Batıyı siyaseten bölmek amacıyla Fransa'yı himaye etmek istiyordu. İtalya meselesi nedeniyle İspanya, Fransa ile sorunlar yaşamaktaydı. Bununla

[51] Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim ile Safevi hükümdarı Şah İsmail arasında 23 Ağustos 1514'te, Van'ın 113 km kuzeyinde, bu günkü Çaldıran ilçesi sınırlarında yer alan Çaldıran Ovası'nda yapılan savaş. Savaş Yavuz Sultan Selim'in kesin zaferiyle sonuçlandı.

beraber bu sıralarda Macaristan'ın durumu pek iç açıcı değildi. Kötü yönetimin altında ezilen Macarlar, Protestanlık hareketlerine katıldıkları gibi parasını alamayan bir çok Macar askeri de Akıncılara sığınıyordu. Kanuni gerek Akıncılar[52] gerekse de diğer istihbarat kaynaklarından edindiği bilgilerle sefer hazırlıklarını hızlandırdı. Macaristan'ın ele geçirilmesi Habsburglar'la Osmanlı'lar arasındaki engeli kaldıracak ve Viyana kapılarına varılmasını kolaylaştıracaktı.

Birinci Macaristan Seferi

Sefer hazırlıklarını tamamlayan Padişah, 23 Nisan 1526'da yüz bin kişilik bir ordu ve yeni dökülmüş mükemmel üç yüz top ile İstanbul'dan hareket eder. Yol boyunca orduya yeni kuvvetler katılır ve ordu İstanbul'dan hareketinden iki buçuk ay sonra Belgrat'a varır.

Bu sırada Osmanlı'nın üzerine yürüyeceğinden haberdar olan Macaristan Kralı II. Layoş bir yandan savaşa hazırlanıyor bir yandan da Avrupalı dostlarından yardım istiyordu. Bu arada Macar meclisinin aldığı karar uyarınca kralın savaşta bizzat hazır bulunması gerekiyordu.

[52] Sınır boylarında görev yapan en önemli kuvvet. Hristiyan veya Müslüman Osmanlı ahalisinden meydana gelen hafif süvari kuvvetlerine verilen isim. Serhat denilen ve sınır boylarında görev yapan Akıncılar, son derece disiplinli bir teşkilata sahiptiler. Bunlar, atlarla düşman içine kadar sokulur, gerek bizzat gördükleri, gerekse ele geçirdikleri esirler vasıtasıyla öğrendikleri bilgileri değerlendirerek önemli bir istihbarat ağı kurmuşlardı. Öncü kuvvetler oldukları için, ordunun keşif hizmetlerini görürlerdi. Ayrıca, düşman topraklarındaki araziyi araştırarak orduya yol açarlardı. Çok hızlı hareket ettikleri için düşmanın pusu kurmasına imkan vermezlerdi. Akıncılar, esir almak suretiyle bölgede bulunan nehirlerin geçit yerlerini de öğrenirlerdi. Bunun içindir ki, Akıncılar ordudan dört, beş gün ilerde bulunurlardı.

Savaş 29 Ağustos 1526'da Macar hücumuyla başlar. Macar kuvvetleri içeriye alınır, topların önüne getirilir ve arkaları da Akıncı ve Deli[53] kuvvetleriyle sarılır. Üç yüz topa birden ateş verilmesiyle dehşete düşen Macar kuvvetleri neye uğradıklarını şaşırır ve dağılırlar. Osmanlı'dan kaçan kral ve diğer kuvvetler ise bataklıkta boğulur.

Seferin ertesi günü Akıncılar ülkenin içlerine doğru akınlara gönderilir ve Macaristan ordusu tamamen imha edilir. Osmanlı Ordusu Mohaç ovasında üç gün dinlendikten sonra Macaristan'ın başkenti Budin'e yürür. 10 Eylül 1526'da şehir teslim olur.

İkinci Macaristan Seferi ve Viyana Kuşatması

Osmanlı'ların sayesinde Macar kralı seçilen Zapolyai bu fırsatı gereği gibi kullanmak yerine *Regensburg*[54] İmparatorluk Meclisinde Osmanlı'lara karşı yardım ister. Bununla beraber Macar beylerin çoğunluğu tarafından krallığa seçilmiş olan Ferdinand ise Osmanlı Ordusunun geri dönmesini fırsat bilerek ordusunu Budin önlerine getirerek, Zapolyai'yi mağlup eder. Bunun üzerine kayın pederi Lehistan kralının yanına sığınan Zapolyai Osmanlı'dan yardım istemek zorunda kalır.

Aslında Osmanlı'ların duruma müdahale etmesi için Zapolyai'nin yardım istemesi gerekmiyordu, ama durum sonuçta Zapolyai'ye yardım etme şeklini almıştı.

[53] Osmanlı kara ordusuda görevli bir askeri birliğin ismidir. Asıl olarak kendilerine kılavuz, rehber manasına gelen *Delil* ismi verilmesine karşın, cesur ve korkusuzca düşmana atılmaları nedeniyle halk arasında *Deli* olarak anılmışlardır. Üzerlerine ayı veya sırtlan postundan kılları dışarıda şalvarlar giyerlerdi. Başlarında tüylü bir miğfer, ellerinde de yine tüylü bir kalkan bulunurdu. Ayaklarında mahmuzlu çizmeleri vardı. Bayraklarında *"Kaderde ne varsa o gelir başa*" yazılıydı.

[54] Almanya'nın Bayern eyaletinde bir şehir. 2007 yılı verilerine göre 151.000 nüfuslu Tuna nehri kenarında kurulmuş tarihi bir şehirdir.

29 Şubat 1528 tarihli anlaşmaya göre Osmanlı Zapolyai'yi Macaristan hükümdarı olarak tanımaktaydı. Ferdinand vergi ödemek şartı ile Macaristan kralı olarak tanınmasını istese de, bu Osmanlı tarafından kabul edilmemiş ve kendisinden Budin'i Zapolyai'ye teslim etmesi istenmiştir.

Zapolyai'nin idaresinde yarı bağımlı bir Macar devletini Habsburglar'a karşı bir tampon devleti olarak kullanmak isteyen Kanuni 10 Mayıs 1529'da iki yüz bin kişilik bir ordu ile yola çıkar. Üç Eylül'de Budin önlerine gelen ordunun kuşatma hazırlığı yaptığı sırada şehir teslim olur. Yedi Eylül'de şehre giren Kanuni, senelik vergi karşılığında tekrar Zapolyai'ye tacını giydirir.

Budin'de yedi gün kadar kalan Kanuni daha sonra Ferdinand ile karşılaşmak üzere Viyana'ya gitme kararı alır. Ne var ki ordunun Viyana önlerine gelmesinden sonra Ferdinand'ın kuvvet toplamak üzere Avusturya içlerine çekildiği anlaşılır.

Çok iyi bir şekilde korunan Viyana'nın kuşatması 27 Eylülde başlar. Fakat Osmanlı Ordusu kuşatma için gerekli olan ağır topları Budin, Mohaç ve Belgrat'ta bıraktığı için bir bakıma hazırlıksız sayılırdı. Bu nedenle istenilen büyüklükte hasar verilememiştir. Bununla beraber Almanlar da kaleyi canla başla savunmuşlar ve Osmanlı'nın tüm lağım açma girişimleri sonuçsuz kalmış ve her iki tarafta büyük kayıplar vermiştir. Bu sırada havalar soğumaya başlamış ve erzak sıkıntısı ciddi bir boyuta ulaşmıştır. Elbette bu olumsuz şartlar askerin dayanıklılığını etkilemekteydi. 14 Ekim 1529'daki sefer de başarıya ulaşmayınca Kanuni kuşatmanın kaldırılmasını emreder.

Bu seferde 14 bin kadar Osmanlı askeri ya şehit olmuş ya da yaralanmıştır. Sefer toplam yedi ay 7 gün devam etmiş ve bu seferin sonucunda Macaristan'daki Osmanlı hakimiyeti kuvvetlendirilmiş ayrıca Avusturya ve Kuzey Macaristan tahrip edildiği için karşı saldırı ihtimalide ortadan kalmıştır.

Üçüncü Macaristan Seferi

Kanuni'nin İstanbul'a dönmesini fırsat bilen Ferdinand yine rahat durmaz ve Budin'i kuşatır fakat alamaz. Bu arada İstanbul'a elçiler göndererek Macaristan'ın kendisine verilmesini ister. Süleyman tarafından desteklenen Zapolyai'yi bir türlü tanımak istemiyorlardı. Bunun üzerine Kanuni, Budin'in kuşatılması üzerine krala verdiği söz gereği tekrar sefere çıkmaya karar verir. Böylece Osmanlı hükümdarı 25 Nisan 1532'de sefere çıkar.

Bu sırada Ferdinand elçilerini tekrar yollar, fakat Osmanlı cevabını Ferdinand'ı savaşa davet ederek verir. Şarlken ve Ferdinand Osmanlı ile savaşa girişmekten çekiniyor olacaklar ki, yıpratma taktiğini uyguluyorlardı. Fakat Osmanlı durumu çoktan ciddiye almış ve bazı şehirlerini ele geçirmişti.

Bununla beraber Ferdinand bir türlü Osmanlı'nın karşısına çıkmıyordu. Mevsimin geçmesinden dolayı güney yolu ile geri dönüldü fakat sefer sonunda Ferdinand padişahın isteklerine uygun bir antlaşmayı istemeye mecbur kalmıştı.

Alman ya da Alaman seferi denilen bu sefere yaklaşık iki yüz binden fazla asker katılmış ve üç yüz kadar da Çekaloz denilen küçük toplar götürülmüştür. Sefer yaklaşık yedi ay sürmüş, 1532 yılının Kasım ayında hükümdar İstanbul'a geri dönmüştür.

Ferdinand'ın Macaristan kralı olabilmek için giriştiği tüm girişimler Osmanlı'nın Zapolyai'yi tutması nedeniyle boşa çıkıyordu. Ferdinand adeta Şarlken'nin yardımı olmaksızın hiçbir şeye kalkışamıyordu. Bununla beraber Batı Avrupa'da meseleleri olan Şarlken de Ferdinand'a Osmanlı ile barış yapması konusunda tavsiye verir. Bu arada Ferdinand yüzünden devamlı batıyla ilgilenmek zorunda kalan Osmanlı'nın doğusunda sorunlar çıkmaya başlar. Uzun yıllardır batıya düzenlenen seferler büyük masraflara yol açmış ve memleketin doğu sınırlarının ihmal edilmesine neden olmuştur.

14 Ocak 1533'te padişah tarafından kabul edilen elçiler Ferdinand'ın itaatini göstermek amacıyla Estergon[55] kalesinin anahtarlarını padişaha sunarlar. Antlaşmaya göre Ferdinand, Macaristan üzerindeki haklarından vazgeçecekti. Bu antlaşma ile biri doğrudan Osmanlı'ya bağlı, biri de vergi vermek suretiyle dolaylı olarak Osmanlı'ya bağlı iki Macaristan ortaya çıkıyordu.

[55] Macaristan'ın başkenti Budapeşte'nin 60 km kuzey batısında Tuna nehri kıyısında yer alan ve Osmanlı tarihinde büyük öneme sahip bir kaledir. Estergon Kalesi 1543 yılında Kanuni Sultan Süleyman zamanında ilk defa Osmanlıların eline geçti. Kalenin bulunduğu bölge sancakbeyliği haline getirilerek Budin Beylerbeyliğine bağlandı.

Bu antlaşma bir süre de olsa Macaristan sorunun rafa kaldırılmasını sağlamıştır. Ancak yıllar sonra Zapolyai'nin ölümüyle taht varisi küçük Sigismund'u tanımak istemeyerek tekrar ayaklanacak ve ana Kraliçe İsabella'nın Osmanlı'yı tekrar yardıma çağırması ile Budin'in durumu tekrar gözden geçirilecek ve sonunda Budin Osmanlı idaresine girecektir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Macaristan Kralı Zapolyai'nin ölümü üzerine tekrar Macaristan sorunu ortaya çıkar. Zapolyai'nin ölümünde eşi bir erkek çocuk dünyaya getirmiş ve Kraliçe İsabella, İstanbul'a elçi göndererek oğlu Sigismund'un kral olması talebinde bulunmuştur. Bu sırada Zapolyai'nin ölmesini fırsat bilen Ferdinand ve Şarlken Budin'i tekrar kuşattılarsa da ele geçirememişlerdir. Bu durum karşısında tekrar bir sefer yapılması mecburiyeti doğar.

Budin'e gelindikten sonra küçük kral ve annesi padişahın şehir dışındaki karargahına getirilir. Kendisine, küçük kral büyüyünceye kadar Budin'in yönetiminin Türklerde olacağı söylenir ve Zapolyai'nin eski beylik mahalinden olan Erdel'e gönderilirler. Böylece Macaristan Osmanlı'lara, Ferdinand'a ve Sigismund'a ait olmak üzere üçe bölünür.

İran Seferi ve Bağdat'ın Alınması

Osmanlı-Safevi ilişkileri Çaldıran savaşından sonra da düzelmemiş ve Şah İsmail'in, gizli gizli Anadolu'da kışkırtıcı eylemlerde bulunması sebebiyle barış yapılmamış ve bu hükümdarın hileli önerilerine ve sahte dostluğuna güven duyulmamıştı.

Sultan Süleyman hükümdar olduğu zaman Safevilerden kutlama için bir elçi gelmemekle birlikte Şah İsmail, Belgrat ve Rodos'un fethinden sonra İstanbul'a beş yüz kişilik büyük bir elçi heyeti göndermişti. Üsküdar'a gelen bu heyetten yirmisi elçi ile birlikte İstanbul tarafına geçirilmiş, diğerleri Üsküdar'da alıkonulmuştur.

Şah İsmail'in ölümünden sonra da (1524) yerine şah olan büyük oğlu Tahmasb Han babasının düşmanca siyasetini devam ettirmiş, hatta Şarlken ve Ferdinand'a elçiler gönderip, Osmanlı'lar aleyhine onlara ortaklık bile önermişti. Bununla birlikte Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında savaş yoktu. Çaldıran'dan sonraki ilk çatışma, İran beylerinden Ulama Han'ın Osmanlı'lara tabi Bitlis hakimi Şeref Han'ın da Safeviler'e iltica etmeleri nedeniyle meydana geldi. Bağdat Hanı Zülfikar Han, şehrin anahtarlarını Osmanlı'lara tabi olduktan sonra göndermiş ise de Bağdat, durumun farkına varan Şah tarafından günlerce kuşatılmış ve Zülfikar Şah'ın adamları tarafından öldürülmüştür. Şah bu şekilde Bağdat'ın hakimiyetini ele geçirmiştir. Osmanlı'lar bu sırada Avrupa seferleri ve Ferdinand ile meşgul olduklarından doğuyu ihmal etmişlerdir.

Bitlis'e hakim olabilmek için Ulema Han ve Şeref Han arasındaki çekişme İran Seferinin düzenlenmesine neden olmuştur. Veziriazam İbrahim Paşa bu sefere komutan olarak atamıştır.

Ulema Han veziri azam sınıra henüz gelmeden Şeref Han'la yaptığı savaşta onu yenilgiye uğratıp yakalayarak başını İbrahim Paşa'ya göndermişti. Bunun üzerine Şeref Han'ın oğlu Şemseddin topladığı kuvvetlerle karşı saldırıya geçti ise de başarılı olamayacağını görünce teslim olup İbrahim Paşa'ya başvurdu. Böylece Bitlis hanlığı kendisine verildi, Ulema Paşa'ya da başka bir görev verileceği vaad edildi.

Yukarıda da değinildiği gibi sınır olayları sebebiyle veziriazam İbrahim Paşa İran seferine serdar atandıktan sonra eylül 1533 sonlarına doğru İstanbul'dan hareket etti. Tecrübe sahibi olması dolayısıyla baş defterdar İskender Çelebi, padişahın emriyle veziriazama danışman ve kethüda atandı. Ordu, Konya üzerinden Halep'e geldi. İbrahim Paşa, İranlılara tabi kale beyleriyle gizlice anlaşarak ilkbaharda yapacağı harekatı kolaylaştırmak için bazı önlemler aldı, böylece Adilcevaz, Erciş, Van ve Aklat kaleleri kolaylıkla fethedildi. Bahar gelince de Halep'ten hareket edildi. İbrahim Paşa'nın amacı, Musul üzerinden Bağdat'a inmekti, fakat Defterdar İskender Çelebi'nin tavsiyesi üzerine Tebriz'e yöneldi. Bu sırada Şah Tahmasb, Tebriz'den ayrılmış, Horasan'a gitmişti. Osmanlı Ordusu, Diyarbakır'dan hareketinden sonra birçok kale savaşsız teslim oldu. İbrahim Paşa, yine savaşmaksızın Tebriz'e girdi (13 Temmuz 1534). Şirvan şahlardan sultan II. Halil

ile Geylan Hanı Emir Dubaç Muzaffer Han Osmanlı'lara itaatlerini arz ettiler. İbrahim Paşa, Azerbaycan eyaletini Ulama Hana'a, Irak'ı da Akkoyunlu'lardan Murat Bey'e verdi. Bu sıralarda Dulkadir'li Şahruh Beyoğlu Mehmet Handa Safevilerden ayrılıp Osmanlı Devletinin hizmetine girdi ve daha sonra da kendisine Erzurum beylerbeyliği verildi. Öte yandan kışı İstanbul'da geçiren sultan Süleyman, İbrahim Paşa'nın daveti üzerine Haziran 1543'de İstanbul'dan hareketle Tebriz-Hoy arasındaki Ucan'da veziriazam tarafından karşılandı . Ceylan hakimi Muzaffer Han, burada padişah tarafından kabul edilerek itaatini arz etti, ordunun güneye hareketinden önce de memleketine dönmesine izin verildi. Sultan geldiği zaman sefer mevsimi geçmiş olduğu için o kış Tebriz'de kalınıp teşkilat yapılarak fethedilen memleketler iyi bir yönetim altına alınacak ve Bağdat seferi de bahara yapılacaktı, fakat bütün bunlar yapılamadı. Aksine ordu Tebriz'den hareketle Karahan Derbendi'ni güçlükle geçtikten sonra Dergüzin üzerinden Hemedan'a ulaştı. Buradan da Kasrı Şirin yoluyla Bağdat'a inildi.

Bağdat muhafızı Tekeli Han, Osmanlı gelmeden önce Bağdat'tan kaçtığı için şehir ve kale kolaylıkla fethedildi ve derhal Türk bayrakları çekildi. Sultan Süleyman, Bağdat'ı aldıktan sonra kışı burada geçirip Irak'ta teşkilat yapmak istiyordu. Bağdat'ta dört ay kalındı. Bu süre de arazi tahriri, zeamet ve Tımar teşkilatı yapıldı. Bu arada veziri azamla ters düşen Baş defterdar İskender Çelebi şehir çarşısında asılmak suretiyle idam edildi. (13 Mart 1536). Şah Tahmasab'ın Tebriz'e yürümesi sebebiyle Ulama Han kaçıp Van kalesine sığınmıştı. Bunun üzerine Sultan Süleyman, derhal Bağdat'tan ayrılıp Haziran 1535'de Tebriz'e geldi, daha sonra da Halep üzerinden İstanbul'a döndü (1536).

Tebriz (1534) ve Bağdat'ın fethinden (1535) sonra Tebriz Safevi'lere geçmişti. Osmanlı Safevi mücadelesi şiddetle devam ediyordu. Osmanlı hükümeti, Ferdinand ile yeniden başlayan savaşa daha çok önem verdiği için İran sorununu ikinci planda bırakmıştı; bundan faydalanan Şah Tahmasab, kaybettiği bazı yerleri geri almayı başardı. Çatışmaların devam ettiği sırada Şah Tahmasab'ın kardeşi Şirvan valisi Elkas Mırza, şahlığı ele geçirmek için kardeşiyle mücadeleye girişmişse de başarılı olamayıp, İstanbul'a gelerek Osmanlı'lara sığındı. İran'la çatışmaların devam etmesi sebebiyle Elkas Mirza'ya son derecede iyi muamelede bulunuldu. Sultan Süleyman, Elkas Mirza'nın teşvikinden başka, Safevi'lerin eline geçen yerlerin geri alınması amacıyla, bizzat ordunun başında İran'a hareket etti. Fakat kendisinden önce, Ulema Paşa, Rumeli'den çağırılarak Erzurum Beylerbeyiliği ile Elkas Mirza'ya lala atanarak doğu sınırına gönderilmişti. Padişahın kumandasındaki ordu üçüncü kez Tebriz'e girdi ve daha sonra yine Safevi'lerin eline geçen Van kalesi geri aldı (Ağustos 1548).

Şah Tahmasb ortalarda gözükmüyordu. Bu harekattan sonra ordu Halep'e gitti. Bu sırada Elkas Mirza, Kaşan, Kum, İsfahan taraflarına akına gönderildi. Ordunun dönmesinden sonra ortaya çıkan Tahmasb, Van Gölü çevresine saldırdı ise de kuvvetleri Kemah yakınlarında imha edildi. Buna rağmen onun yeniden harekete geçmesi üzerine Halep'te kışlayan padişah, ordunun başında olarak Diyarbakır'a geldi (1549).

İki devlet arasında bulunan Gürcüler, bazen Osmanlı'lardan bazen de İran'dan taraf oluyordu. Osmanlı'ların Avrupa ve Akdeniz'deki meşguliyeti sırasında sürdürdükleri bu iki yüzlü politika nedeniyle Gürcülere karşı harekata girişilmesi kararlaştırıldı. Bu nedenle ikinci vezir Ahmet Paşa, Gürcistan'a sevk edildi. Ahmet Paşa, başta Tortum ve Akçakale olmak üzere önemli konumdaki kaleleri birer birer fethetti. Şah Tahmasb yine ortada yoktu.

Sultan, Gürcistan seferinden dönen kuvvetlerin de katıldığı orduyla İstanbul'a döndü. Bunun üzerine Tahmasb Han, yeniden saldırıya geçerek Erciş, Adilkevaz, Bergiri (Muradiye) ve Ahlat kalelerini geri aldı. Oğlu İsmail Mirza'da Erzurum yörelerinde bazı başarılar kazandı. Safevi hükümdarının yeniden saldırıya geçmesi üzerine veziriazam Rüstem Paşa, bir orduyla İran'a gönderildi. Fakat Yeniçeriler arasında, Karaman valisi şehzade Mustafa lehine bazı sözlerin sarf edilmesi üzerine, Rüstem Paşa geri çağrıldı. Çok geçmeden sultan, yine bizzat İran seferine çıktı (Ağustos 1553) ve daha önce değindiğimiz üzere, tahta göz diktiği söylenen büyük oğlu Mustafa'yı Aksaray'da boğdurdu ve daha sonra da Halep'e gitti.

Kanuni, şehzade Mustafa'nın ölümünde ilgisi olan veziriazam Rüstem Paşa'yı azledip yerine ikinci vezir Kara Ahmet Paşa'yı atadı. Kışı Halep'te geçiren sultan Süleyman, Diyarbakır, Erzurum ve Kars üzerinden İran sınırını aştı. Kısa zamanda Nahcivan, Erivan ve Karabağ fethedildiği halde Şah Tahmasb ortaya çıkmamıştı. Padişah Erzurum'da bulunduğu sırada Şah Tahmasb'a, bir mektup göndererek barış önerisinde bulundu. Çok geçmeden Şah'ın elçileriyle imzalanan

Amasya barış antlaşması (29 Haziran 1555) sonucunda, Osmanlı'larla Safeviler arasında 37 yıldan beri aralıksız olarak devam eden savaşa son verildi.

4.3.Osmanlı'da Denizcilik Faaliyetleri ve Kanuni Dönemi Deniz Seferleri

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Donanmasının başarıları kara ordusunun başarılarını aratmayacak nitelikteydi. Osmanlı Donanması Akdeniz, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda faaliyet göstermekteydi. Bununla beraber Yavuz Sultan Selim ve II. Bayezid döneminde Osmanlı denizciliği gelişme göstererek batılı devletlerle boy ölçüşecek duruma gelmiştir.

Bilindiği üzere Kanuni döneminde yalnız karalar değil denizlerde önemliydi. Osmanlı Donanması Belgrat'ın fethi sırasında Tuna nehrinden içerilere girerek büyük başarılar kazandırdığı gibi Rodos'un fethinde de önemli görevler üstlenmiştir.

Bulunduğu coğrafya nedeniyle Osmanlı, Akdeniz'le ilgilenmek zorundaydı. Gerek Batıya gerçekleştirilen seferlerin kalıcılığını sağlamada gerek İstanbul'un fethi ve gerekse de hac yollarını güvenceye almak bakımından Akdeniz, Osmanlı için büyük önem arz etmekteydi. Karalarda olduğu kadar denizlerde de başarılı olmak isteyen Kanuni bu alanda önlem almakta gecikmez.

Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme ve gerileme süreci ile deniz gücü arasında çok ilginç bir paralellik vardır. Osmanlı İmparatorluğu, başarıdan başarıya koştuğu dönemlerde çok güçlü bir deniz gücüne sahip olmuştur. Denizlerdeki duraksama ve gerileme, benzer şekilde İmparatorluğun diğer kurumlarında da bozulma ve çürümelere yol açmıştır. Aslında jeopolitik açıdan da üç kıtaya yayılan bir devletin, denizlerde gerileyerek yada denizleri ihmal ederek ayakta kalması mümkün değildir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun deniz tarihi üç ana döneme ayrılabilir: Derya Beyleri Dönemini (1324-1390), Kaptan-ı Derya/Kaptan Paşalar (1390-1867) Dönemi takip etmiş ve daha sonra İmparatorluğun yıkılışına kadar olan dönem, Bahriye Nazırlığı Dönemi (1867-1922) olarak isimlendirilmiştir.

Derya Beyleri Dönemi (1324-1390)

Karamürsel'in 1323 yılında fethi ile Marmara Denizi'ne ulaşan Osmanlı Beyliği, 1324 yılında batı komşusu Karesi Beyliği'nden yardım maksadıyla Mürsel Bey komutasında gönderilen 24 gemiden oluşan kuvvet sayesinde denizlerle tanışmış ve güçlü bir deniz kuvvetine gidecek uzun yoldaki ilk kararlı adımlarını atmıştır.

Osmanlı Beyliği, Doğu Marmara'da kesin bir hakimiyet sağlayınca, deniz gücünün kurumsallaşması için çalışmalar başlatılmıştır. Karamürsel'de 1327 yılında ilk Osmanlı Tersanesi kurulmuş, burada ilk Osmanlı savaş gemisi inşa edilmiştir.

Donanma hiyerarşik bir sistemle teşkilatlandırılarak, Donanma Komutanı'na, Derya Beyi unvanı verilmiştir. Kara Mürsel Bey, Osmanlı Devleti'ndeki ilk Derya Beyi olarak Türk Deniz Tarihi'nin öncüleri arasında yerini almıştır.

Karamürsel'in fethinden sonra 1334 yılında Gemlik, 1337 yılında ise İzmit alınmış; böylelikle 1353 yılında Osmanlı'ların Rumeli'ye geçişinde büyük kolaylık sağlanmıştır. Karamürsel'den sonra Türk Denizciliği'nin merkezi önce İzmit, daha sonra Gelibolu ve sonunda İstanbul olmuştur.

Kaptan-ı Derya / Kaptan Paşalar Dönemi (1390-1867)

Osmanlı İmparatorluğu'nun modern bir devlet anlayışı ile denizlere yönelik teşkilatlanması Sultan Yıldırım Bayezid döneminde (1389-1403) başlamıştır. Gelibolu deniz üssünün 1401 yılında tamamlanmasıyla birlikte Kaptan-ı Derya terimi de Osmanlı Deniz Kuvvetlerinde yerini almıştır. Saruca Paşa Türk deniz tarihinin ilk Kaptan-ı Deryası olmuştur.

Fatih Sultan Mehmet döneminde, İstanbul'un fethini müteakip, Osmanlı'lar Ege ve Karadeniz'de mutlak bir hakimiyet sağladıktan sonra Akdeniz'e ilerlemişlerdir. Fatih Sultan Mehmet 1455 yılında Kasımpaşa'da Tersane-i Amire[56]'yi kurmuş ve bu tersane dünyanın en büyük tersanelerinden birisi olarak tüm yabancı ülkelerin hayranlığını kazanmıştır. Bu dönemde Türk deniz bilimcileri

[56] İstanbul Tersanesi.

dünya denizciliğine büyük katkıda bulunmuşlardır. Muhiddin Piri Reis, Türk denizcilik tarihinde tüm dünyada büyük yankılar uyandıran kartografi çalışmaları ile büyük bir yer tutmuştur. 1513 ve 1528 yıllarında iki ayrı dünya haritası yapmıştır. Diğer bir çalışmada Piri Reis'in Dünya Denizcilik Tarihi'ne bir hediyesi olan 1521 ve 1525 yıllarında yazdığı ünlü, *Bahriye* (Kitab-ı Bahriye) adlı kılavuz kitabıdır. Bu emsalsiz çalışmada, Ege ve Akdeniz her açıdan incelenmektedir.

Yavuz Sultan Selim'in Mısır'a yönelik kara harekatında Türk Donanması çok büyük lojistik destek sağlamıştır. Sultan I. Selim (1512-1520) tarafından Mısır'ın fethinden sonra, Osmanlı İmparatorluğu, Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu'nda faaliyet göstermeye başlamıştır.

Sultan I. Selim'in ölümünden sonra Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) da Osmanlı Donanmasının gelişimine büyük önem vermiş, Türk Denizciliğine altın çağını yaşatmıştır. Bu dönemde Barbaros Hayreddin Paşa, kardeşleri Oruç ve İlyas Reisler, Selman Reis, Murat Reis, Seydi Ali Reis gibi bir çok ünlü Türk Denizcisi Akdeniz'de mutlak bir hakimiyet kurmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman, 1533 yılında Barbaros Hayreddin Paşa'yı İstanbul'a davet ederek, kendisini Kaptan-ı Derya olarak görevlendirmiştir. Barbaros Hayreddin Paşa, İstanbul Tersanesi'nde yeni gemiler inşa ettirerek, donanmayı daha da güçlendirmiş ve deniz kuvvetini Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki uzantısı ve dış politikasının vazgeçilmez bir unsuru haline getirmiştir.

Oruç ve Hızır Reis

Selanik ve Manastır arasındaki Yenicei Vardar kasabasında doğan Oruç ve Hızır Reisler, babaları ve dedeleri tımarlı sipahi olan bir Türk ailesinden gelmektedir. Cenevizli bir ailenin elindeki Midilli adasının (1462) fethedilmesinden sonra buraya gönderilen tımarlı sipahiler arasında Oruç ve Hızır'ın babaları Yakup da bulunmaktaydı.

Yakub'un İshak, Oruç, Hızır ve İlyas adlarında dört oğlu vardı. Bunlardan korsanlığa hevesli Oruç Reis ile kardeşi İlyas, birlikte denizlerde faaliyete başladılar. Daha sonra Hızır Reis de yalnız başına korsanlığa başladı. Oruç Reis Anadolu, Suriye ve Mısır'da faaliyet gösterirken, Hızır Reis de Adalar ve Selanik kıyılarında faaliyet göstermekteydi. Oruç Reis bir sefer dönüşü Rodos gemisiyle karşılaşmış ve çıkan çatışmada kardeşi İlyas şehit düşmüş, kendisi de tutsak alınarak Rodos Şövalyelerinin elindeki Bodrum kalesinde hapsedilmiştir. Fakat bir süre sonra kardeşi Hızır Reis'in çabalarıyla tutsaklıktan kurtulmuş ve serbest kaldıktan sonra yaşadığı olayın etkisiyle tüccar yerine korsan olmaya karar vermiştir.

Daha sonraları bir süre Memlukların hizmetinde bir kadırgaya komutanlık yaptıysa da Antalya valisi Şehzade Korkut'tan izin alarak Akdeniz'de korsanlık yapmaya başlamış ve Rodos Şövalyelerine karşı başarılı akınlar düzenlemiştir.

Şövalyeler Akdeniz'de kendileri için bir tehdit olmaya başlayan Oruç Reis'i yakalamak için büyük çaba sarf etmişler ve sonunda bir baskın düzenleyip gemisini ele geçirdiyseler de Oruç Reis kıyıya çıkarak kendisini kurtarmıştır. Bunun üzerine o sıralarda Manisa valiliğine atanmış olan şehzade Korkut'a başvurarak bir kadırga yaptırarak yeniden korsanlığa başlamış ve şehzade Korkut'un tavsiyesi ile de aktivitesini İtalya kıyılarına kaydırmıştır. Daha sonra kardeşi Hızır Reis'le birleşerek Cerbe adasını kendilerine merkez yapmışlardır. (1510).

Türk Leventlerinin Baba Oruç adını verdikleri Oruç Reis küçük bir filo kumandanı olmasına rağmen büyük ölçüde etkinliğe başladı. Ebu Abdullah Muhammed Hamis'e baş vurarak Tunus'un Halkuvaad[57] kalesini kendilerine üs olarak vermesini istediler. Ebu Abdullah'ta elde edecekleri ganimetin beşte birinin kendisine verilmesi şartıyla Halkuvaad'a yerleşmelerine izin verdi. İki kardeş, Oruç ve Hızır Reisler müşterek seferlere çıkarak başarılı olmuşlar ve ünleri, bütün korsanları korkutmuştu. Kurtoğlu Muslihüddin ve Muhiddin Reislerin de kendilerine katılmasıyla mükemmel bir korsan filosu meydana getirmişlerdi. Bununla beraber Oruç Reis ve kardeşi yardımından ve desteğinden yararlanmak istediği Osmanlı Hükümdarını ihmal etmeyerek armağanlar göndermişler ve Yavuz Sultan Selim bu armağanlar karşılığında onları iyice donatılmış iki kadırgayla ödüllendirmişti.

[57] İspanyolcada *La Goleta* Fransızcada *La Goulette* olarak geçer.

İspanya Krallığı Afrika'nın kuzeyindeki İslam devletlerinin güçten düşmelerini fırsat bilerek Kuzey Afrika'da bazı yerleri ele geçirmişti. Fakat Cezayir'den Halkuvaad'a gelen bir heyet, Hızır ve Oruç kardeşlerden Becaye'ye yerleşmiş olan İspanyolları buradan atmalarını ister. Bunun üzerine iki kardeş hemen harekete geçseler de İspanyolları buradan çıkaramazlar, fakat önce Becaye'nin doğusundaki Çiçel'i ele geçirirler, daha sonra da kara yoluyla Cezayir'i fethederler (1516). Oruç ve Hızır Reis'in Cezayir'i almaları üzerine İspanyollar, Cezayir'in karşısındaki Adakale adasına sığınarak Şarlken'den yardım isterler. Her ne kadar Şarlken buraya bir donanma sevk etmiş ise de Oruç Reis'i buradan çıkarmada başarılı olamamıştır.

Artık Oruç Reis Cezayir'de hükümdarlığını ilan etmiş ve sınırlarını genişletmek üzere Afrika içlerine seferler düzenlemeye başlamıştı. Bu arada İspanyollar Cezayir'in doğusundaki Telemsen şehrini ele geçirip Oran limanına hakim olmuşlardı. Cezayir'i savaşarak kazanamayan İspanyollar Telemsen hükümdarını etkileri altına alarak şehri ele geçirmek için kullansalar da Oruç Reis'in önceden haber alması sonucu başarısız olmuşlardır.

İspanyollara sığınan Telemsen emiri daha sonra sağladığı Müslüman ve İspanyol güçlerle şehri almak için harekete geçmiş, fakat İspanyolların güçlü kuşatması ve halkın da onlara yardım etmesi sonucu Oruç Reis şehit olmuştur (1518). Onun ölümünden sonra kardeşi Hızır Reis, Cezayir hükümdarı olmuştur.

Bundan böyle yabancı kaynakların *Barbarosa*[58] olarak telaffuz ettikleri Barbaros[59] adı Hızır Reis'e verildi.

Türkleri Cezayir'den atmak isteyen İspanyollar ve onlarla işbirliği yapan Telemsen emiri, hemen kuvvetlerini hazırlayarak Cezayir'e saldırdı. Cezayir'i karadan ve denizden kuşatan İspanyol kumandan Hugo de Moncada gerekli savunma önlemlerini almış olan Hızır Reis karşısında başarısız oldu. 20 bin kişilik bir kuvvetle Cezayir'i kuşatan İspanyollar mağlup olmuşlar, karadan Cezayir'e giden Telemsen emiri de yenilgiye uğrayıp kaçmıştı.

Durumun ciddiyetini kavrayan Hızır Reis elindeki kısıtlı kuvvetlerle hem Şarlken'e karşı hem de yerlilere karşı uzun süre savaşamayacağını anlamış ve kendisine yardımcı olması için Osmanlı'lara başvurmuştur. Yavuz Sultan Selim, Hızır Reis'in bu yardım talebini memnuniyetle karşılamış, kendisine savaş ve gemi malzemesi göndererek, emirlik beratı ve üç bin asker vermiş ve ayrıca Anadolu'dan da ihtiyacı kadar asker toplamasına izin vermiştir.

Cezayir'i ele geçirmek isteyen Şarlken'in giriştiği hareket başarısızlıkla sonuçlanmış ve donanması da tahrip edilmişti. Barbaros'un Osmanlı'ya katılmasıyla Telemsen ve Tunus hükümdarları çaresiz kalarak halkı isyana teşvik ederler. Bunun üzerine Barbaros da Fas'a kaçmış olan Telemsen hükümdarının kardeşi Mesut'u Telemsen hükümdarı yapar. Fakat Mesut'un kendisini hayal kırıklığına uğratarak

[58] Sakalının renginden dolayı, ispanyolcada kızıl sakal anlamına genel Barbarosa ismi verilmiştir.
[59] Bkz. ek-5.

İspanyollarla anlaşması üzerine kardeşi Ebu Muhammed Abdullah Sani'yi hükümdar yaparak Telemsen'i kontrolü altına aldı. Daha sonra Tunus hükümdarının teşvikiyle çıkan bir ayaklanmada Barbaros'un sarayı kuşatılmış fakat kendisi düşmanlar tarafından ele geçirilememiştir.

Hızır Reis, Cezayir'e ait kalelerin birer birer kaybedilmesi, yerli halk ve Arapların arasındaki dinmeyen çatışmalar üzerine Cezayir'den ayrılarak denizlerde faaliyette bulunmak üzere Çicel[60]'e çekilir. Birkaç yıl sonra artan ısrarlar üzerine tekrar Cezayir üzerine yürüyerek tekrar Cezayir'e hakim olur.

Aydın Reis, Barbaros'un Cezayir emiri olmasından dolayı katılamadığı seferlere kumandanlık etmiş ve İspanyollara karşı başarılı deniz savaşları yapmıştır. Hatta Aydın Reis bu savaşların birinde ele geçirdiği ganimetlerden bir kısmını İstanbul'a göndermiştir. Barbaros, Cezayir'i güvence altına almak için Cezayir fethedildiğinde bir türlü ele geçirilemeyen şehir önlerindeki Adakale'yi de sonradan düşmanın elinden almaya muvaffak olmuştur. Bunun üzerine İspanyolların hizmetinde bulunan Adrea Doria, Çerçel[61]'e bir sefer düzenlediyse de başarılı olamamıştır.

Daha sonra 35 gemilik bir donanmayla denize açılan Barbaros düşman sahillerine baskınlar yaparak Cezayir'e dönmüş, fakat harekat sırasında ele geçirdiği

[60] Cezayirin kuzeyinde bir vilayet.
[61] Cezayir'in Tipaza eyaletindeki bir liman şehri. Roma döneminde Mauritania Cesariense'nın başkenti. I. Yüzyılda Roma İmparatoru Cladius, Kuzey Afrika'daki Moritanya Krallığını, Mauritania Tingitana ve Mauritania Cesariense olarak ikiye bölmüştür. Tingitana'nın başkenti Tancer iken Cesariense'nin başkenti Çerçeldi. (Daha geniş bilgi için bkz.: M. Bénabou, **La Résistance Africaine à la Romanisation**, Paris, 1976)

tutsaklardan Andrea Doria'nın yeni bir harekat için hazırlık yaptığını öğrenmesi üzerine kendisi de gerekli hazırlıklara başlamış ve Cerbe adasındaki Sinan Reis'i yardıma çağırmıştır. Fransa kralından aldığı 20 kadırga ile Çerçel'e yeni bir saldırı düzenleyen Andrea Doria başarılı olamamış ve Barbaros'un geldiğini haber alınca geri çekilmiştir.

Andrea Doria'nın donanması ile Mora kıyılarına gitmesini fırsat bilen Barbaros gemilerle İspanyol sahillerindeki 70 bin Müslüman'ı Cezayir'e getirdi. O zamanlar İspanya'da Müslümanlara çok kötü muamele yapılmakta olduğundan Müslümanlar Cezayir emirinden yardım istemişler, Barbaros da 36 gemiyi İspanya sahillerine göndermiş ve Müslüman kadın çocuk ve yaşlıları Afrika kıyılarına naklettirmiştir.

Barbaros'un Osmanlı Hizmetine Girmesi

Şarlken karada Osmanlı'nın kaşsına çıkmaya çekiniyordu. Ancak İtalya, Papalık ve İspanya donanmalarını yöneten Cenevizli Amiral Andrea Doria denizde karşılaştığı Osmanlı kadırgalarını yakıyor, Mora kıyılarına saldırıyor ve korkusuzca Çanakkale Boğazı çevresinde dolaşıyordu. Karalarda yenilmez bir güce sahip olan Osmanlı Devleti denizlerde ne yazık ki aynı ölçüde başarılı olamıyordu.

Osmanlı Ordusunun Anadolu'da seferde olduğu sırada Andrea Doria'da boş durmamış Mora sahillerine saldırarak Koron Kalesini işgal etmiş, daha sonra da Patras ve İnebahtı'yı ele geçirmişti. Fakat Rumlarla Arnavutları birbirine düşüren

Semendire Sancak Beyi, Koron'u kısa sürede geri almayı başarmıştır. Andrea Doria'nın önünün bir an evvel kesilmesi gerekiyordu.

Göçebe ırkların denizcilik becerileri az gelişse de Osmanlı'nın denizlerdeki başarısızlığının nedeni; denizlerde, köleleri olan Rumlarla birlikte savaşmalarıydı. Oysa Osmanlı'lar karada tek başlarına savaşırlardı. Mükemmel denizci olan Rumlar ne yazık ki uyruğu altında bulundukları Osmanlı'lar kadar kahramanlık gösteremiyordu. Ayrıca deniz savaşları, kara savaşlarının aksine daha fazla bilgi beceri ve tecrübe gerektiriyordu. Sadece cesaret ve kaba kuvvetle başarılı olmak imkansızdı. Kısa zamanda bir ordu kurmak mümkün olmakla beraber bir donanma kurmak kolay değildi. Deniz savaşının tek aracı olan kadırgaların yapılması zahmetli, silahlandırmak güçtü. Denizin üzerinde manevra yapılması beceri isteyen bir işti. Ceneviz gibi küçük denizci bir devletin amirali denizlerde Osmanlı'nın ilerlemesini engelleyebiliyordu. İşte tarih tam da bu sırada Osmanlı'nın en fazla ihtiyaç duyduğu denizciyi, Kanuni Sultan Süleyman'ın karşısına çıkardı.

Kanuni bir ferman göndererek Barbaros'tan derhal İstanbul'a gelmesini istemesi üzerine Barbaros Hayreddin gerekli önlemleri alarak İstanbul'a hareket etti. Deniz yolunda rastladığı Deli Yusuf kumandasındaki on altı çektiriyi[62] de beraberine alıp Sardunya ile Korsika adaları arasındaki Bonifacio[63] boğazından geçip Sicilya adasına buğday götüren on sekiz gemiyi ele geçirerek, yükünü ve mürettebatını aldıktan sonra gemileri ateşe vermiştir. Bu muharebede Deli Yusuf şehit düşmüş ve

[62] Durgun ve sığ sularda manevra yeteneği çok fazla olan savaş gemisi. 36 oturaklı olurdu ve her oturağında 5-7 kürekçi bulunurdu. Hem yelkenli hem de kürekli bir gemidir. Mürettebatı, kürekçiler savaşçılar topçularla beraber 800 civarıdır.
[63] Akdeniz'de Korsika ve Sardunya adaları arasından geçen boğazdır. Genişliği 11 kilometre kadardır ve doğuda Tiren Denizi'ne açılır.

ele geçen esirlerden Andrea Doria'nın elli parça gemi ile Koron'a gittiği öğrenilmiş ve süratle Preveze'ye gelindiğinde Andrea Doria'nın altı gün evvel İtalya'ya kaçtığı öğrenilmişti.

Barbaros, Preveze'den kırk dört gemi ile yola çıkıp içlerinden yirmi beş tanesini Cezayir'e yollayıp, kendisi on dokuz gemi ile Koron kalesine geldi; orada kaptan Kemankeş Ahmet Bey ile buluşarak beraberce İstanbul'a gelip Ahmet Bey'in Atmeydanı'ndaki konağında misafir edildi.

Sultan Süleyman, Barbaros ile on sekiz arkadaşını huzuruna kabul ederek görüşmüştür. Hükümdar Akdeniz'deki faaliyetinden endişe ettiği Andrea Doria hakkında ona bir takım sorular sorduğunda, Barbaros'un verdiği pervasızca cevaplar hoşuna gitmiş ve Beylerbeyilik rütbesiyle bütün tersane işlerini yeni amirale vermiştir. Aynı zamanda kendisini İran seferi nedeniyle Halep'te kışlamakta olan veziriâzam İbrahim Paşa'nın yanına göndermiştir. Veziriâzam Halep'te Hayreddin Paşa'yı kabul edip kendisine Gelibolu kaptanlığı ile Cezayir beylerbeyliğini vererek *hil'at*[64]'ını giydirip İstanbul'a yollamıştır.

Barbaros Hayreddin Paşa Halep'ten döndükten sonra yaklaşık 80 gemiden oluşan Osmanlı Donanmasıyla İtalya kıyılarına yönelerek Mesina ve Reggio'da başarılar elde ederek Andrea Doria'yı savaşa zorlamak istemiştir. Güney İtalya kıyılarına saldırılarda bulunduktan sonra fethetmek amacıyla Tunus önlerine gitti.

[64] Üzerinde hükümdarın ad ve lakaplarının işlenmiş bulunduğu (hükümdar'ın sembolü olan renkte imal edilen) elbisenin adıdır. Hükümdar'ın ödüllendirmek istediği devlet erkanına, vasal hükümdarlara, yabancı devlet elçilerine ve onlar vasıtasıyla hükümdarlarına verilirdi. Çeşitli sebeplerle hediye edilen Hil'atler çok defa sadece elbiseden ibaret değildir. Bazen Hil'at olarak çadırlar, altın gümüş işlemeli eyer takımları olan atlar, cüppe ve sarık olabiliyordu. Hil'atın şekli Sultan'ın lütfuna mazhar olan kimsenin mevkiine ve övgüsünü kazanma derecesine göre değişiyordu.

Halkulvaad'a asker çıkarması sonucu Tunus hükümdarı Mevlay Hasan kaçtı ve Tunus fethedildi. Mevlay Hasan daha sonra iki kez saldırıda bulunsa da başarılı olamadı ve Şarlken'den yardım istedi. Kuzey Afrika kıyılarının tamamen Türklerin eline geçmesi sonucu Şarlken Andrea Doria Yönetimindeki 500 gemiden oluşan 25 bin kişilik bir kuvvetle Halkulvaad'a geldi. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Tunusluların da ihaneti sonucu Barbaros daha fazla dayanamayarak Cezayir'e çekildi ve Tunus Şarlken tarafından işgal edildi. İspanyolların himayesiyle makamını koruyan Mevlay Hasan 1540 yılında oğlu Ahmet tarafından tahtan indirilmiştir.

Venedik'le ilişkiler

Türklere karşı Hristiyanları birleştirmek isteyen Papa III. Pol (Paulus)'ün faaliyetleri sonucu sürekli iki yüzlü politika izleyen Venedik Cumhuriyeti, her fırsatta Osmanlı ticaret gemilerine saldırıyor ve deniz savaşlarında Şarlken'in tarafını tutuyordu. Papa III. Pol Şarlken ile Fransa Kralı l. Fransuva 'nın arasını düzelterek on yıllık bir barış yaptırmış, Venedik'te bu ittifaka katılmıştı. Venedik'e elçi olarak gönderilen Yunus Bey'in dönüşte Venedik gemilerinin saldırısına uğraması Venedik'in düşmanca tutumunu açıkça göstermekteydi.

280 gemiden oluşan Osmanlı Donanması, İtalya'nın doğu kıyılarına saldırmakla görevlendirilmiş, fakat Andrea Doria asıl donanmaya katılmak üzere İtalya'ya giden Ali Kethüda kumandasındaki 12 kadırgayı ele geçirip batırmıştır.

Bunun üzerine o sırada Avlonya'da bulunan Padişah Lütfi Paşa'ya Korfu'yu kuşatması emrini verir. Fakat Andrea Doria'nın Osmanlı Ordusunun Korfu'ya geldiğini haber alması sonucu Mesina'ya kaçar. Korfu derhal kuşatılır. Ancak 20 gün süren uzun kuşatmadan olumlu bir sonuç alınamaması üzerine Padişah kuşatmanın kaldırılmasını emreder. Bu sırada Barbaros, Venedikliler tarafından kullanılan Şira, Patmos, Naksos ve diğer adaları fethedilmiş, Naksos ile diğer beş ada Osmanlı'lara vergi vermek suretiyle, yine eski dukasına bırakılmıştır. Osmanlı Donanması 1538 yılında yeniden denize açılarak Kerpe ve bazı diğer adalar ile Girit'teki Hanya ve Milotpotamo'ya saldılar düzenlemiştir.

Preveze Deniz Zaferi ve Sonuçları

Osmanlı'ların adaları birer birer fethetmesi sonucu Şarlken ve Venedik, Papalık ve Portekiz donanma kumandanları Korfu adasında toplanarak, Cezayir'in ve Türklerin eline geçen Venedik adalarının geri alınmasını kararlaştırırlar. Korfu'ya önce Venedik, sonra Papalık donanması gelir, fakat Papalık donanması amirali Grimani Şarlken'i beklemeyerek Narda körfezindeki Preveze kalesini kuşatır, fakat Türk donanmasının gelmesi üzerine Korfu'ya geri döner. Bu süre içerisinde Andrea Doria Korfu'ya gelir.

Bu sırada düşman hakkında bilgi toplamak isteyen Barbaros Hayreddin Paşa, bir keşif ekibi gönderir. Gönderilen keşif ekibi 40 gemilik bir düşman donanmasına rastlar, fakat esas donanmanın Preveze önlerinde olduğunu bildirir. Aynı şekilde

Türk keşif donanmasını gören düşman gemileri Papalık amirali olan Grimanni'ye haber verirler.

Ele geçirilen istihbarat sonucu İspanya, Portekiz, Papalık ve Venedik donanmalarının Korfu'da toplandıkları haberi alınır. Her iki tarafın kuvvetlerine gelince; Türk donanması düşman donanmasının yaklaşık üçte biriydi. Osmanlı Donanması 122 çektiriden, müttefik donanması ise 302 gemiden oluşmaktaydı. Türk donanmasındaki sekiz bin askere ve 166 topa karşın müttefik gemilerinde 2.500 top ve 60.000'den fazla asker vardı. Barbaros Hayreddin Paşa taktire şayan bir savaş stratejisi uygulayarak kendisinden kat ve kat üstün olan müttefik donanmasını yenilgiye uğratmıştır. Düşman donanmasının askerlerinin sayıca fazla oluşu nedeniyle Barbaros rampa savaşı yapmak yerine rüzgarın kesilmesi sonucu hareketsiz kalan düşman donanmasını tahrip etmeye yönelmiştir.

Düşman kuvvetleri Amirali Andrea Doria'nın müttefik kuvvetlerinin yardım istemelerine aldırış etmeden Korfu'ya kaçar. Türk ve Dünya deniz tarihi açısından büyük önemi bulunan Preveze zaferi[65] sonucunda Andrea Doria Akdeniz'deki hakimiyetini Barbaros Hayreddin Paşa'ya bırakmak zorunda kalır. Öte yandan müttefik kuvvetlerinin İspanya'dan sonra en kuvvetli devleti Venedik bu savaştan oldukça zararlı çıkmış, kendi müttefikleriyle de aralarında sorun çıkması üzerine Osmanlı ile barış yapmak zorunda kalmıştır.

[65] Bkz ek-6.

Osmanlı -İspanya İlişkileri

Preveze zaferinden sonra Akdeniz'in hakimiyeti Türklere geçmiş bunun üzerine denizlere hakim olan Süleyman karadan Avrupa içlerine ilerlemeye karar verir. Süleyman ordusunu Macaristan'a doğru götürürken, Barbaros Hayreddin Paşa Adriyatik kıyılarını korumakla görevlendirilir. Barbaros sefere çıktığı zaman Cezayir'i Hadım Hasan' emanet etmekteydi.

Barbaros'un yokluğundan faydalanmak isteyen Şarlken, Cezayir alınması için Andrea Doria'yı görevlendirir. Sayı ve kuvvet bakımından oldukça üstün olan donanma Cezayir önlerine gelerek karaya asker çıkartır ve Cezayir kalesini kuşatır. Hadım Hasan kaleyi çok iyi savunur ve 4 ay süren oldukça şiddetli kuşatmanın ardından oldukça fazla zayiat veren Şarlken'nin kuvvetleri geri çekilir.

Fransa, Şarlken'le sürdürmekte olduğu savaşta Osmanlı'dan yardım almakla beraber Avrupa'da iki yüzlü bir siyaset izlemekteydi. Kanuni Fransa'nın sürdüğü bu politikayı bilmesine rağmen Avrupa'daki dini tutuculuk yüzünden ve kendi siyaseti gereği Fransa'ya anlayış gösterir. Preveze zaferinden sonra Şarlken'in denizlerde üstünlüğü sona ermiş, Cezayir'in yitirilmesinden sonra adeta denizcilik faaliyetleri sona ermişti. Fransızlar Türklerle ittifak yaparken Şarlken'de boş durmayarak İngiltere ile ittifak yapar, bunun üzerine Türkler Venediklilerle de ittifak yapmak istemiş fakat Venedik tarafsız kalmak istediğini belirtmiştir.

Barbaros Hayreddin Paşa kumandasındasındaki Osmanlı Donanması Fransızlara yardım etmek üzere Akdeniz'e açılır. Daha sonra Regio ve diğer bazı yerler fethedildikten sonra Marsilya'ya gelir ve burada Fransa donanma komutanı Fransuva de Burbon ile savaş planı yaparak Nis kentini kuşatmaya karar verirler. Nis'in alınmasından sonra Türk donanması kışlamak üzere *Toulon*[66] limanına gelir.

Barbaros daha sonra İspanya kıyılarına ve Sardunya adasına saldırılarda bulunurken Fransız kuvvetleri de İspanyollara karşı bazı başarılar kazanmıştır. Durumun Fransa lehine değişmesinden sonra Barbaros İstanbul'a dönmüş, Osmanlı ile Şarlken arasında barış yapılması üzerene bir daha sefere çıkmamıştır. Fransa'ya yardım seferinden döndükten iki yıl sonra seksenli yaşlarında vefat etmiş ve Beşiktaş'taki türbesine gömülmüştür (16 temmuz 1546)

[66] Bkz. ek-6

5. Bölüm

İspanya Krallığının Kuzey Afrika Politikası

“Afrika’nın fethine devam edin”. Bu sözler 26 Kasım 1504’te son vasiyetini yazan İspanya kraliçesi Katolik İsabel’e ait. Ne var ki İsabel’in bu vasiyeti gerçekleştirilememiştir. Selefleri Afrika’yı fethetmek yerine daha sonra teker teker kaybedecekleri kuzey Afrika kıyılarıyla yetinmişlerdir. Peki ama Granada’nın fethiyle başlayan yayılma politikası, Fernando ve ondan sonra gelen Şarlken tarafından neden tam olarak yerine getirilmemiştir?

Bu sorunun cevabı, çalışmamızın ana konusunu oluşturacak. İspanyolların Akdeniz’de benimsedikleri strateji, Türklerin Akdeniz Politikasını etkileyecek buda Avrupa krallığı kurma hevesindeki Şarlken ve onun karşısındaki Kanuni’nin siyasetini belirleyecektir.

İspanya, Akdeniz politikasını bir gecede oluşturmamıştır. Burada sözü edilen sistemli ve kararlı bir politikadır. Bazı hükümdarlar bu politikaya sahip çıkıp geliştirmeye çalışmışlar, bazıları ise o günün koşulları nedeniyle önceliği başka konulara vermek zorunda kalmıştır. Akdeniz’deki yayılma Aragon ve Kastilya Krallıklarının birleşmesinden sonra hız kazansa da Akdeniz krallıkların ilgisini çok önceden çekmeye başlamıştı.

Kastilya krallığı Afrika(Aziz Vincent Burnu'ndan Malaga'ya kadar) ve Atlantik (Kantabria'dan itibaren) ile ilgilenirken, Akdeniz (Malaga'da Barselona'ya kadar) her iki krallığın da ilgisini çekmiştir.

Aragon Krallığı XII. ve XIII. yüzyıllarda Akdeniz'e doğru yayılmacı bir politika izler[67]. Aragon'lu Jaime, kaptanlık ettiği donanmayla birlikte 1229 yılının yazında Mayorka'ya ayak basar. Aylarca süren çarpışmalardan sonra Aragon kralı I. Jaime 31 Aralık 1229'da şehre girer. Şehrin düşmesinin ardından başlatılan katliam sonucu binlerce Mayorkalı öldürülür. Öyle ki gömülemeyen cesetler nedeniyle salgın hastalıklar baş gösterir ve askerlerin sayıca azalmalarına neden olur. Elde edilen ganimetin paylaşılması da sorun olur. Ganimetin adil olarak bölüştürülmemesi nedeniyle askerler arasında ayaklanma çıkar. Tüm bunlara rağmen dağlara kaçmayı başarabilen Müslümanlar, aylarca işgale karşı koyarak dayanmışlar fakat en sonunda köleleştirilmişlerdir. Tüm bunlar I. Jaime'nin ordusunu zayıflatmış ve en sonunda vergiye bağlanmayı öneren Menorka'nın teklifi kabul edilmiştir. Bu sayede Aragon Krallığına bağlanan Menorka, yarım yüzyıl kadar Arap kültürünü ve geleneğini koruyabilmiştir.

III. Alfonso, tahta çıkmasının ardından 18 Ekim 1286 tarihinde Huesca'da meclisi toplar. Menorka hükümdarının Tunus ve dolayısıyla Fransa ile iş birliği içinde olduğu, bölgenin korsanlar için de cazibe merkezi olmaya başlamasını bahane göstererek sefer düzenlemeye karar verir. 22 kasımda yola çıkan yaklaşık 100 gemi ve 20.000 askerden oluşan Katalan, Sicilya ve Aragon kuvvetleri, 5 ocak 1287

[67] Bkz. ek-8

tarihinde Menorka'ya varır. Fakat birlikler 17 ocak'a kadar karaya çıkmaz. Menorka'da yaşayan Müslümanlar her ne kadar çarpışmalarda direniş gösterseler de beklenen sondan kaçamazlar. 21 Ocak 1287 yılında yapılan Sent Agayz[68] Antlaşmasıyla, Menorka tamamen Aragon Krallığı'na geçer ve Balear adalarının fethi tamamlanır.

Aragon Krallığı'nın Akdeniz'de sürdürmekte olduğu yayılmacı politika, III. Pedro zamanında da devam eder. Tüm krallığı boyunca Akdeniz'de yayılmanın fırsatlarını arayan III. Pedro, Sicilya tahtının varislerinden Constanza de Hohenstaufen'la evlenerek Sicilya tahtında hak talep eder. Aslında Sicilya 1266 yılından beri, İtalya'nın güneyinde Hohenstaufen yönetimini görmek istemeyen Papa tarafından desteklenen Carlos de Anjou[69] tarafından yönetilmekteydi. Carlos de Anjou, Benevento Savaşında Manfredo'yu yenerek Sicilya kralı olmuştu. Anjou Hanedanı, Manfredo'nun üç oğlunu körleştirmiş daha sonrada Hohenstaufen Hanedanı'nın son erkek varisi olan II. Federico'nun torunu Conradino'nun kafasını kestirmişti. Conradino'nun ölümünden sonra veraset, Aragon krallığında kendisi ve akrabaları için sığınma imkanı bulan Constanza'ya geçer.

Tunus'ta feodal bir egemenlik kurma niyetinde olan Aragon krallığı Tunus emirinin ölmesi üzerine 1279 yılında Conrado Lanza yönetimindeki gemilerini Afrika kıyılarına gönderir. Daha sonra 1281 yılında Tunus'u işgal etmek isteyen III. Pedro, Tunus'a düzenlemeyi istediği haçlı seferi için Papa'dan ferman ister. Fakat

[68] 21 Ocak 1286'da Umar İbn Said kendisini sayıca az bulması üzerine III. Alfonso ile Sant Agayz antlaşmasını imzalar. Kendisine eşlik edecek iki yüz adamı, babasının kalıntıları, kütüphanesi ve elli kılıcıyla birlikte Afrikaya gitmesine izin verilir. III. Alfonso kendisini kuzey Afrika'ya götürmesi için bir gemi ayarlasa da, gemi kuzey Afrika kıyılarında fırtınaya yakalanarak batar ve kurtulan olmaz.

[69] Sicilya-Anjou Hanedanı'nın kurucu üyesi. Sicilya ve Napoli kralı, Anjou kontu.

Fransız kökenli olan IV. Martin, Carlos de Anjou'nun destekçisi olduğundan III. Pedro'nun bu talebini reddeder. Donanmanın demir almaya hazırlandığı sırada ise Sicilya'da Fransızlara karşı bir ayaklanma patlak verir ve Fransızlar adadan atılır.

Fransızlarla yaşanan bu ciddi sorun üzerine, Aragon krallığının koruması altına girmek isteyen Sicilya, elçilerini göndererek daha önce Constanza ile evlenerek hak ettiği Sicilya Tacını III. Pedro'ya sunar. Bunun üzerine rotasını Sicilya'ya çeviren III. Pedro 30 Ağustos 1282'de Sicilya tahtına çıkar. Bu gelişmeler üzerine Papa IV. Martin III. Pedro'yu aforoz eder (9 Kasım 1282) ve kendisini Aragon tahtından men eder. III. Pedro'nun yerine Fransa kralının ikinci oğlu olan Carlos de Valois'i tayin eder ve tüm bunlar da yetmezmiş gibi bir de Aragon üzerine Haçlıları gönderir.

III. Pedro, Sicilya tahtına çıkmasının ardından hem Fransız işgaliyle hem de Sicilya seferinin neden olduğu finansal sorunlarla karşı karşıya kalır. Fransız kralı III. Felipe'nin orduları Gerona'yı işgal eder ancak Sicilya'dan yola çıkan Roger de Lauria[70] yönetimindeki Aragon gemileri Fransız donanmasını tam bir hezimete uğratır.

Sicilya, Aragon hükümdarı II. Jaime döneminde de sorun yaratmaya devam eder. Papalık ve Anjou ailesi II. Jaime'nin Sicilya üzerindeki egemenliğini sona

---

[70] Aragon Krallığı hizmetindeki İtalyan kökenli denizci ve asker. III Pedro zamanında Aragon Krallığı ve Sicilya donanmalarını başarıyla yönetmiştir. (Daha geniş bilgi için bkz.: "Roger of Loria" , **The Columbia Electronic Encyclopedia** , Columbia University Press, 2003)

erdirmek istiyordu. Üzerindeki baskıdan kurtulmak isteyen II. Jaime Korsika ve Sardunya adaları karşılığında adayı vermeye razı oldu. Ne var ki Sicilya valisi olan kardeşi Fadrike buna karşı çıkar ve adadan ayrılmayı reddeder. Fadrike her ne kadar II. Jaime'nin adayı ele geçirmek üzere düzenliği sefere karşı kahramanca savaşmış olsa da 1299 yılında yenilgiye uğrar. Aynı yıl II. Jaime'nin Carlos de Anjou'nun kızı Blanca de Anjou ile evlenmesiyle barış ilan edilir. 1302 yılında yapılan Caltabellota barışı ile II. Jaime Sicilya kralı ilan edilir. II. Jaime bu sorunu çözdükten sonra, Cenova ve Piza'nın muhalefetine rağmen Korsika ve Sardunya 'yı Aragon topraklarına katar.

Bununla beraber Aragon'un Akdeniz'deki ileri karakolları durumuna gelen Sicilya ve Sardunya'yı elde tutma çabaları, krallığın kaynaklarını önemli ölçüde zorlar. Hanedan üyelerince ayrı bir krallık olarak yönetilen Mayorka IV. Pedro döneminde doğrudan Aragon tahtına bağlanır. V. Alfonso döneminde Aragon Krallığı Akdeniz'de son bir hamle daha yaparak Napoli'yi işgal eder.

1469 yılında I. İsabel ile Aragon tahtının varisi Fernando evlenir. Fernando'nun 1479'da Aragon kralı olmasıyla İspanya'nın en güçlü iki krallığı birleşmiş olur. I. İsabel ile II. Fernado'nun evliliği temelde siyasal nedenlere dayanıyordu; Aragon, Fransız tehdidine karşı Kastilya'nın desteğini almak istiyor, Portekiz'le birleşmeye karşı olan Kastilya soyluları ise Aragon'un yardımıyla İsabel'i başa geçirmeyi amaçlıyordu. Katolik Hükümdarlar olarak bilinen Fernando ve İsabel'in 1479'dan sonra iki tahtı birlikte yönetmesine karşın, siyasal ve kurumsal

birlik gibi ekonomik bütünleşme de sağlanamadı. Bu nedenle iki tahta bağlı bölgeler arasında geçmişten gelen farklılıklar büyük ölçüde devam etti.

Kastilya krallığı açısından Kuzey Afrika'nın işgali kökleri 8 yüzyıl önce *Hispania Tingitana*'ya dayanan, gerçekleştirilmesi gereken tarihsel bir olaydı. *Hispania* Fenikeliler döneminde İber Yarımadası'na verilen isimdi. Daha sonra Romalılar tarafından da kullanılan *Hispania* terimi Latince, *İberia* terimi ise tamamen yunan kökenlidir.

İtalya yarımadasında Yunan kent devletleri üzerinde kesin hakimiyet kuran Roma, Akdeniz ticaretinden payını artırmak istiyordu. Akdeniz üzerindeki egemenlik alanları çekişmesi, Pön savaşları olarak tarihe geçecek bir dizi çatışmaya yol açmıştır[71]. Pön Savaşları Roma'nın galibiyetiyle sonuçlanmış ve Romalılar İber Yarımadası'na Kartacalılardan duydukları şekilde İspania (İspanya) adını vermişlerdir. Daha sonra *İberia*'nın önüne ekledikleri gibi *İspania*'nın da önüne bir *H* harfi ekleyerek çoğullaştırmışlardır.

Kartaca'nın yenilgisiyle sonuçlanan Pön Savaşlarının ardından Roma bölgeye hakim olur ve *Hispania Citerior* ve *Hispania Ulterior*[72] olarak ikiye böler. *Hispania Ulterior* bugünkü Endülüs, Badajoz'un ve La Mancha'nın güney kısımları ile Mursiya'nın güney batı kısımlarını kapsamaktaydı. Başkenti ise Cordoba'ydı.

[71], Miguel Ángel Mira Guardiola, **Cartago contra Roma: las Guerras Púnicas**, Aldebarán, Madrid, 2000
[72] Bkz. ek.7.

Hispania Citerior ise Mursiya'nın kuzeyi ve doğusu ile Kastilya La Mancha'nın büyük bölümünü kapsamaktaydı. Daha sonra Valensiya bölgesi ve Katalonya'da bu bölgeye katılmıştır. Başkenti Tarraco'ydu.

İÖ. 27 yılında yarımadanın tamamının fethedilmesinden sonra Augustus *Hispania*'yı *Baetica*, *Lusitania* ve *Taraconenssis* olarak üçe ayırır[73]. *Tarraconensis* ve *Lusitania* imparatorluk eyaletleri olurken *Baetica* senato eyaletiydi. Augustus'un eyalet sistemi ufak tefek değişikliklerle tüm imparatorluk boyunca devam etmiştir. Augustus'un Hispania'da getirdiği eyalet sistemi aşağıdaki gibidir:

* *Hispania Ulterior Baetica*: *Baetica* olarak bilinir, başkenti Cordoba'ydı.
* *Hispania Ulterior Lusitania* : Başkenti bugünkü Merida olan *Emerita Augusta* idi
* *Hispania Citerior Tarraconensis* : *Tarraconense* olarak bilinir. Başkenti bugünkü *Tarraco* olan Tarragona'dır.

Üçüncü yüzyılda imparator Caracalla yeni bir değişiklik yaparak *Citerior*'u *Hispania Nova Citerior* olarak ikiye böler. Ancak bu değişiklik oldukça kısa sürer ve 238 yılında Citerior Tarraconensis olarak eski yapısına bürünür.

III. yüzyılın sonralarına doğru imparatorluğun tek bir kişi tarafından yönetilemeyecek kadar büyük olduğunu anlayan Diokletianus, Roma İmparatorluğunu Doğu Roma İmparatorluğu ve Batı Roma İmparatorluğu olarak ikiye ayırır. 298 yılında ise yeni bir yönetim değişikliği yaparak *Cartaginensis* ve *Gallaecia* eyaletlerini kurar. Bu dönemde eyaletlerin yönetiminde gerçekleştirdiği bir

[73] Bkz. ek-7.

başka değişiklik ise *Diocesis Hispaniarum*'dur. Bu yeni değişiklik ile *Hispania Lusitania* ve *Baetica* sınırlarını korumuş fakat *Tarraconensis*; *Gallaecia, Carthaginense* ve *Tarraconensis* olarak üç eyalete ayrılmıştır[74]. Son olarak IV. yüzyıl sonlarına doğru Balear adaları *Balearica* eyaleti olarak bu bölgeye katılmıştır. Ulaşım ve tedarik zorluğu nedeniyle boğazın diğer ucundaki *Mauretania Tingitana*[75]'da daha sonra *Diocesis*'e dahil edilmiştir. *Diocesis Hispaniarium* ufak tefek değişikliklere uğrasa da Barbar kavimlerin yarımadayı işgaline kadar varlığını korumuştur[76].

Yardım adada birlik ve bütünlük fikri Vizigotların bölgeye hakim olmasından sonra ortaya çıkar. Bu tarihe kadar *Hispania,* yarımadada bulunan tüm bölgeleri ifade ederken, bu dönemde yazılmış olan *Historia Gothorum* adlı eserde İspanya'dan Vizigot ulusu olarak bahsedilmektedir. Müslümanların yarımadayı işgal etmesiyle birlikte *Spania* (İspanya) اســـــبانيا (Isbāniyā) ' ya dönüşmüştür. Bu dönemde ortaya çıkan el yazmalarındaki ilginç bir durum ise bir kaç defa da olsa yarımadada Müslümanların hakim olduğu bölgelerin bu isimle anılmasıdır. Ancak XII. yüzyıl sonlarına doğru Müslüman yada Hristiyan olsun yarımadada krallıkların hüküm sürdüğü bölgeye İspanya denilmeye başlanmıştır[77].

Yukarıda anlattığımız nedenlerden dolayı Kuzey Afrika tarihsel, sosyal ve jeolojik olarak İspanya'yla bir bütün olarak düşünülmüş ve aynı nedenden dolayı Fas, Kastilya Krallığının uzun dönem planlarının her zaman bir parçası olmuştur.

[74] Bkz. ek-7.
[75] Bkz. ek-8.
[76] J. Arce., **El último siglo de la España Romana**, Madrid, 1997.
[77] Rafael Altamira y Crevea, **Historia de España y de la Civilización Española**, Barcelona, 1900.

Kanarya Adaları ise jeopolitik yeri nedeniyle Kastilya krallığının ilgisini çekmiştir. Adaların Cebelitarık'taki konumu Fas'a düzenlenecek olası bir sefer için köprü görevi görebilirdi.

Krallığın temellerini, varisi olduğu Vizigot uygarlığına dayandıran Kastilya; Kuzey Afrika'nın jeolojik açıdan olduğu kadar kültürel ve politik açıdan da İber Yarımadası'yla bir bütün oluşturduğunu savunuyordu. Bu düşünceden hareketle Kastilya krallığı veraset savaşının sona ermesinden itibaren rotasını kuzey Afrika'ya çevirmiştir.

Krallığın askeri ve politik stratejisi tamamen Fernando tarafından yürütülüyordu. Fernando'nun uygulamaya çalıştığı dış politika ana hatlarıyla aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır.

*Yarımadadaki tüm krallıkların tek bir krallık altında birleşmesi

*Aragon geleneğini devam ettirerek Akdeniz kıyı şeridine ve Kuzey Afrika kıyı şeridine hakim olmak

*Atlantik'te ilerleme sağlayarak Fransa'yı izole etmek.

Fransa, Akdeniz'de yayılmacı bir siyaset izleyen Katolik hükümdarların önündeki tek engeldi. İspanya, Kuzey Afrika'daki Müslüman krallıklara karşı düzenleyeceği sefer için Roma'da bulunan büyükelçi Garcilaso de Vega vasıtasıyla

Papa'dan ferman ister. Ne var ki Müslümanlara karşı yapılacak bir sefer için ferman vermeyi kabul eden Papa, Portekiz'in tepkisini çekmemek için Kuzey Afrika'ya ferman vermeye yanaşmaz. Ancak Tordesillas[78] antlaşmasıyla iki ülkenin Pasifik'teki egemenlik sahalarının paylaştırılmasından sonra *Infeffabilis* fermanını verir.

Katolik Hükümdarlar bu fermanla diğer prensliklerinin haklarına saygı göstererek Kuzey Afrika'ya düzenleyecekleri sefer için Papadan yetki alırlar. Bunun üzerine İspanya, boğaz bölgesinde, Kanaryalar ve Kuzey Afrika içerisine gerçekleştireceği seferler için güvenli bölgeler oluşturmaya karar verir. Boğazı güçlendirme görevi Fernado de Zafra'ya verilir. Kolomb'un Hint Adalarına düzenleyeceği seferin, krallık limanlarından birinden başlaması öngörülmüştü. Aynı nedenden ötürü o zamanlar Villa de Palos'un yarısına sahip *Cifuentes* Kontundan da köyün yarısı alınır. Böylece seferi kimin düzenlediği ve desteklediği karmaşasına bir son verilmiş olunur.

Cebelitarık Boğazını rahatça kontrol edebilmek ve Kuzey Afrika ticaretinden faydalanmak isteyen Katolik Hükümdar, bu defa gözlerini Huelva ve Cadiz'e dikerler. 2 Ocak 1502'de Cebelitarık, krallığa katılır. Katolik İsabel, 1504 yılında yazdığı vasiyetinde Kuzey Afrika'daki yayılmanın sembolü olan Cebelitarık'ın bundan sonra bir beylik olarak yönetilmesi yerine krallığa bağlı kalmasını vasiyet eder.

[78]7 Haziran 1494 yılında Katolik Hükümdarlar İsabel ve Fernando ile Portekiz Kralı II. Juan arasında kabul edilen yazılı antlaşmadır. Buna göre Atlantik Okyanusuna bir çizgi çekilerek her iki devletin egemenlik sahaları kabul edilmiştir. Bu antlaşmaya göre Yeni Dünya ve Atlantik okyanusundaki egemenlik sahaları iki devlet arasında paylaştırılmıştır. Kastilya ve Aragon Krallığı, Fes Krallığı üzerindeki haklarından feragat etse de Melilla ve etrafındaki alanı korumayı başarmıştır. (Frances Gardiner Davenport, **European Treaties bearing on the History of the United States and its Dependencies to 1648**, Carnegie Institution of Washington, 1917/1967). Ayrıca bkz. ek-9.

1402-1496 yılları arasında gerçekleşen Kanarya Adalarının fethi tarihçiler tarafından Beyler tarafından düzenlenen seferler ve krallık tarafından düzenlenen seferler olarak iki döneme ayrılır. Beylerin seferinden anlaşılan; kraliyete mensup soyluların kraliyetten herhangi bir fayda görmeden tamamen kendi ticari çıkarları için düzenledikleri seferlerdir. Bu tip seferler, kraliyete ait fetih hakkının yapılan bir çeşit antlaşmayla vassala verilmesiyle gerçekleştiriliyordu. Bethencourt'un yaptığı seferleri bunlardan ayırmak gerekir. Jean de Bethencourt ve Gadifer de la Salle tarafından 1402 ve 1405 yılları arasında yapılan seferlerle Lanzarote, El Hierro ve Fuerteventura adaları ele geçirilmiştir.

Kraliyet seferlerinden kast edilen ise, daha önce işgal edilememiş olan Gran Canaria, La Palma ve Tenerife adalarının Katolik krallar tarafından hazırlanan ve desteklenen seferlerle fethedilmesidir. 1478 ve 1496 yılları arasında gerçekleşen kraliyet seferleri, 1496 yılında Tenerife adasının fethedilmesiyle son bulur.

Melilla, Fez Krallığı ve Telemsen arasında olmasından dolayı İspanya'nın ilgisini çekiyordu. Ele geçirilmesi durumunda Malaga'dan kolaylıkla savunulabilirdi. Ancak Tenerife ve İtalya'ya düzenlenen seferler nedeniyle Melilla seferi iki kez ertelenir. Napoli, krallığın geleneksel stratejisine uygun düşerken, Melilla'nın alınması Granada'nın fethiyle başlayan yeniden fetih harekatının tamamlanması açısından büyük öneme sahipti.

Krallığın o zaman sahip olduğu insan gücü ve finansal kaynaklar aynı anda birden fazla seferin yapılmasını güçleştirdiğinden, önceliklerin her zaman belirlenmesi gerekmiştir. Bu öncelik, 1492 ve 1516 yılları arasında İtalya'ya aitti. Telemsen, Cezayir, Becaye, Tunus ve Trablusgarp, Tordesillas antlaşmasından sonra İspanya'nın Portekiz'le sorun yaşamadan ilerleyebileceği yerler olmasına karşın İtalya'ya verilen öncelik Afrika politikasının yıllarca ihmal edilmesine neden olmuştur. VIII. Karlos tarafından gerçekleştirilen Napoli seferi, en az iki yıl daha krallığın sefer düzenlemesine engel olmuştur.

Melilla'nın krallığa katılması ise biraz sancılı olur. Kendi halkına danışmadan Katolik Fernando ile pazarlığa oturan Müslüman Melilla Valisi, halkın ayaklanması üzerine Rif'i terk eder. Katolik Hükümdarlar, Melilla'nın krallığa katılımını sağlamak için Alonso de Guzman'ı görevlendirir . Şehir 17 Eylül 1497'de işgal edilir. 1509'da Cintra Kapitülasyonları İspanya ve Portekiz'in kuzey Afrika'daki egemenlik sahalarını yeniden düzenler. Buna göre Portekiz Ceuta'dan itibaren Atlantik'e doğru yayılabilirken, Akdeniz İspanya'ya kalır. 7 Haziran 1556'da şehrin artan masraflarını karşılamakta zorlanan düklük, Melilla'yı krallığa devreder.

Fernando'nun yürüttüğü Kuzey Afrika politikası ile krallığın Kuzey Afrika stratejisi arasında bazı farklar vardır. Fernando Akdeniz'in kontrolünü kolaylaştıracak ve Napoli'nin savunmasına yardımcı olacak, Kuzey Afrika'daki stratejik yerlerin işgaline yönelirken, krallığın planı Fas'ı işgal etmekti.

Tıpkı X. Alfonso gibi Kardinal Cisneros da korsan akınlarını engellemek için Mers el-Kebir'in işgalinden yanaydı. Romalıların *Portus Magnus* adını verdikleri Mers el-Kebir güney doğu rüzgarlarına açık bir dış limandı. Liman, sağlam bir kale ve güçlü toplarla korunuyordu. 1496 ve 1501 yılları arasında Portekizliler almayı deneseler de başarılı olamamışlardır. 20 Ağustos 1505 yılında Malaga limanından ayrılan İspanyol donanması 13 Eylül 1505'de Mers el-Kebir'i ele geçirir[79].

Ceuta ve Melilla arasında askeri açıdan önemli bir noktada bulunan Adakale, 23 Temmuz 1508 yılında Pedro de Navarro tarafından gönderilen donanma tarafından işgal edilir. 1505 yılında Mers-el Kebir'in, 1508'de Adakale'nin ele geçirilmesi 1494 yılından beri yapılması düşünülen Oran seferinin de önü açılmış olur.

X. yüzyılda Endülüslü Müslüman tüccarlar tarafından Kuzey Afrika ve Al-Andalus arasında ticaret yapmak için kurulan Oran, Aragon Krallığının Mayorka adasını almasından sonra Yahudilerin göçünü almış ve ticari açıdan gelişmiştir. 1509 yılında Kardinal Cisneros'un kilise kaynaklarını seferber etmesiyle birlikte Pedro de Navarro yönetimindeki İspanya donanması Oran'ı işgal eder. Portekizlilerin yeni ticaret yolları bulmasıyla yavaş yavaş önemini kaybetmeye başlayan Oran, korsanların sığınağı haline gelir ve 1708'de Türklerin eline geçer.

[79] Cesáreo Fernandez Duro**, Armada Española, desde la unión de los reinos de Castilla y Aragón**, editado por Museo Naval de Madrid, 1972.

Oran'ın ele geçirilmesinden 8 ay sonra Pedro de Navarro Becaye'yi ele geçirir. İspanya'nın başarısından etkilenen Cezayir, Pedro de Navarro'ya elçisini göndererek bağlılığını bildirir. Aynı yıl Trablusgarp düşer. Başarısından aldığı cesaretle Navarro, krala fetih haraketine yeni yerler işgal ederek devam etme arzusunu açıklar. Ne var ki Navarro'nun mütevazı geçmişi aleyhine çalışır ve yerini nisan ayında Afrika komutanlığına getirilen genç ve tecrübesiz Garcia de Toledo'ya bırakır.

Bu sırada Navarro adeta korsan yatağı olan Cerbe adasını ele geçirme planı üzerine düşünmeye başlar. Bu amaçla ada hükümdarlarını İspanya'ya vergi vermeye ikna etmeye çalışsa da bu önerisi kabul görmez.

29 Ağustos 1510 tarihinde 8000 asker ile Cerbe'ye çıkılır. Karaya çıkılmasından sonra ordu yedi birliğe ayrılır her birinin başına bir albay verilir. Don Garcia beraberindeki Kastilya'lı soylularla birlikte ordunun başında adaya ayak basar. Direnişle karşılaşmadan adayı ele geçireceklerinden emin olan komutanlar, askerlere ne yiyecek nede su götürülmesi emrini vermişlerdi. Görevleri bunaltıcı çöl sıcağının altında yürüyerek korsanların bulunduğu kaleyi işgal etmek olan askerler, sıcağın ve susuzluğun etkisiyle telef olurlar. Tam bu sırada bir su kaynağının bulunması, askerler arasında kargaşaya neden olur ve görevli subaylar bozulan düzeni sağlamakta zorlanırlar .Durumu fırsat bilen birkaç yüz berberi saldırır ve kaçmayı başaramayanları oracıkta öldürürler. Don Garcia ve beraberindeki asilzadeler de dahil olmak üzere karaya çıkan 8000 kişilik kuvvetinin yarısı kumlar üzerinde öldürülür. Navarro diğer albaylarında yardımıyla düzeni sağlayarak hurmalıkların ardındaki düşman kuvvetlerine karşı koymayı dener ancak bozguna

engel olamaz. Düşman kuvvetlerinin sağ kalanlara dokunmaması sonucu geride kalan yaklaşık üç bin asker, geceyi sahilde kendilerini almaya gelecek sandalları bekleyerek geçirir. Şanssızlıklar dönüş yolunda da donanmanın peşini bırakmaz. Fırtına nedeniyle gemilerin bazıları alabora olur. Geride kalanlar ise rüzgarın insafına kalır.

Cerbe felaketi İspanya'da büyük yankı bulsa da kralın moralini bozduğu pek söylenemez. Kendisinin başkanlık edeceği Tunus ve Mısır seferleri için hazırlık yapar. Kralın bu durumundan etkilenen Papa II. Julio kendisine *İsa'nın Atleti* yakıştırmasını yapar. Ne var ki Kastilya Krallığı, Tunus ve Mısır'a düzenlenecek seferlere sıcak bakmıyordu. Onlara göre kahraman vari şekilde düzenlenen bu seferin amaçları kendi politikalarının dışındaydı. Cordoba, Sevilla ve Toledo bu proje karşısındaki isteksizliğini daha önce de belirtmişti. Granada'nın fethine kadar olan dönemde amaç birliği yapan Kastilya ve Aragon; Granada'nın fethinden sonraki ikinci aşamaya aynı heyecanla bakamıyordu. Tunus krallığının ve Mısır'ın fethi, Kastilya krallığının jeopolitik ufkunun oldukça dışarısında kalıyordu. Bu gelişmeler üzerine fikrini değiştiren Fernando, hazırlanan orduyu Napoli'ye gönderir. İtalya bir kez daha kuzey Afrika politikası üzerinde öncelik sahibi olmuştur. Her şeye rağmen elde edilen sonuçlara bakacak olursak; neredeyse bir yıllık süre içinde Melilla'dan Trablusgarp'a kadar uzanan sahil şeridi ele geçirilmiş, kuzey Afrika kıyıları bundan böyle İspanya'ya bağlanmıştır.

Şarlken'in tahta çıkmasıyla birlikte İspanya politikasında da gözle görülür bir değişiklik meydana gelir. Değişen dünyanın gereklerinden haberdar olan Şarlken, Fernando hükümeti döneminde ihmal edilen Kuzey Afrika politikasını yeniden şekillendirmeye çalışır. Ancak korsanların Afrika sahillerindeki güvenli limanlara yerleşmeleriyle bu dönemde yapılan seferler, İspanya'nın Afrika ve İtalya sahillerindeki kıyılarını güvence altına almak için yapılan seferlere dönüşür. Kuzey Afrika ve Akdeniz artık Osmanlı'yla karşılaşma yeri olmuş ve bu nedenle ikinci plana itilmeye devam etmiştir. Şarlken, Kuzey Afrika'ya Fransız'larla ve Luther yanlılarıyla yaptığı kısa süreli barış dönemlerinde müdahale edebilmiştir.

Tunus'un Barbaros tarafından işgal edilmesinin ardından Tunus hükümdarı Mevlay Hasan Şarlken'den yardım talebinde bulunur. Şarlken, Barbaros'un İtalya kıyılarına düzenlendiği saldırılar yüzünden oldukça huzursuzdu. Tunus'un ele geçirilmesinin ardından Türklerin Kuzey Afrika kıyılarına egemen olmasını engellemek isteyen Şarlken, bölgenin güvenliğini sağlamak için Tunus'un işgaline seyirci kalamaz ve bu koşullar altında Tunus seferine karar verilir. Şarlken önce silah kullanmadan bölge halkını Barbaros'a karşı ayaklandırarak, Tunus'u ele geçirmeye çalışır. Barbaros'a Kanuni'yi bırakması teklifinde bulunur. Ancak tüm bu girişimlerinin fayda etmemesi ve Avrupa'daki durumun lehine olması nedeniyle[80] Tunus seferine karar verilir[81]. Barbaros uzun süre direniş gösterse de Tunusluların ihaneti sonucu Cezayir'e çekilir. Şarlken Tunus'un savunulması için yeteri kadar donanma ve asker bırakarak ülkesine geri döner ve Mevlay Hasan, İspanyol'ların sayesinde beş yıl daha yönetimde kalır. Bununla beraber, Tunus seferinin sonuçları

[80] Fransa ile barış yapılmış ve henüz Protestanlık meselesi çok ciddi bir duruma dönüşmemişti.
[81] Ayrıca bkz. Tunus Seferi, s. 16.

beklendiği gibi gerçekleşmez. Tunus başarısının ardından yoluna devam etmek isteyen Andrea Doria'nın 1541 yılında Cezayir'e düzlediği sefer tam bir başarısızlıktır. Sefere yağmurların ve rüzgarların çok olduğu ekim ayında çıkıldı. Kötü hava şartlarına bir de Hadım Hasan Ağa'nın başarılı savunması eklenince Şarlken askerlerin geri çekilmesi emrini verir.[82].

Barbaros'un ölümünden sonra Türk korsanlarının Akdeniz'deki faaliyetleri son bulmamış aksine Turgut Reis tarafından başarıyla devam ettirilmiştir. Turgut Reis de tıpkı Barbaros gibi Kanuni'ye bağlılığını bildirerek; Sicilya, Napoli ve İspanya kıyılarına akınlar düzenlemiştir.

Osmanlı hakimiyetinde bulunan Libya'nın iç kısımları ile Bingazi'nin emniyeti için Trablusgarp kıyılarının ele geçirilmesi lüzumlu hale gelmişti. Trablusgarp kıyıları St. Jean şövalyelerinin elindeydi. Bu kısım Osmanlı Donanması için de bir tehlike teşkil ediyordu. Kanuni bu şartlar altında Trablusgarp'ın ele geçirilmesi emrini verir. Turgut Reis kumandasındaki Osmanlı Donanması 15 Ağustos 1551 tarihinde Trablusgarp'ı ele geçirir.

Şarlken'in Kuzey Afrika'da kurduğu denge tamamen İspanya'nın aleyhine işliyordu. Şarlken'in tahtan çekilmesinden sonra hükümdarlığı devralan II. Felipe, Kuzey Afrika'ya daha az ilgi göstermiştir. Portekiz kralı III. Juan'ın son yıllarında

[82] Ayrıca bkz. Cezayir Seferi, s.17.

I. Sebastian Fas'ı kaybedince amcası II. Felipe'den yardım ister. Ancak II. Felipe, kuzeni Sebastian'ı bu sevdasından vazgeçirmeye çalışır. İhtiyatlı Felipe, Katolik İsabel'in son arzusunu yerine getirmek için pek de hevesli görünmez.

Fethedildiği 1510 yılından beri savunması için güçlü kaleler ve kuvvetlere sahip olmayan Becaye 1558'de Osmanlı'ların eline geçer. Becaye'nin kaybı, XV. yüzyıldan beri ciddi kayıp vermeyen İspanya'nın kuzey Afrika politikasındaki en ciddi kayıplardan biridir. Kraliçe Juana Becaye'yi tekrar ele geçirerek Cezayir'e yönelmek istese de yönetimde olan II. Felipe, Kastilya'nın uzun zamandır hayalini kurduğu Cezayir'e aynı heyecanla yaklaşmaz.

Bu şartlar altında 1559 yılına gelinir. Fransa ile barış yapılmasından sonra Afrika politikası tekrar gözden geçirilir. Fakat inisiyatif kraldan gelmez. Trablusgarp'ı kaybeden Malta şövalyeleri, II Felipe'den Trablusgarp'ı tekrar ele geçirmek için yardım isterler. II Felipe, Malta şövalyelerinin bu isteğini geri çevirmez ve Trablusgarp'a düzenlenecek sefer için hemen diğer devletlerin desteğini aramaya başlar.

6 . Bölüm

Cerbe Savaşının Mimarları

Piyale Paşa

Piyale Paşa'nın doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, 1515 olarak tahmin edilir. 1526 Mohaç Seferi dönüşünde saray hizmetine alınarak Enderun'a yerleştirildi. Kapıcı başı ve Gelibolu Sancakbeyliği görevlerinde bulunduktan sonra, Bahriye Beylerbeyliğine yükseltilerek, kırk yaşlarında Kaptân-ı deryâ oldu.

Bu devirde donanma-yı hümâyûn ve Cezâyir donanması yılın on iki ayı Akdeniz'de devriye görevi yapıyordu. Akdeniz'deki ilerleyişi karşısında engellerle karşılaşan Osmanlı, İspanya'ya karşı Fransa kozunu kullanarak, Fransa Kralı İkinci Fransuva'nın annesinin yalvaran yardım taleplerini karşılamak üzere, Piyale Paşa kumandasındaki donanmayı Fransa'ya gönderir. 1555'te İstanbul'dan ayrılan donanma, yardımda ve fetihlerde bulunarak, geri döner. 1556-1557 deniz mevsiminde, tekrar Akdeniz'e açılan Piyale Paşa, bazı limanları fethettikten sonra tekrar İstanbul'a geri döner .

1558 sefer mevsiminde Akdeniz'e açılan Piyâle Paşa'ya, Turgut Reis'in de katılmasıyla donanma-yı hümâyun Balear Adaları'nın hemen hemen her yerini Osmanlı hâkimiyetine aldı. Her seferde olduğu gibi, bu seferde de İspanyol donanması, donanma-yı hümâyûnun karşısına çıkmaya cesaret edemedi.

İspanya Kralı II. Felipe ve Papa'nın teşvikiyle hazırlanan büyük armada, Osmanlı'lar tarafından üs olarak kullanılan Cerbe Kalesini, 1560'ta işgal etmişti. Bunun üzerine Piyâle Paşa komutasında hareket eden Osmanlı Donanması, 9 Mayıs 1560 günü Cerbe'ye vardı. Turgut Reis'in, çarpışmanın üçüncü günü yetişebildiği, tarihin en önemli deniz savaşlarından biri olan Cerbe savaşında, Piyale Paşa, kabiliyetli ve becerikli amiralleriyle, Haçlı armadasını iki-üç saat içinde perişan etti. Cerbe Kalesi de alındıktan sonra seferden dönen Piyâle Paşa, İstanbul'da büyük bir törenle karşılandı. Donanma-yı hümâyûn, yanında vezirler ve elçilerle beraber Kanuni Sultan Süleyman Hanı, bütün toplarını kuru sıkı ateşleyerek selamladı. Bu muhteşem sefer dönüşünde, şehzade Selim'in kızı Gevher Han Sultanla evlenen Piyale Paşa, Osmanlı sarayına damat oldu.

Her sene sefer mevsiminde bütün Akdeniz'i dolaşan Piyale Paşaya, Malta Seferine hazırlanması görevi verildi. Büyük bir donanma ile Malta kuşatmasına katılan Piyale Paşa, kuşatmanın hatalı başlaması ve daha sonra Malta'nın İspanyollardan yardım alması üzerine kuşatmayı kaldırarak, İstanbul'a geri döndü. 1568 yılında Kaptân-ı deryâlıktan Kubbe Vezirliğine getirildi. Böylece Osmanlı

tarihinde vezirlik rütbesini alan ilk denizci oldu. Kıbrıs Seferinde vezir olarak donanmaya kumandanlık etti. Kıbrıs'ın çıkartma ve fethinde büyük hizmetleri oldu. 1573 yılında son deniz seferine çıkan Piyâle Paşa, İkinci Vezir olduktan sonra, 21 Ocak 1578 yılında İstanbul'da vefat etti.

Turgut Reis

Osmanlı Devletinin Menteşe (Muğla) Sancağı'na bağlı Seroz (Saravuloz) köyünde, tahminen 1485 yılında doğdu. O dönemde Bodrum Kalesinin Rodoslu St.John Şövalyeleri'nin elinde olmasından dolayı Türk yerleşim yerleri uzak yerlere kuruluyordu. Bu nedenle halk geçimini denizden sağlayamadığından tarımla uğraşıyordu.

Ailesi tarımla geçinmesine rağmen ileride bir deniz levendi olmak Turgut Reis'in hayallerini süslüyordu. Cirit ve ok atmadaki başarısından dolayı Menteşe yöresinde tanınan Turgut Reis, Hızır Reis'in adamları tarafından seçilerek Cezayir leventleri arasına alındı. Silah kullanmadaki mahareti ve muharebelerde gösterdiği cesareti nedeniyle kısa sürede Barbaros'un gözüne girdi ve Reis oldu. Preveze Deniz Savaşında harp hattının gerisindeki ihtiyat filosunu yöneterek savaşın en şiddetli zamanında yaptığı başarılı bir manevra ile Andrea Doria'yı geri çekilmeye mecbur etti.

Hristiyan kaynaklarında Dragut adıyla bilinen Turgut Reis, Akdeniz'de gerçekleştirdiği yağma seferleri bölgedeki birçok devleti huzursuz ediyordu.

Kumanda ettiği 8 gemilik şahsi filosuyla kendisini ele geçirmek üzere gönderilen düşman gemilerini bir çok defalar alt etmeyi başarmıştır. Ne var ki Salih Reis'le birlikte 1540 yıllarında Korsika'da gemisini yağlarken Giannettino Doria'nın baskına uğrar ve esir edilerek forsaya vurulur. Eziyet ve sıkıntı dolu dört yıl boyunca kürek mahkumu olarak çalıştırılır.

Barbaros Hayrettin Paşa'nın kendisini kurtarmak amacıyla teklif ettiği fidye ve rüşvetler defalarca reddedildi. Ancak Barbaros, Fransa'ya yardım etmek üzere Kanuni'nin gönderdiği 120 parçalık donanmayla Marsilya'ya hareket ettiği sırada rotasını değiştirerek Cenova'ya yöneldi. Barbaros'un beklenmedik şekilde Cenova önlerine demir atmasıyla birlikte, şehir meclisi fidye görüşmelerine başlamak zorunda kaldı. Rivayete göre şehrin, Türk toplarının menzili içinde olmasından dolayı Turgut Reis'in forsaya vurulduğu gemi derhal limana çağrılarak, Turgut Reis teslim edildi. Çalışmamızın daha sonraki bölümlerinde de görüleceği üzere Turgut Reis'in serbest bırakılması ileride Hristiyan dünyasının başını epey ağrıtmıştır. Turgut Reis eğer serbest kalmasaydı Cerbe'ye yerleşemeyecekti. Bunun sonucu olarak Türklerin Kuzey Afrika'ya yerleşmesi daha uzun zaman alacaktı. Belki de Trablusgarp alınamayacaktı. Hassas dengeler üzerine kurulu Akdeniz Coğrafyası, Turgut Reis'in hayatta olduğu dönemde Osmanlı lehine gelişme göstermiştir.

Barbaros'un kendisini himayesine almasından sonra Turgut Reis, Cerbe adasını üs yaparak buradan Akdeniz'e başarılı seferler yapmıştır. Daha sonra tıpkı Barbaros gibi Kanuni'nin huzuruna çıkarak kendisine bağlılığını göstermiş ve bunun sonucunda Kırklareli Beylerbeyliği ve Fener taşıma hakkı ile ödüllendirilmiştir.

Turgut Reis'in Cerbe adasından Akdeniz'e açılarak yaptığı bozgunlardan bıkan İspanyollar daha sonra kendisini Cerbe'de baskına uğratsalar da bazı kaynaklar Turgut Reis'in gemilerini dere yatağından geçirerek İspanyol donanmasının ardına düşerek bozguna uğrattığından bahseder.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Kuran-ı Kerim ve bir kılıç göndererek Trablusgarp'ın fethini istemesinin ardından Turgut Reis, 15 Ağustos 1551 yılında Malta şövalyelerinin himayesinde bulunan Trablusgarp'ı işgal etti. Trablusgarp'ın kaybedilmesi Akdeniz'de dengelerin değişmesi bakımından oldukça önemlidir. Zira bu dönem İspanyolların Türkler karşısında toprak kaybetmeye başladıkları dönemdir. 1552 yılında Andrea Doria'yı Pestiye zaferiyle bozguna uğratan Turgut Reis, Korsika'daki Bastia'yı ele geçirmesinin ardından Trablusgarp Beylerbeyliği ile ödüllendirildi.

Osmanlı'nın Barbaros'tan sonraki en başarılı reislerinden biri olmasına karşın Enderun kökenli olmamasından dolayı saray erkanı, Kaptan-ı Derya'lığa getirilmesine karşı çıktı. Türkmen kökenli ve alaylı olan tüm reislerin desteğine rağmen Donanma-i Hümayun'un komutası hiçbir zaman kendisine teslim edilmemiştir. Bununla beraber Piyale Paşa'nın komutasında bir çok deniz seferine katıldı ve başarılar kazandı. Çalışmamızın Cerbe savaşı bölümünde de görüleceği üzere 1560 yılındaki Cebre savaşında büyük başarılar gösterdi.

Turgut Reis 80 yaşında olmasına rağmen hatalı başlayan Malta kuşatmasına katıldı. 17 Haziran'da St. Elmo burcunda yapılan bir hücumda, başından yara alarak beş gün baygın yattıktan sonra, 23 Haziran'da şehit oldu.

7. Bölüm

Cerbe Savaşı

Odysseia'da[83] Lotus[84] yiyenlerin adası[85] (Lotophagoi) olarak geçen Cerbe, Tunus'un Gabis Körfezinde yer almaktadır. 514km² yüz ölçümüyle Akdeniz'in orta ölçekli adalarından biridir. Anakaraya 2km uzunluğunda bir kara yolu ile bağlanan Cerbe adasında, Humt Suk ve Acim adlı kasabalar başlıca yerleşim merkezleridir.[86]

1510 yılından beri Cerbe, İspanyol'larda bir saplantı haline gelmişti. Düşmanın hafife alınması ve yapılan hatalar nedeniyle binlerce İspanyol askeri telef olmuştu. Beklenmeyen bu yenilgi İspanya'da hüsranla karşılanmış ve krallığın Akdeniz'deki ve Kuzey Afrika'daki ilerleyişini yavaşlatmıştır.

1538 yılında Barbaros karşısındaki Preveze yenilgisi ve 1541 yılındaki başarısız Cezayir seferi, Akdeniz'deki dengelerin bozulmasına neden olmuş ve Akdeniz'e komşu devletlerde huzursuzluk yaratmıştır. Şarlken'e Cerbe'nin fethedilmesi gerektiği söylendiğinde, Şarlken bu fikre katılmamış ve önceliğin Turgut Reis'te olması gerektiğini söylemişti. Şarlken, Barbaros kadar başına dert

---

[83] Yunancada: Ὀδύσσεια, Odusseia. Homeros'un ünlü destanlarından biridir. Diğeri de İlyada'dır. *Odissea*'nın M.Ö. 800 ila 600 yılları arasında yazıldığı düşünülmektedir. Manzum eser İlyada'nın devamı niteliğindedir ve Yunan kahraman *Odysseus*'un Truva'nın düşüşünden sonra vatanı *İthaka*'ya yaptığı maceralarla dolu uzun yolculuğu anlatır. 10 yıl süren savaştan sonra Odysseus'un İthaka'ya dönmesi 10 yılını alır, ve bu 20 yıllık uzaklığında oğlu *Telemachus* ve karısı *Penelope* ülkeyi yönetmek ve *Penelope* ile evlenerek (Odysseus'un öldüğü iddia edilmektedir) İthaka'nın hükümdarı olmak isteyen bir grup soylu ile mücadele etmek zorundadadırlar. Şiir batı edebiyatının ve kültürünün temel eserlerinden sayılır ve antik Yunan kültürüne ışık tutan en önemli kaynaklardan biridir.(Daha geniş bilgi için bkz.:Homero, **Odisea**, çev. Carlos García Gual, Alianza Editorial, Madrid, 2004)

[84] Sığ sularda yetişen geniş yapraklı ve kokulu çiçek açan bitki.

[85] Yunan destanı *Odisseia*'da, Trablusgarp açıklarındaki bir adada yaşayan ve başlıca besin kaynakları Lotus çiçeği ve meyveleri olan bir halk.Trablusgarp açıklarındaki bu adanın, tarihçiler tarafından Cerbe adası olduğu kabul edilir.

[86] Bkz. ek-11

açmadan Turgut Reis sorununa bir çözüm bulmak istiyordu. Adaya yapılacak muhtemel sefer geciktirilerek, Turgut Reis'e karşı gerekli önlemlerin alınması gerekiyordu.

Şarlken, Şubat 1549'da Brüksel'den oğlu II. Felipe'ye yazdığı mektubunda Cerbe'nin İspanya için ölümcül bir tuzak olduğuna değinmiştir. Adan güçlü kalelerden yoksundu. Şarlken, adanın topografyasının yapılacak güçlü bir kaleye engel olduğu ve kayalık kıyılarının donanmanın adaya yaklaşmasını engellediği konusunda kendisini uyarmıştır.

Zira Şarlken endişelenmekte hiç de haksız sayılmaz; Turgut Reis, Barbaros'tan sonra Hristiyan Akdeniz denizciliğine en büyük darbeyi vurur. 1551 yılında 40 yıldan beri İspanyollara bağlı olan Trablusgarp'ı ele geçirerek burayı İtalyan ve Akdeniz kıyılarını tehdit eden bir korsan üssü haline getirir. 1558 yılında İspanya kara sularında dolaşan Piyale Paşa, Menorka adasının önemli şehirlerinden biri olan Ciutadella'yı fetheder. Daha sonra beraberindeki Turgut ve Salih Paşalar ile birlikte, İtalya sahillerine saldırarak Reggio şehrini ele geçirir.

Turgut Reis Trablusgarp Beylerbeyi olduktan sonra Cerbe'yi hükmü altına alıp, buraya hakim olan Arap Şeyhini haraca bağlamış ve adayı iyice kuvvetlendirmiştir. Turgut Reis'in Trablusgarp ile Cerbe'ye hakim olması Avrupa sahillerini devamlı bir tehdit altında bulundurmakla beraber, Malta Şövalyeleri ve İspanya Krallığını daimi bir tehlike karşısında bırakmaktaydı.

Hristiyan dünyası, Trablusgarp'ın ve Cerbe'nin kaybına kayıtsız kalamazdı. Ancak bu sefer inisiyatifi Malta Şövalye Tarikatı'ndan Jean de la Valette[87] kullanır. Şarlken, zamanında korumaları amacıyla Trablusgarp'ı Malta şövalyelerine vermişti. Malta Şövalyeleri, İspanya'nın Fransa ile yaptığı barıştan faydalanarak, Sicilya valisi ve Medina-Coeli dükü Juan de la Cerda'nın desteğiyle Trablusgarp'a düzenlenecek bir sefer için II. Felipe'nin yardımını isterler. Zafere kesin gözüyle bakılır. Zira Trablusgarp onlara göre güçlü kalelerden yoksun ve birkaç yüz Türk tarafından korunduğundan ele geçirilmesi kolay olacaktır. Zekeriyazade, Cerbe savaşını ayrıntılarıyla anlattığı eserinde Cerbe savaşının nedenini aşağıdaki şekilde açıklar:

"…İşbu dokuz yüz altmış altı(1158/1159) yılında Mağrip Diyarı tarafında Malta adası kafirlerinin elinde olan ünlü ve herkesin bildiği Trablus Şehri'nin ellerinden gittiğinden ötürü, kafirlerin içleri kan ağlıyor. Bundan dolayı, bu yıllarda götürü kefere ulularına yalvar-yakar mektupları gönderdi, Sencuvan[88] hizmetlerine gücümüz kalmadı; gayretiniz kande gitti. Hele ben sadaka hazinesinden[89] Sencuvan Kilisesi'nden gemilerinizin harcını vereyim, tek hemen İsa dinine yardımcı olun ve bana Tarabulusgarb Şehrini alıverin, yahut bunu da[90] Türklere veririm deye türlü türlü niyazlar ve sitemler etti…"[91]

Sefer baş komutanlığına Sicilya Valisi Medina-Coeli dukası Juan de La Cerda getirilir. Bu dönemde Şarlken artık iyice yaşlanmış, Protestanlık ve Türklere karşı verdiği savaşlardan yorulmuştur. 25 Ekim 1555'te İspanya, Hollanda ve Belçika'yı

[87] Hastabakıcı Şövalyelerinin (Malta) büyük üstadıdır.21 Ağustos 1557'de Büyük Üstat olmuştur. Rodos ve Malta kuşatmalarında Türklere karşı savaşmıştır.
[88] Saint Jean.
[89] Kiliselerde,cemaatin sadaka olarak verdiği para.
[90] Malta Adasını da.
[91] Zekeriyyazade , **Ferah Cebre Fetihnamesi** , açıklamalarla yayına hazırlayan Orhan şaik Gökyay, Hilal Matbacılık Koll.Şti, İstanbul 1975, s. 22

oğlu II. Felipe'ye ve 27 Ağustos 1556 tarihinde Almanya İmparatorluğunu kardeşi I. Ferdinand'a bırakarak Yuste Manastırına çekilir. Şarlken'in ardından yönetime geçen II. Felipe babasının eksik kalan emellerini gerçekleştirerek, hükümdarlığının ilk yıllarına başarı elde ederek girmek istiyordu.

Kral tarafından önerilen başlangıçtaki sefer planı, düşük maliyetli ani bir hücum yaparak Osmanlı'yı hazırlıksız yakalamaktı. Fakat Juan de la Cerda eski usul seferden yanaydı. Cerda'nın amacı eski usul bir sefer düzenleyerek Afrika'ya girmek ve bu şekilde adını da duyurmaktı. Elbetteki bu kadar büyük bir seferin hazırlığı da beraberinde sorunlar getirecekti. Sefer için gerekli kaynakların bulunması, gemilerin hazırlanması hesaplanandan daha uzun sürdü.

Tarihçiler açısından Cerbe savaşına katılan kuvvetler kafa karıştırıcı olsa da çoğu ünlü tarihçi, 1560 yılında kutsal ittifaka 50-60 civarında kadırga ve 40-60 civarında ufak geminin katıldığı konusunda birleşir. St. Jean Şövalyelerinin resmi tarihçisi Giacomo Bosio 54 kadırgadan bahseder[92]. Fernand Braudel de 54 kadırgaya ek olarak 36 adet tedarik gemisi olduğunu belirtir.[93] St. Jean Şövalyeleri arşivini inceleyen Carmel Testa ise daha kesin rakamlar verir; 54 kadırga,7 birik,17 firkateyn, 2 kalyon, 28 ticaret gemisi ve 12 ufak gemi.[94] Zekeriyyazade, Ferah Cebre adlı eserinde sefer için yapılan hazırlıkları aşağıdaki şekilde vermektedir.

"…Hatta ispanya beyine sığınarak donanma istediler. Ta Cezayir serhaddine varınca, daha aşağılara ininceye değin Arap Yakası'nda olan götürü şehirleri ve

[92] Giacomo Bosio, **History of the Knights of St. John**, editado por J. Baudoin,1943, Kitap XV,s. 456.
[93] Fernand Braudel, **The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II** , University of California Press, Berkeley,1995.
[94] Carmel Testa, **Romegas**, Midsea Books, Malta, 2002.

memleketleri alıvermeyi üzerlerine aldıklarını bütün kefere ululları duydular. Hem de bir araya gelip bu Eşrafın yardımlarıyla[95] o yöreleri, demek istiyorum ki Arap Memleketlerini kesin olarak ele geçireceklerini düşündüler.Küçükleri de büyükleri de bu düşünceyi akla uygun ve makbul gördüler. İspanya Padişahını her yönden ululadılar, bir büyük donanma peyda ettirdiler. Elli-altmış parça kadırga ve baştarda gemileri ve yine bu sayıda ve belki artuk barça ve karavela denen gemileri ile, yakıp yıkmak niyetiyle Arap yakasına geçip gitseler gerek[96]…"[97]

St. Jean Şövalyeleri, Cenova, Sicilya, Napoli ve Papalık devletlerinden oluşan koalisyon gücü, Cenovalı Amiral Giovanni Andrea Doria komutasında Mesina'da bir araya geldi. Sefere çıkılmasının ardından kötü hava nedeniyle Malta'ya yöneldiler ve burada geçirdikleri 2 ay süresinde çeşitli hastalıklardan 2.000 asker kaybettiler. Juan de la Cerda tekrar demir alıp yola çıkmayı denemişse de ters rüzgarlardan dolayı seferi gelecek bahara kadar ertelemek zorunda kaldı.

Bu arada Turgut Reis durumdan haberdar olmuş ve gerekli desteği sağlamak üzere hazırlıklara başlamıştır. Durum böyle olunca seferin en önemli stratejilerinden biri olan düşmanı hazırlıksız yakalama girişimi başarısız olmuştur. Zira Piyale Paşa yaz başlarında Akdeniz'i kontrol etmek üzere 88 parçalık bir donanmayla Avlonya seferine çıkar. Modon önlerinde ele geçirdikleri bir gemi tayfasından Hristiyan Avrupa devletlerinin Trablusgarp'ı ele geçirmek üzere bir donanma hazırladıklarını ve Türklere karşı Arap Şeyhleriyle birlikte hareket ettiklerini öğrenirler. Elde edilen

[95] Arabın ileri gelenlerinin kendilerine yaptığı yardımlar.
[96] Afrika'nın kuzey kıyılarına geçip gitmiş olmalılar.
[97] Zekeriyyazade , **Ferah Cebre Fetihnamesi** , düzenleyen Orhan şaik Gökyay, Hilal Matbacılık Koll.Şti, İstanbul, 1975, s.23

bu bilgi derhal İstanbul'a bildirilmiş ve bunun üzerine emrindeki donanma mevcudu on gemi daha eklenerek 98'e çıkarılmıştır.

"…Bu işin tedbirini almayı sana verdim. İster zahire durumları olsun ve başka gerekli nesneler olsun;isterse yat ve yarakların mühimmatları olsun, gereği gibi görüp üzerine düşesin;ve kafir askerleri dediğin gibi, o taraflara geçip memlekete üşerse hemen sen de durmadan geçip üstlerine düşesin. Eğer gemilerimiz, askerlerimiz azdır, deye kaygılanırsan şimdi on parça gemi daha donatılıp çıkarıldı…[98]"

Modon'dan Avlonya'ya giden Piyale Paşa hiçbir düşman haraketine rastlanmaması üzerine İstanbul'a döner. Turgut Paşa'nın, düşman donanmasının bahara doğru Trablusgarp'a saldıracağını öğrenmesi üzerine donanma mevcudunun 120 gemiye çıkarılması emri verilir.

"…İmdi, bu haberleri, açık, aydın yürekli paşa hazretleri de öğrendi. Bu diyarlarda başı boş dolaşmaktansa padişahımızın eşiğine varmak, onun yüce tedbirleriyle başka işlere başlamak bin kez yeğrektir, dedi. Kış mevsiminin ilk günlerinde, demek istiyorum ki Kasım Gününden sonra[99], denizlerde fırtına mevsiminin başlangıcında dönüp İstanbul'a geldi,erişti…"

[98] Zekeriyyazade, **a.g.y**, s. 23
[99] Denizlerde fırtınalar başladığı için donanmanın seferlerinden, kışlamak üzere İstanbul'a döndüğü gün.

Koalisyon kuvvetleri ise 10 Şubat 1560 yılında demir alarak Trablusgarp'a yöneldi. Sefere katılan asker sayısı tam olarak bilinmemekle beraber Braudel, on bin veya on iki bin askerden söz eder[100]. Testa ise on dört bin askerden söz ederken[101] bazı kaynaklar asker sayısını yirmi bine kadar çıkarır. Ancak XVI. yüzyıl sonundaki kalyonların ve karavelaların kapasitesi düşünüldüğünde bu sayının abartı olduğu aşikardır.

Türk donanmasının kışı geçirmek üzere İstanbul'a döndüğünü haber alan düşman donanması, kötü hava şartları ve susuz kalmaları nedeniyle kışı geçirmek üzerek Tobruk limanına yöneldiler. Bu sırada iş birliği içinde oldukları bazı Arap emirlerine de haberler gönderirler. Ancak bu iş birliğinin duyulmasından dolayı Araplar Osmanlı'nın zulmünden korkarak Padişaha yardım mektupları gönderdiler.

Yardım taleplerinin ulaşmasının ardından Arap emirlerinin verdikleri bilgilerinin Cezayir Beylerbeyi Piyale paşanın verdiği bilgilerle aynı olduğu görüldü. Bunun üzere donanmanın baharda çıkılacak sefer için hazırlıklarını tamamlaması emri verildi.

"…O sıralarda hemen bahar mevsiminin başlangıcında deniz kıyıları ülkelerine sefer için yüz yirmi parça, savaşçı denizcilerle, onarılıp hazırlanmakta idi. O heybetli gemilerin içinden doksan parça, yelkenleri hidayet kanatlı gemi hazırlansın ve mutluluk demirleriyle güçlendirilsin, deye ferman olundu. Bunun üzerine Cezayir beylerbeyi, yüze değerli paşa hazretleri de o anda hemencecik,

[100] Fernand Braudel, **The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II** , University of California Press, Berkeley,1995.
[101] Carmel Testa, **Romegas**, Midsea Books, Malta, 2002.

cihanı yapıp onarmış, ünlü usta marangozlar ve güneşin ışınını ipliğin teli gibi delik-deşik onarak kalafatçılar üşürdü. O gemileri gününde eksiksiz yetiştirmeye koyuldular ve himmetlerine göre başardılar[102]…"

Yardım mektuplarının ardından gerekli hazırlıklar yapıldı. Yerel Arap şeyhlerinin düşmanla iş birliği yapmaması için padişahın buyruklarını iletecek güvenilir biri olan Sait kaptanın, Turgut paşa'nın gönderdiği gemiyle birlikte gitmesine karar verildi. Sait kaptan gerekli emirleri ve hilhatlari aldıktan sonra taşıyabileceği kadar askerle Trablusgarp'a doğru demir aldı. Trablusgarp'a yakın Tecüre adlı kasabaya geldiklerinde düşmanın Tobruk'ta kışı geçirmekte olduğunu öğrendiler. Bu sırada Osmanlı Padişah'ının yardım gönderdiğinden habersiz olan Turgut Reis Cerbe'deydi ve Arapların düşmanla iş birliği içerisinde olmasından dolayı umutsuzluğa kapılmıştı. Ancak Padişah'ın, düşman tarafına geçmiş emirleri ikna etmek üzere türlü buyruklar, hediyeler ve hilhatler gönderdiğini haber alınca rahatladı. Arap halkının ileri gelenleri çağırılarak hilhatler giydirildi ve türlü hediyeler verilerek Osmanlı padişahının istekleri ve dilekleri bildirilip bozgunculuk yapmaları engellendi.

"O sırada bulunan murabıtlar ve meşayihler, bu haller için pek inleyip ağlaştılar.' Mademki yeryüzünün halifesi ve zamanın padişahı, bu güçsüz, kuvvetsiz duacılarından, anlamlı açık ayetler alarak, Peygamberin şeraitine dayanan hadislerini öne sürerek dostluk istemişler. Bundan sonra padişahın bu kulları canla başla onun her buyruğunu kabul eyler;ona dostuz ve onun havasında kullarıyız. Bu zamana gelinceye değin saadetlü padişah hazretlerinin bu diyarın yoksullarının durumlarını

[102] Zekeriyyazade, **a.g.y**.,s. 26

sorup bildiklerini bilmezdik. Şimdi bu yüce buyrukların kavramlarını ve durumlarını öğrendik…[103]"

Bunun üzerine Arap şeyhleri Turgut Reis'e bağlılıklarını bildirmişler ve düşman kuvvetlerine haberler göndermişlerdir.

"…Bundan sonra bizden yardım ummayın, islamlığımıza o işler düşmez[104]…"

Koalisyon güçleri, Trablusgarp'a ani bir hücum düzenlemek yerine uygulanacak saldırı planı üzerine gereksiz tartışmalarla zaman kaybetmiştir. Askerlerin büyük bir kısmı bulaşıcı hastalıklardan ölmüş, geriye kalanlar ise deniz yolculuğundan dolayı ya yorgun yada hasta düşmüştür. Bu şartlar altında Trablusgarp'ı kolaylıkla ele geçiremeyeceklerini anlayan Koalisyon Kuvvetleri gerekli kuvveti toplamak üzere palmiyelerin, zeytinliklerin ve hurma ağaçlarının bol olduğu Cerbe'ye yöneldiler. İspanyolların Cerbe'ye yönelmesinin ana nedeni budur. Adanın karaya yakın bölümüne asker çıkaran Hristiyanlar, Türkler ve Araplarla kıyasıya çarpışmışlar bu sırada Sande de yararlanmıştır.

Koalisyon kuvvetleri adaya çıktıktan sonra Trablusgarp yönüne doğru ilerlemeye başladılar. Ancak patlak veren fırtına nedeniyle on beş gün yollarından alı konuldular. Fırtınanın ardından askerler verilen ağır işler nedeniyle oldukça yorgun düştü. Büyük bir bölümü Mesina'dan beri hastaydı. Sular oldukça kötüydü. Bulaşıcı hastalıklar nedeniyle her gün yüzlerce askeri denize atıyorlardı. Ordunun durumu

[103] Zekeriyyazade, **a.g.y**. ,s.31
[104] Zekeriyyazade,**a.g.y**. , s.31

içler acısıydı. Bu şartlar altında ordu Cerbe'ye geri dönmeye karar verdi. Zira Trablusgarp'a düzenlenecek sefer için faydalı olabilirdi. Bunun üzerine adada hüküm süren şeyhe haber verilmiştir.

Türkleri adadan atmaya hevesli olan Arap şeyhi Hristiyanlara yardım etmeyi kabul etmiştir. Rivayete göre buradaki Arap şeyhleri Osmanlı'ya vergi vermekle Hristiyanlara vergi vermek arasında bir fark görmemekteydi. Bununla beraber Arapların Hristiyanlarla ittifak yaptıkları daha önceden de bilinmekteydi.

Düşman kuvvetlerinin adaya çıktıktan sonra yaptıkları ilk iş, kalenin etrafındaki on bir kuyunun yerinin saptamak olur. Ancak bunaltıcı sıcağın altında sadece kuyuların yerini saptamak bile askerler için yorucu olur. Ada sakinleri ilk başta Hristiyanların adayı ve kuyuları ele geçirmelerine pek ses çıkarmasalar da daha sonra Osmanlı'nın zulmünden korkarak Türklerine tarafına geçmişlerdir. Turgut Reis'e bağlı Arap şeyhi düşmana ancak birkaç gün dayanabilmiş ve 11 Mart 1560 yılında silahları ve eşyaları ile birlikte çekilebilmeleri şartıyla teslim olmayı kabul etmiştir. Kaynaklarda 14 Mart 1569 tarihinde Cebre kalesinin teslim alındığı söylenir. Kalenin alınmasının ardından Sicilya Valisi Medina-Coeli Dükü Juan de la Cerda kalenin kuvvetlendirilmesini emreder.

Osmanlı Donanması ise 4 Nisan 1560 yılında Cezayir Beyler beyi Piyale Paşa'nın komutasında sefere çıkar. Barbaros'un ölümünden itibaren Türk donanması sefere çıkarken Beşiktaş'taki Barbaros Türbesi'nin önünde toplanıp dini ve askeri merasim yapmak adet olmuştu. Donanma bu adeti yerine getirmek üzere Beşiktaş

kasabasında iki gün geçirir[105]. Daha sonra demir alan donanma güney Mora'daki Modon üssüne gider. Burada Rodos beyi Kurdoğlu Ahmet beyle, Midilli Beyi Mustafa bey gemileriyle donanmaya katılır. Modon üssünde gerekli ihtiyaçlar tamamlandıktan sonra 1 Mayıs Çarşamba günü Malta'ya doğru yola çıkılır. Donanma 7 Mayıs 1560 günü Malta önlerine gelir. Malta adası yakınındaki Gozzo adası yağma ve talan edilip, esirler ve ganimetler alınır.

"Bütün gün-görmüş reisler ve cihanı dolaşmış yoldaşlar bu iymadan bildiler ki kıyı göründü. Adı geçenler de hartılarına bakıp Malta Adası'na gelindiği bilindi. Yelkenler aşağı konulup gemiler yığdılar. Geceyle kıyıya inmekten sakınılarak sabahı beklediler. Kaçanki sabahın ışıkları göründü. Küçük Malta'nın bir yanına rüzgar kuytusuna varılıp bir-iki saat yatmak uygun görüldü. O anda din gazileri ve savaşçı askerler hemen dışarı çıkıp adı geçen adanın koyunlarını ve kuzularını ve ağıllarında bulunan ağıllarını ve yem yiyen öküzlerini ve sığırtmaçlarını, kalelerinden ve köylerinden dışarıda bulunan değirmenlerini ve çifçilerini ve mandralarında buldukları kelle kelle pernirlerini ve çobanlarını hep yağma ve talan ettiler[106]."

Donanma Malta önlerindeyken, Hristiyan donanmasının Cerbe'de olduğu ve Trablusgarp'ı kuşatmadığı ve Osmanlı padişahının şehzadeleriyle yaşadığı sorunlar nedeniyle Cerbe'ye sefer düzenlemesini beklemedikleri haberini alırlar.

[105] Zekeriyyazade, **a.g.y.** , s.33
[106] Zekeriyyazade **a.g.y**. , s.44

"Türklerin donanması yoktur ki alemin sığınağı olan ve fesatçıların- Allah onları sağış gününe değin yerden yere çalsın- ağızlarında 'Gran Türk' deye anılan saadetlü padişah hazaretleri, bahtları genç şehzadeleriyle kavgalılardır; o ibret alınacak hikayeyi bitirmekle uğraşmaktadırlar, deye söylenir. Türkler her yönden büsbütün gafillerdir' dedikleri haber alındı[107]."

Bu gelişmeler üzerine Piyale Paşa daha önce Turgut Reis'ten haber getiren tekneyi geri gönderek Turgut Reis'in savaş yeri olan Cerbe'ye gelmesini ister. Türk donanması yelkenlerini açarak Cerbe'ye doğru ilerlemeye başlar. Sert rüzgarlar ve şiddetli fırtınalarla hızlı bir şekilde yol alan donanma, düşman kuvvetlerinin civarda olduğu haberini aldı. Cerbe önlerine gelen Türk donanması adaya on iki mil kala demir atar ve düşman donanmasının yerini belirlemek üzerek tekneler gönderir.

Sicilya valisi daha önce Türklerin, Napoli ve Sicilya kıyılarını kuşatmak üzere büyük bir donanmayla İstanbul'dan hareket ettiğini biliyordu. Ancak 10 Mayıs günü Cerbe'ye gelen bir Malta gemisi, Türklerin malta açıklarında bulunan ufak bir ada olan Gozzo'ya saldırdıklarını. Adayı yağma ettikten sonra Cerbe'yi işgal eden Hristiyan donanmasına doğru yola çıktıkları bilgisini verir. Türklerin geldiği haberinin alınması üzerine asker arasında huzursuzluk baş gösterir. Aceleyle erzakı ve askerleri tekrar gemilere yüklemeye çalışırlar. Piyale paşa komutasındaki donanma, haziran başına kadar beklenmiyordu. Ne var ki donanma İstanbul'dan Cerbe'ye kadar olan yolu yaklaşık yirmi günde alır ve ertesi günü Cerbe açıklarında belirir.

[107] Zekeriyyazade, **a.g.y**. , s.44-45

Giovanni Doria ve diğer komutanlar ilk önce savaşmayı düşünseler de daha sonra iyi bir kaçışın gereksiz bir yenilgiden daha üstün olduğu fikrini benimserler. Fakat kaçış bile kolay olmaz. Gereksiz tartışmalar üzerine yine zaman kaybedilmiş, adada kaldıkları süre boyunca aldıkları erzakı gemiye yüklemek sorun olmuştu. Tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de Alman ve İtalyan birliği aynı gün karaya çıkarılmıştı.

Türklerin beklenenden erken bir şekilde Cerbe önlerinde belirmesi üzerine orduda düzen bozulur ve askerler panik içerisinde gemilere çıkmaya çalışır. Bu sırada patlak veren şiddetli rüzgar gemilerin bazılarını karaya oturtmuş ve mürettebat ümitsiz bir şekilde gemileri hafifletebilmek için su erzakını, hayvanları güverteden aşağı atmaya başlar.

Osmanlı Donanması Hristiyan donanmasının kaçmaya başladığını görünce peşine düşer. Düşman donanmasının bir bölümü açığa doğru yol alırken diğer bölümü kale arkasına doğru yolunu değiştirir. Piyale Paşa denize doğru açılan gemilerin peşine düşerken, Kara Mustafa bey ve Ali Pertek bey kale arkasına doğru yönelen gemilerin peşine düşer. Uzun zamandır böyle bir bozgun görülmemişti. Birkaç saat içinde Piyale Paşa komutasındaki Türk donanması, Hristiyan donanmasının neredeyse üçte ikisini yok eder. Askerlerin çoğu boğulmuş, hayatta kalmayı başaranlar ise esir alınmıştır. Ölenler arasında ünlü asker Sancho de Leyva ve çocukları, Berenguer Requens ve Medina-Coeli Dükü'nün oğlu da bulunmaktaydı. Medina- Coeli dükü ve Doria 11 Mayıs'ı 12 Mayıs'a bağlayan gece bir tekne ile adadan kaçmayı başarır.

"Arslanları düşüren ve ejderleri avlayan paşa hazretleri denize kaçanların ardların düşüp kovaladı.Kara Mustafa Bey ve Ali Pertek Bey, kale tarafına dönenlerin önlerini aldı. Birer birer, damgaları utanç olan kafirlerin gemilerini avladı ve niceleri kaçarken sığlarda oturup kaldı.[108]

Cerbe başarısızlığının haberi önce İtalya'ya oradan da tüm Avrupa'ya yayıldı. Haber II. Felipe'ye 2 Haziran'da Cenova yolunda ulaştı. İtalyan-İspanyol ittifakının gerçekleştireceği acil bir kurtarma haraketi yapılması için hemen talimatlar verdi. Sicilya valisinin öldüğünü düşünerek yerine Garcia de Toledo'yu atadı. Bu kadar kısa bir sürede sefer düzenlemek imkansızdı. Bu sırada Sicilya valisi Türk'lerin elinden kaçarak kurtulmuştu. Andrea Doria'nın yeni bir sefer düzenlemeye yanaşmaması üzerine monarşi kurtarma operasyonun imkansızlığını bahane göstererek garnizonu kaderine terk eder.

Bu kararı almalarındaki en büyük etken; Koalisyon güçlerinin adaya ayak basmalarından sonra kaleyi istihkam etmeleri ve sekiz ay yetecek erzak depolamalarıydı. Bununla beraber Türkler adada uzun süre kalmayı düşünmediklerinden kısıtlı erzakları vardı. Buna Alvaro de Sande'nin askeri dehası da eklenince, Türklerin olası bir kuşatmayı çok uzun sürdüremeyeceklerini düşünüyorlardı.

Türkler fazla erzak getirmediğinden er yada geç yiyecekleri tükenecek ve geri çekileceklerdi. Osmanlı'nın İran'la yaşadığı sorunlar nedeniyle Akdeniz'deki bu ufak ada için gereğinden fazla uğraşmayacağını düşünüyorlardı. Zira bu kadar uzun bir

[108] Zekeriyyazade, **a.g.y.**, s. 48

kuşatma hem masraflı olacaktı hem de Osmanlı'nın uğraşması gereken daha büyük sorunlar olduğu için ister istemez ilgisini kaybedecekti. Ancak Piyale Paşa'nın emeline ulaşmadan adayı terk etmek gibi bir niyeti yoktu.

Osmanlı Donanmasının adaya yaptığı baskının ardından geride kalan askerler kaleye sığınır. Ne var ki kale sadece adada ikamet edecek askerler için düşünüldüğünden, onca askerin kaleye sığınması askerler arasında huzursuzluğa neden olur. Adadaki kale daha önce tamir edildiğinden, Türklerin saldırılarına karşı oldukça kuvvetliydi. Osmanlı kaynakları böylesi kuvvetli surların Rodos kuşatmasından beri görülmediğine değinir. Surlar kuvvetlendirilmiş ve her yanına tabyalar yerleştirilerek önlerine hurma ağaçları dizilmiştir. Kalenin avlusunu ve çevresini gerekli silahlarla donatarak gerçekleşmesi muhtemel çatışmaya en iyi şekilde hazırlanmışlardır.

Turgut Paşa ve askerleri kuşatmanın dördüncü günü Trablusgarp'tan gelerek Cerbe adasına çıkarlar. 28 Nisan 1560 günü gemilerdeki toplar çıkarılarak İzdin Kalesi yakınlarına varıldı. Ertesi günü daha ileri gidilerek kale önüne siperler kazıldı.

Toprak yumuşak olduğundan savunma sağlayacak siperlerin kazılması kolaydı. Cuma günü Koalisyon Kuvvetleri Osmanlı'ların kazdıkları siperleri vurmak üzere tabyalarından dışarı çıktı. Düşman askerlerini, giydikleri zırhlardan dolayı öldürmek zor olmasına rağmen çarpışmalarda bir çok düşman askeri öldürülerek, siper kazmada kullandıkları kürekler ve su kuyuları ele geçirildi.

Pazar günü yine tabyalarından ayrılan düşman askerleriyle Osmanlı'lar arasındaki çatışmalarda bir çok Hristiyan kılıçtan geçirilmiştir. Bu çarpışmanın ardından oldukça kayıp veren Hristiyan askerleri savaşı kale surlarından devam ettirmeye karar verir. Bununla beraber her gece kaledeki düşman kuvvetlerinden haber alınmakta, yiyecek erzaklarının bolca olmasına rağmen kullandıkları pis su nedeniyle bir çok askerin telef olduğu bilgisi alınır. Bu nedenle Hristiyanlar gece tabyalarından çıkıp gemilerden su varillerini taşıyorlardı. Türkler gemileri ele geçirmeye çalışmış ancak Hristiyanların kale surlarından yaptığı başarılı savunma sonucu her iki taraftan kayıplar verilse de gemiler ele geçirilememiştir.

Gemiler ele geçirilemese de Türk'ler kendi siperlerine yakın olan gemileri delik deşik ederek zarar vermiştir. Buna benzer çarpışmalar yedi sekiz gün boyunca devam etti. Kale içinden alınan haberlere göre düşmanın yiyecek erzakı boldu. Su kaynakları ele geçirilmeden düşmanı yenmenin imkanı yoktu. Zira bu erzakla kale içinde aylarca dayanabilirlerdi. Bunun üzerine Piyale Paşa saldırıda kullanılmak üzere bir kule yapılmasını emretti. Kale etrafındaki kuyuların ele geçirilerek düşmanın susuz bırakılmasına karar verildi. 4 Haziran 1560 tarihinde yapılan çatışmalarda bir çok düşman askeri öldürülmüş ve kuyu ele geçirilmiştir. Ne var ki Hristiyanların kullandığı tek kuyu o değildi. Daha bir çok kuyudan su çekiyorlardı. Uluç Ali o kuyuların haberini de almıştı. Benzer çatışmalar o kuyuların etrafında da yaşanmış ve Hristiyan askerleri bozguna uğratılmıştır. Bu arada Alvaro de Sande komutansındaki askerler kalede oldukça perişan durumdaydı.

Alvaro de Sande komutasındaki askerler kahramanca dövüşerek, Osmanlı'ya karşı koyuyordu. Fakat kalenin içinde bulunan askerlerin durumu acınacak vaziyetteydi. Susuz kalan askerlerin artık kaleyi savunmak için ihtiyaç duydukları motivasyonda kaybolmaktaydı. 13 Temmuz tarihinde düşman kuvvetleriyle ve Osmanlı'lar arasında bir çatışma daha olur. Osmanlı kaynaklarına göre düşman daha önemsiz kuvvetlerini Osmanlı'nın üzerine gönderir. Kazılan siperlerdeki Osmanlı askerleri ise daha önce yapılan kulenin yardımıyla Hristiyanları tekrar püskürtür.

Osmanlı, düşmanın sahil tarafındaki gemilerini ele geçirmedikçe kuşatmanın başarılı olamayacağını biliyordu. Gemileri ele geçirmek üzere bir hamlede daha bulunsalar da güçlü düşman ateşi bunu engellemiştir. Osmanlı'nın bir bir su kuyularını ele geçirmesine rağmen Hristiyanlar kale civarında bir kaç kuyu daha bularak, gizli dehlizler ve bacalar yaptılar. Kuyuları ele geçiren Uluç Ali, dehlizlerde saklanan askerleri de öldürmüştür. Gece gündüz çalışılarak siperlerini kale önündeki hendeğe kadar uzatan Osmanlı askerleri, 19 Temmuz 1560 Cuma gecesi kazdıkları siperlerin içinden hendeklere girdiler. O gece gün doğana kadar savaşıldı ve Hristiyanların elindeki son kuyuyu da ele geçirerek düşmanı susuz bıraktı.

Hristiyanlara ait gemilerinin ele geçirilmesinin ardından Piyale Paşa Kanuni'ye kendi gemisini göndererek güzel haberi verir. Nasuh Ağa komutasındaki gemi 14 haziran İstanbul'a varır. Kanuni alınan güzel haber üzerine Piyale paşa için değerli hediyeler hazırlatarak uğur getirmesi dileğiyle Piyale Paşa'ya gönderir. Düşmanla olan savaşta sona gelindiğini anlayan padişah, Piyale Paşa'nın işini kolaylaştırmak için üç parça gemi ve gerekli erzakı da paşaya gönderir.

Elverişli rüzgarların yardımıyla İstanbul'dan ayrılan gemi birkaç gün içinde tekrar Cerbe'ye varır. Padişah'tan gelen haberlerin alınmasından ardından. Düşmanı aldatmak için gemilerin sancakları ve bayrakları değiştirilerek hepsi bir anda düşmanın önünden geçirilir. Gemileri gören kaledeki Hristiyan askerleri yeni takviye kuvvet geldiğini sanarak paniğe kapılır. İspanyol kaynakları, Osmanlı kaynaklarından farklı olarak, bu aldatmacaya düşmediklerini, gelen gemileri saydıklarını ve yalnızca dört fazla bulduklarını belirtmektedir. Hristiyanlar da ilerleyen günlerde kılık değiştirerek Osmanlı'ya saldırır. Ancak Osmanlı askerleri, ak sarık ve benzeri şekilde Müslüman kıyafetleriyle kaleden çıkan Hristiyan askerlerinin bu tuzağına düşmeyerek gafil avlanmazlar.

"Söz kesilen gün, ve o güzel bayramı beklerken, o pazar gecesi yedi-sekiz yüz kişi kadar yarar savaşçı kafirlerle başları olan lanetleme sabaha kadar yakın zamanlarda temcit zamanında, o iblisler kılık değiştirmişler, başlarına kimi ak sarık sarınıp kimi gecelik külah giymiş; ancak çoğu beyaz beyaz gömlekler giymiş olarak, o sevinç getirecek olan surlarından dışarı çıktılar. Biraz savaş ettiler. İslam askeri de gafil bulunmayıp her yan çıkıp akıp geldiler[109]."

Gerçekleşen çarpışma oldukça kanlı olmuş her iki tarafta oldukça ağır kayıplar vermiştir. Geride kalan Hristiyan askerleri Osmanlı'nın gazabından kurtulamamıştır.

[109] Zekeriyyazade **a.g.y.**, s. 83

"Bir iki saat sarp vuruş-kırış oldu. İki taraftan çok kimseler yaralandı ve düştü. Yaralıların çoğu Müslüman askerlerdendi. Ölülerin hepsi de bozguncular ordusundandı. Öyle olsa, bu yolda savaşırken melunlar takımını it kırar gibi döğe döğe denize döktüler. Birazını boğdular ve nicelerini savaş aletleriyle öldürdüler.[110]"

Bu çatışmanın ardından iyice zayıf düşen Hristiyanlar içinde bulundukları sıkıntıya daha dayanamayarak teslim olmaya karar verirler. Aslında Sande'nin teslim olmaktan başka bir seçeneği de yoktu. 6 Ağustos tarihinde Medina-Coeli dukasına yazdığı mektubunda Cerbe'yi teslim etmekten başka seçeneği olmadığına değinir ve eğer şartlar farklı olsaydı bu başarısızlığın yaşanmayacağını ifade eder.

De Sande'yi İstanbul'da hapis yattığı sırada tanıyan Bustec kendisini kibirli, baş belası ve korkak birisi olarak tanımlar. Bustec tarafından yapılan tanımlamalar aslında bir bakıma Fransız kökenli bir Malta Şövalyesi olan T. De Carreliéres ortaya attığı fikirle benzerlikler gösterir. T. De Carreliéres' e göre Cerbe kötü yönetilen, disiplinsiz İspanyol garnizonu nedeniyle kaybedilmiştir.

Adada kendi kaderine bırakılmış, aylarca çok kötü şartlar altında yavuz bir düşmana karşı savaşmak zorunda kalan askerlerden ne kadar dayanıklılık ve disiplin beklenebileceği bu araştırmanın konusu dışındadır. Ne var ki bu konuda en son fikir beyan edebilecekler, savaş alanını arkalarına bakmadan terk eden Malta Şövalyeleridir.

Cerbe zaferi İstanbul'a bir harp gemisiyle bildirilir ve bu gemi büyük

[110] Zekeriyyazade, **a.g.y.,** s. 83

bir düşman bayrağını suların üstüne sarkıtarak başkente girer. Donanma gelinceye kadar neşe içinde çalkalanan İstanbul'da Piyale Paşa şerefine büyük merasim yapıldığı rivayet edilir. Kanuni Sultan Süleyman muzaffer donanmasının gelişini Topkapı Sarayının sahilindeki köşke inerek seyretmiş, sahilleri dolduran halk, kahraman denizcileri alkışlamış, başkentin içi bir bayram halini almıştır. Ele geçirilen 19 düşman kadırgası , direksiz ve dümensiz çekilerek getirildiği gibi, haç ve resimli Hristiyan bayrakları da sulara sarkıtılarak teşhir edilmiştir. Don Alvaro de Sande ile deniz ve kara muharebelerinde esir edilen diğer düşman amiralleriyle generalleri Piyale Paşanın gemisinde getirilmişler ve bunlar İstanbul sokaklarından geçirildikten sonra hapsedilmişlerdir.

8.Bölüm

Kuzey Afrika Başarısızlığının Nedenleri ve Cerbe Savaşının Sonuçları

İspanya dönemsel gelişmeler nedeniyle gerektiği kadar ilgi gösteremese de Akdeniz'in gelişimine katkıda bulunmuştur. Aragon Krallığı orta çağda belirlediği *Mare Nostrum*[111] düşüncesine ne kadar bağlı olduğunu İtalya'ya karşı düzenlediği başarılı seferlerle göstermiştir. Ne var ki Kastilya daha çok Atlantik'e ilgi duyuyor fakat Akdeniz politikasını da bir kenara bırakmayarak Afrika'yı Akdeniz'de son bulan yeniden fetih hareketinin devamı olarak görüyordu.

1479'da Fernando'nun Aragon Kralı olmasıyla, Kastilya ve Aragon Krallıkları Akdeniz üzerinde tek bir politika belirlemeye başlamıştır. 1453 yılında İstanbul'un fethedilmesinden sonra Osmanlı İmparatorluğu Hristiyanları batıya doğru ittirmiş ve Avrupa kapılarına dayanmıştır. İspanya Krallığının XVI. yüz yıl boyunca devam ettirdiği İtalya ve Kuzey Afrika stratejisi, o dönem ortaya çıkan ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Osmanlı'nın Avrupa politikasında söz sahibi olmaya başlaması ve Akdeniz'deki yayılmacı siyaseti nedeniyle, İspanya Krallığının XVI. yüzyıl boyunca uyguladığı politika İtalya, Kuzey Afrika ve Akdeniz'de bulunan topraklarını savunmak olmuştur.

---

[111] Roma döneminde kıyılarının Akdeniz'de olmasından dolayı verilen ad., (Encyclopaedia Britannica Publishers, **Enciclopedia Hispánica** ,1991-1992, c.10, s. 408)

Sultan Süleyman'ın kara ordusu Avrupa'da zaferlerine zafer eklerken, denizlerde Andrea Doria kumandasındaki İspanyol donanması karşısında karadaki kadar başarı gösteremiyordu. Osmanlı Devleti'nin himayesine giren Barbaros, onun adına zaferler kazanmış; kuzey Afrika'da ve Akdeniz'de Türklerin varlıklarını hissettirerek hem Kastilya hem de Aragon krallığının yayılmacı politikasını yavaşlatmıştır.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde de belirttiğimiz üzere krallıklar, Yeniden Fetih'in sınırlarının İber Yarımadası'nın değil Afrika'daki Atlas dağları olduğunu düşünüyorlardı. Ancak bu düşlerini gerçekleştirmek için 1478 yılında Diego de Herrera'nın Afrika'nın kuzeyindeki Santa Cruz de Mar Pequeña adasını ele geçirmesini beklemeleri gerekecekti.

Bu dönemde fetih hareketini yarımadadaki diğer krallıklara nazaran daha önce tamamlayan Portekiz, en az Aragon ve Kastilya kadar Kuzey Afrika'yla ilgilenmekteydi. 1479 yılında imzalanan Alcaçovas Antlaşması ile Portekiz, Kastilya, Aragon Krallıkları arasında Afrika'da genişleyebilecekleri alanlar belirlendi. Buna göre Portekiz'in, Cabo Bojador'dan itibaren Atlantik sahili boyunca Fes krallığında yayılmasına izin verilirken, 1492 yılında Granada'nın fethedilmesinden sonra Kastilya krallığının yayılma alanı yarımada karşısındaki Afrika sahilleri ve Kanarya adalarından oluşuyordu. 1492 yılında Granada'nın ele geçirilmesinden sonra Kuzey Afrika'ya girme fikri daha ağır basmaya başlamış ve tam anlamıyla bir proje haline dönüşmüştür. Krallık, Lorenzo de Padilla'nın durumunda olduğu gibi öncüler

göndererek fetih olasılıklarını gözden geçirmiş ve bilgi toplamaya çalışmıştır. Bu dönemde Amerika'nın keşfi henüz Afrika'da yayılmayı engelleyecek düzeyde değildi.

Afrika'da yayılma düşüncesi 1494 ve 1497 yılları arasında hala canlıydı. Bu kararlılık 1494 yılında imzalanan Tordesillas Antlaşması ile mühürlenir. 1493 ve 1494 yılları arasında Afrika'da geniş alanlara yayılmak isteyen Katolik Hükümdarlar VI. Alejandro'dan fermanlar alır.[112] Ancak İtalya ile savaşların başladığı bu dönemde Afrika politikasındaki ilk sapmalar da kendini göstermeye başlar. Melilla ise tam da Aragon ve Fransa arasındaki İtalya savaşlarından kaynaklanan çekişmenin durulmaya başladığı 1497 yılında fethedilmiştir.

1498 ve 1504 yılları arasında İspanya'nın Amerika'ya tam anlamıyla girmesiyle birlikte, Afrika'daki yayılma sürecide yavaşlamaya başlar. Katolik Hükümdarlar tarafından büyük umutlarla ortaya atılan Afrika'da yayılma fikri Kraliçe İsabel'in ölümünün arından özünden uzaklaşarak Afrika'da elde edilen toprakların savunmasına dönüşür. Bu dönemdeki Afrika siyaseti iki ana başlıktan oluşmaktaydı;

* Ticaret yollarını güvenceye almak.

*İber Yarımadası'nı Osmanlı Devleti'nin saldırılarından korumak.

[112] Instituto de Estudios Africanos, **Ciclo de Conferencias sobre la politica Africana de los Reyes Catolicos**, Madrid, 1951

İspanya bu stratejisini gerçekleştirebilmek için Kuzey Afrika'da jeopolitik öneme sahip yerleri işgal etmiştir. 1505 yılında Mers el-Kebir, 1508'de Peñon de Velez de Gomera, 1509 Oran, 1510'da Trablusgarp ve Becaye işgal edilir. 1510 yılında Cerbe faciası ile duran Afrika haraketi 1516 yılında Oruç Reis'in Cezayir emiri olması ve Osmanlı himayesine girmesiyle daha büyük bir engelle karşılaşır.

Bu dönemde ortaya çıkan fetih haraketi bazı tarihçiler tarafından *Kısıtlı Alan İşgali* olarak tanımlanır. *Kısıtlı Alan İşgali* ile anlatılmak istenen, Kuzey Afrika kıyılarında stratejik öneme sahip yerlerin işgal edilerek kıta içine girilmemesiydi. Bu şekilde çeşitli liman ve şehirler ele geçirilmiş ama hiç bir zaman belirli bir alan yada krallık ele geçirilmemiştir. Ancak etrafı düşman topraklarıyla çevrili olan bu önemli noktaları savunmada ve ihtiyaçlarını karşılamada İspanya ciddi güçlüklerle karşılaşmış ve bu da Kuzey Afrika coğrafyasında soyutlanmasına neden olmuştur.

İspanya, yarımadadan Müslümanları atarak Yeniden Fetih haraketini daha yeni tamamlamıştı. Bununla beraber Türklerin ilerleyişini tam da Napoli'nin fetih arifesinde zamana bırakamayacağını biliyordu. Kardinal Cisneros ve Katolik Fernado bu dönemde yarımadanın çıkarları açısından tehlikenin daha aşikar olduğu Afrika'ya yönelmiştir. Özellikle 1518'den itibaren Türkler ve Berberiler Kuzey Afrika'daki Hristiyan varlığına karşı işbirliği yapmaya başlamıştır.[113]

İspanya'yı *Kısıtlı Alan İşgali'*ne iten neden ise o sırada İtalya ve Amerika'ya verilen önceliktir. Aynı anda üç seferin birden yapılmasının imkansızlığı Afrika'da

[113] J.F. De la Pena, **Cervantes y la Berberia. Cervantes, Mundo Turco-Terberisco y Sevicios Secretos en la epoca de Felipe II**, Madrid, 1995

yayılma fikrinden ödün verilmesine neden olmuş ve sadece jeopolitik açıdan öncelikli yerlerin işgal edilmesinin yeterli olacağı fikri benimsenmiştir. Bu şekilde İtalya'yı güvenceye alınarak Akdeniz'deki ticaret yolları emniyete alınacak ve korsanın karşısına çıkılacaktı. Ne var ki her şey beklendiği gibi gerçekleşmedi. Amerika ve İtalya'ya düzenlenen seferler, İspanya'nın hem ekonomik hem de lojistik gücünü tüketti. Bu gelişmeleri takiben Afrika'ya yapılan seferlerde bir azalma gerçekleşmiş olsa da tam anlamıyla Afrika düşüncesi terk edilmemiştir. Zira bölgede İspanya'nın savunması gereken topraklar vardı.

Şarlken'nin hükümdarlığa gelmesinin ardından uyguladığı dış politikanın ana hatları bu nedenle hem karada hem denizde Osmanlı ilerleyişinin durdurulması olmuştur. 1529'dan itibaren düzenlenen seferler, Afrika'daki İspanyol varlığını güvenceye almak için düzenlenen seferlerden ibarettir. Elbette bazı kısa süreli başarılarda kazanılmamış değildir. Bon, Bizerta ve Tunus daha sonra kaybedilseler de 1535 yılında ele geçirilmiştir. 1541 yılında başarısız Cezayir seferi gerçekleştirilmiş ve 1555 yılında Becaye kaybedilmiştir.

Şarlken kendisine bağlılığını sunması karşılığında Barbaros'a Tunus ve Cezayir hükümdarlıklarını vermek istiyordu ancak bu pazarlık hiç bir zaman gerçekleşmemiştir. Bu dönemde de Avrupa'da ortaya çıkan sorunlar nedeniyle Afrika ikinci plana itilmiş ve müdahaleler ancak Avrupa'daki sorunlarda bir hafifleme olduğu zaman yapılabilmiştir.

Şarlken'i engellemek için Kanuni'nin Fransa ile ortaklık yapması, durumu daha da çekilmez bir hale sokmuş ve imparatorluğun çıkarlarının savunulması güçleşmiştir. Ancak 1559 yılında Fransa ile Chateu Cambresis antlaşmasının imzalanmasıyla, Şarlken Türklerle Akdeniz'de karşılaşmak için rahat bir ortam bulmuştur.

1559-1560 yılları arasında Fransa ile yapılan barış sayesinde Cerbe seferi düzenlenmiştir. Trablusgarp'ın kaybedilmesinin ardından harekete geçen Malta Şövalyeleri, Trablusgarp'ın tekrar ele geçirilmesi için II. Felipe'yi bir sefer düzenlemeye ikna ederler. Ancak sefere çıkılmasının ardından bulaşıcı hastalıklar yüzünden bir çok askerini kaybeden koalisyon kuvvetleri, Trablusgarp'ın işgaline daha kolay bir hedef olan Cerbe'den başlamayı uygun görürler. 1560 yılında gerçekleşen Cerbe seferi ise çalışmamızın Cerbe Savaş'ında anlattığımız nedenlerden ötürü tam bir başarısızlıkla sonuçlanır. Bu yenilgi İspanya'nın Cerbe'deki ikinci başarısızlığıydı.

II. Felipe Cerbe başarısızlığının ardından donanma reformunu gerçekleştirerek, İtalyan tersanelerinde yeni gemiler yaptırır ve sahil kentlerindeki kaleleri kuvvetlendirir. Babasının düştüğü hatalara düşmek istemeyen II. Felipe, akılcı düşünerek ortaya çıkabilecek sorunlara önleyici tedbirler almaya çalışıyordu. Osmanlı Devleti'ne karşı olan mücadelesinde iyi bir sonuç alabilmesi için yeterli sayıda gemi inşa ettirmesi gerektiğinin farkında olan II. Felipe; 1560 ve 1570 yılında başlattığı bu denizcilik reformu olmadan Akdeniz'de Türkler karşısında var olmanın imkansız olduğunu biliyordu.

1564 yılı Aralık ayında II. Felipe'nin casusları, Türk'lerin Malta'yı kuşatmaya hazırlandıkları yönünde bilgi verdi. Aynı şekilde Papa IV. Pio'da Süleyman'ın Akdeniz'e büyük bir sefer yapacağı ve Malta'yı kuşatacağı konusunda Hristiyan dünyasını uyarmıştı. Cerbe'den zaferle çıkan Osmanlı Donanması rotasını Mart 1565'te Malta'ya çevirir. Donanma Amirali Piyale Paşa beraberindeki 181 parça gemi ile yola çıkmasıyla Malta Şövalyelerinin büyük üstadı Juan de La Valette çaresizlik içinde İspanya'dan yardım ister. 29 Haziranda 600 İspanyol askeri Malta'ya ayak basar.

Mustafa ve Piyale Paşa padişahın kendilerine verdiği talimatı dinlemeyerek karaya asker çıkarır. Turgut paşa kuşatmanın ilk günü 13 parça gemisiyle donanmaya katılmış ve kuşatmanın başarısız olduğunu fark etmişti. Asıl kalenin alınması durumunda zaten burasının da doğal olarak düşeceğini söyler. Rodos Adası 1522 yılında Türkler tarafından fethedildikten sonra Şarlken, Trablusgarp'ı savunmaları için Malta adasını şövalyelere bırakmıştı. Bu nedenle şövalyeler Malta'da daha önce Rodos'ta yaptıkları gibi çok müstahkem bir kale inşa edip, güçlü bir donanma hazırlamışlardı. Aynı yılın ekim ayında da isimleri Kudüs St. Jean Egemen Askeri Hasta Bakıcılar Tarikatı[114], Malta Tarikatı olarak değişmiştir. Türk donanması 18 Mayıs'ta sahile ulaşır ve kuşatmayı başlatır. Turgut Paşa Sentani (Sainte Ange) kalesine yapılan saldırıyı bizzat kendisi yönetti. Bu sırada atılan bir top güllesinin parçaladığı taş parçası Turgut Paşa'nın başına isabet ederek vefatına sebep olur. Türklerin ısrarlı hücumu karşında St. Elmo burucunu kaybeden şövalyelerin yardımına 7 Eylül'de İspanyol kuvvetleri yetişti. Alvaro de Sande ilerlemiş yaşına

[114] Orden de los Cabelleros Hospitalarios de San Juan de Jerulasen.

rağmen bu defa başarıya odaklanmıştı. Çarpışmalar yedi gün sürmüş ve Osmanlı kuvvetlerinin geri çekilmesiyle 14 Eylül 1565'te Malta özgürlüğüne kavuşmuştur.

Osmanlı Devleti'nin Malta'yı alamaması, Akdeniz'deki ilerlemesini yavaşlatmış ve topraklarını tehdit ettiği Habsburglar'a rahatlatmıştır. Osmanlı ele geçiremediği Malta'yı tekrar kuşatmak yerine rotasını Macaristan'a çevirir[115]. Kanuni'nin bizzat ordunun baş kumandanı olarak katıldığı bu sefer on üçüncü ve son seferidir. Otuz dört gün süren bir kuşatmadan sonra Zigetvar kalesi fethedildi. Ancak Kanuni Sultan Süleyman kuşatmanın sürdüğü sırada 7 Eylül 1566'da sabaha karşı vefat etti.

Venediklilerin elinde bulunan Kıbrıs, Hristiyan korsanların ticaret ve hac gemilerine saldırmasından dolayı Mısır ve İstanbul arasındaki deniz ticaret yolu üzerinde önemli bir engeldi. Kıbrıs'ın, vaktiyle bir Müslüman ülke olduğu gerekçesiyle fetva alınıp sefer düzenlenmesine karar verildi. Kıbrıs'ın önemli merkezleri Lefkoşe ve Magosa, zorlu mücadelelerden sonra ele geçirildi ve fethi tamamlandıktan sonra Kıbrıs, beylerbeyliği haline getirildi (1570-1571).

Osmanlı'nın Kıbrıs adasını alması, Avrupa'da büyük tepkilere yol açmış ve bunun sonucu olarak Papalık, İspanya kralı ve Venedik dukası, Osmanlı'lara karşı birleşmiştir. Osmanlı Donanması ve Kutsal İttifak donanması arasındaki İnebahtı savaşı[116] dünya tarihinin en büyük deniz savaşlarından birisidir.

[115] Ernle Bradford, **The Great Siege: Malta 1565,** Wordsworth 1999.
[116] Bkz. ek-10

Savaşın sonunda Osmanlı Donanması 142 gemi ve 20 bine yakın askerini kaybetmiş ve mağlup olmuştur . Ölenler arasında Müezzinzade Ali Paşa[117] başta olmak üzere birçok Osmanlı paşası ve beylerbeyi de vardı. Bu arada, yalnız Uluç Ali Paşa'nın[118] kumandasındaki sağ kanat başarı göstermiştir. 42 Türk gemisinden kurulu olan bu kanat, gemilerini kaybetmeden, Haçlı donanmasının sağ kanadını bozarak savaş alanından ayrılmıştır. Bu başarının ardından Uluç Ali Paşa, Kaptan-ı Deryalığa getirilir ve Kılıç Ali Paşa olarak anılır.

Sokollu Mehmed Paşa yeni bir donanma hazırlanmasını emretmesi üzerine Uluç Ali Paşa, bunun için çok sayıda malzemeye ihtiyaç olduğunu, kısa süre içinde böyle bir donanmanın hazırlanmasının zor olacağını söyler. Sokollu, Uluç Ali Paşa'nın bu sözleri üzerine kendisine "Bütün donanmanın demirlerini gümüşten, halatlarını ibrişimden, yelkenlerini atlastan yapabiliriz. Hangi geminin malzemesi yetişmezse gel benden al"[119] demiştir ki, Osmanlı Devletinin o dönemdeki gücünü ve kudretini göstermesi açısından çok önemlidir.

[117]Piyale Paşa'dan sonra başa geçerek 1569-1571 yılları arasında Osmanlı Donanması'nın Kaptan-ı Derya'lığını yapmış Osmanlı denizcisi. Bir müezzinin oğlu olduğu için Müezzinzade lakabıyla anılan Ali Paşa , Padişah II. S elim tarafından çok sevilirdi ve II. Selim'in kızlarından biriyle evlenmişti. Denizcilik kariyerinin en önemli olayı 7 Ekim 1571 günü yapılan İnebahtı Deniz Savaşı'nda Osmanlı Donanmasını kumandanlığını yapmasıdır. Bu savaşta Osmanlılar yenik düşmekle kalmadı, Müezzinzade Ali Paşa başından yaralandı ve boğuşma sırasında bir İspanyol asker tarafından başı uçurularak öldürüldü.

[118] Kılıç Ali ya da Uluç Ali Paşa, batılılarca Occhiali ya da Uluj Ali**,** olarak da bilinen 1571 ile 1587 yılları arasında 16 yıl kaptan-ı derya olarak görev yapmış Osmanlı denizcisidir. İtalyan asıllıdır. İtalyan kaynaklarında Occhiali adıyla geçer. Daha sonra Müslüman olmuş, hızla yükselmiş ve Osmanlı donanmasının önemli komutanlarından biri olmuştur. Özellikle, İnebahtı Savaşı sırasında gösterdiği başarı ile bilinir. 1548'de Turgut Reis ile çalışmaya başladı. Mehdiye kalesinin savunmasında ve 1560'ta Cerbe'nin zaptında yer aldı. Turgut Reis'in yanında Trablus'un fethinde bulundu, Napoli ve Sicilya harekatlarına katıldı. 1560'da Piyale Paşa komutasında Akdeniz'e açılan donanmada yeraldı. 1565'teki Malta kuşatmasına katıldı. Bu seferin ardından İzmir sancakbeyi oldu. 1568'de Cezayir beylerbeyliğine getirildi. Sokollu Mehmet Paşa'nın yardımı ve isteğiyle Kılıç Ali Paşa 1572'nin ilkbaharında 250 gemiden oluşan yeni bir donanma hazırladı ve aynı yılın Haziran ayında sefere çıktı. 1574 yılının Mayıs ayında Sinan Paşa ile birlikte Akdeniz'e açıldı. İtalya ve Sicilya kıyılarını vurdu. Ancak en önemlisi İnebahtı savaşından sonra İspanya'nın geri aldığı Tunus'u La Gouletta kalesi ile birlikte otuz üç gün süren bir savaşın ardından yeniden ele geçirdi. Tunus, Cezayir ve Trablusgarp'ın ardından Berberi kıyılarındaki üçüncü Osmanlı eyaleti oldu. (Radovan Samarcic, **Sokollu Mehmed Paşa**, Sabah Kitapları, İstanbul, 1995)

[119] Radovan Samarcic ,**a.g.y.**

Sokollu Mehmed Paşa[120], gönderilen Venedik elçisine de, İnebahtı Deniz Savaşıyla ilgili olarak "Biz Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik, siz İnebahtı'da bizi yenmekle, sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kolun yerine yenisi gelmez, fakat kesilen sakalın yerine yenisi daha gür çıkar"[121] diye cevap vermiştir. Ne var ki İnebahtı faciasından sonra, kaybedilen binlerce denizciyi yerine getirmek kolay olmamış ve tecrübesiz leventlerden teşkil edilen yeni donanma, devlete Akdeniz'deki eski kudretini kazandıramamıştır. Artık, Avrupa siyasetini yönlendirecek ve ticaret yollarını hakimiyet altına alacak Hint Seferleri gibi büyük projelere de girişilememiştir.[122]

II. Felipe hükümdarlığı boyunca hiçbir zaman büyük ölçekli bir Akdeniz politikası geliştirmemiştir. İspanya, İnebahtı'da Türklere büyük bir darbe vurmuştu ama Trablusgarp ele geçirilememiş; Bizerta ve Tunus ise daha sonra kaybedilmiştir. İnebahtı zaferinden sonra Osmanlı Donanması'nın toparlanmaya başladığını gören II. Felipe, Akdeniz'de ve Kuzey Afrika'da devamlı karşı karşıya geldiği Türklerle barış yolunu aramaya başlamıştır. Bu sefer amacı savaşlarla gerçekleştiremediğini, barış yoluyla gerçekleştirmektir. Bununla beraber İslam karşısında giriştiği bu savaş yalnızca kendi savaşı olmamalıydı. Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki varlığı yalnız kendi toprakları ve çıkarları için tehlike oluşturmuyordu. Türklerin Akdeniz'deki varlığı diğer devletler içinde bir sorun oluşturmaktaydı ve Kuzey Afrika'daki varlığı görmezlikten gelinemezdi. Bununla beraber dönem İspanya için harcamalarını kısma

[120] Osmanlı İmparatorluğu'nun zirvede bulunduğu dönemi simgelemesi itibariyle hem de icraatları, projeleri ve kişiliği nedenleriyle en büyük Osmanlı sadrazamlarından biri kabul edilir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Donanmasının Kaptan-ı Deryalığı ve gene Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat devirlerinde toplam 14 yıl, 3 ay, 17 gün Osmanlı İmparatorluğu'nun sadrazamlığını yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır. Sokullu Mehmet Paşa 14 yıl süren sadrazamlığı boyunca usta bir siyasetçi olarak öne çıkmış, birçok askeri ve siyasal başarının elde edilmesinde birinci derecede rol almıştır. 60 yıllık devlet hizmeti sırasında da hiçbir görevinden alınmamış, daima bir üst göreve atanmış olması da ayrı bir özelliğidir. Kanuni Sultan Süleyman'ın son vezir-i azamı olmuştur.(Radovan Samarcic ,**a.g.y.)**

[121] Stephen C Spiteri , **The Great Siege: Knights vs. Turks, 1565**, The Author, Malta , 2005

[122] Juan Eslava Galán , **Grandes batallas de la historia de España**, Planeta, Madrid, 1994

dönemiydi. Bu sebeple Afrika'da nerelere gerçekten ihtiyacının olduğuna karar vermesi gerekiyordu.

Bu düşünceden yola çıkarak Eylül 1574'te Devlet Divanı Oran ve Mers-el Kebir'i elde tutmanın bedelini tartışmaya başladı. Her iki şehir de İspanya açısında oldukça stratejik öneme sahipti. Ancak Türklerin gerçekleştirdiği kuşatmadan sonra şehirleri güçlendirme masrafı, iflasın eşiğinde olan İspanya gibi bir devletin kaldırabileceği bir yük değildi. Ancak her iki şehirde bir biri için önemliydi. Biri olmadan diğeri de var olamazdı. Mers el- Kebir'e yardım sağlanmakta güçlük çekilmesi üzerine Oran işgal edilmişti. Oran'ı bırakmak demek bir bakıma Mers-el Kebir'den de vazgeçmek demekti. Melilla örneğinde olduğu gibi İspanya benzer çalışmaları Afrika'da bulunan diğer toprakları içinde yapmıştır. Devir ekonomi devriydi. Hollanda'da çıkan sorunlar ve monarşinin içinde bulunduğu ekonomik kriz, İspanyol hazinesinin üzerindeki gereksiz yükten kurtulmayı zorunlu kılıyordu.

Osmanlı Devleti'nde de durum pek iç açıcı değildi. Yüksek enflasyon ve kapıkullarının saraya dönük eylemleri bu dönemde yaşanmıştır. Fas'ın Osmanlı himayesine girmesi(1576), Lehistan'ın tabiiyet altına alınması (1577) Tiflis, Şirvan, Revan ve Tebriz'in fethedilmesiyle (1578-1585) nüfuz ve egemenlik sınırlarını genişletme siyaseti sürdürülmüştür. Saray ve savaş masrafları nedeniyle yıllarca sürecek ve hazineye açık verdirecek bunalım sürecine de bu dönemde girilmiştir. Alınan önlemlere karşın hayat pahalılığı her gün artmaktaydı.Bu devirde Osmanlı topraklarının genişliği 19.902.000 km²'ye ulaşmış ve en geniş sınırlarına yine bu dönemde ulaşmıştır.

Her iki devlette baş gösteren ekonomik sorunlar, İspanya'nın ilgilenmesi gereken Hollanda sorunu ve Osmanlı'nın Balkanlar'da ve İran'da yaşadığı sorunlar nedeniyle II. Felipe ve III. Murat ülke içindeki problemlerle daha iyi ilgilenebilmek üzere kısa süreli bir ateşkes imzalar. 1577 yılındaki kısa ateşkesin ardından 7 Şubat 1578 yılında İspanya'nın İstanbul'da bulunan ajanı Giovanni Margliani'nin yürüttüğü pazarlıklar sonucunda bir yıllık bir ateşkes imzalanır. 1580'deki ateşkes on ay daha uzatılır ve nihayet 1581 yılında 3 yıllık bir barış antlaşması imzalanır.

SONUÇ

Cerbe Savaşı'nın İspanyol Dili ve Edebiyatı açısından önemini ele aldığımız bu çalışmada, Cerbe gibi ufak bir adanın İspanya için neden bu kadar önemli olduğunu tarihsel süreç içerisinde ele almaya çalıştık.

Aragon krallığının I. Jaime döneminden itibaren sistemli bir şekilde sürdürdüğü Akdeniz Politikası, İsabel'in ölümünden sonra Fernando tarafından gereği kadar sahip çıkılmaz. Bu dönemde İspanya daha sonra bedelini çok ağır bir şekilde ödeyeceği *Kısıtlı Alan İşgali* politikasını benimser. İspanya, Akdeniz'deki sahillerini Kuzey Afrika'daki stratejik öneme sahip yerleri işgal ederek güvence altına alır. Ne var ki Cerbe adasının 1510'da bir türlü ele geçirilememesi, adaya Türklerin yerleşmesine neden olur ve 1516 yılında Oruç Reis'in Cezayir'i almasıyla noktalanır.

Türk korsanları, İspanya'nın kuzey Afrika'da ele geçirdiği merkezleri parça parça işgal ederek İspanya'nın Afrika'daki varlığını sabote eder. Yarımadadan Müslüman'ları daha yeni atan İspanya, bu sefer karşı kıyısındaki Müslüman korsanlarla mücadele etmek zorunda kalır.

Hükümdarlığa geldiği ilk yıllardan itibaren birleşik bir Avrupa'nın hayallini kuran Şarlken, kardeşi Ferdinand'ı Osmanlı'nın üzerine salarak Balkanlar'da huzursuzluk yaratmak istiyordu. Macaristan'la yaşadığı sorunlar nedeniyle Osmanlı doğu sınırlarını ihmal etmiş ve bunun neticesinde de Doğu'da ayaklanmalar baş göstermiştir. Şarlken karşısında sadece karada kazandığı zaferlerle başarıyı elde

edemeyeceğini anlayan Kanuni, Barbaros'u yardıma çağırır. Osmanlı'nın himayesine giren Barbaros yaptığı başarılı seferle İspanya'nın Akdeniz politikasına ciddi darbe vurur.

İspanya'nın öncelikli hedefinin İtalya olduğunu bilen Kanuni, İspanya'yı engellemek için Fransa'yı desteklemiştir. XV. ve XVI. yüzyıllarda İspanya'nın İtalya üzerindeki emellerini gerçekleştirmemesinin önündeki en büyük engel Fransa'ydı. Barbaros ve silah arkadaşlarının yaptığı başarılı seferler nedeniyle İspanya'nın bu dönemde uyguladığı politika eldeki merkezlerin savunmasından öteye gidememiştir.

1551'de Trablusgarp, 1558'de ise Becaye kaybedilir. Kaybedilen Trablusgarp'ı ele geçirmek isteyen Malta Şövalyeleri, II Felipe'yi sefer düzenlemeye ikna ederler. 1560 yılında Cerbe'ye düzenlenen sefer, Osmanlı'nın adaya müdahale etmesi sonucu başarısızlıkla sonuçlanır. Cerbe, sanki kötü bir uğursuzluk gibi İspanya'nın yakasını bırakmaz. 1510'daki Cerbe yenilgisinin ardından Türk korsanları adayı mesken tutmuşlar ve İspanya'nın Afrika'daki varlığını tehdit etmişlerdir. Bu sefer Osmanlı Donanması, Cerbe'den aldığı cesaretle Malta'yı kuşatmış ancak başarılı olamamıştır.

Akdeniz'de egemenliğini ilan eden Osmanlı'nın 1570 yılında Kıbrıs'ı işgal etmesi üzerine Kutsal İttifak toplanmış ve İnebahtı'da Türk denizcilik tarihinin en büyük yenilgilerinden biri yaşanmıştır. Osmanlı, donanmasının neredeyse tamamına yakınını İnebahtı'da kaybetse de bir yıl gibi kısa bir süre kendini toparlamasını bilmiştir. Her iki devletin içinde bulunduğu mali sorunlar, İspanya'nın Hollanda ile

yaşadığı problemler, Osmanlı'nın ise doğu sınırlarında baş gösteren ayaklanmalar nedeniyle II. Felipe ve III. Murat arasında barış yapılmıştır.

XV. ve XVI. yüzyıldaki Akdeniz politikasının şekillenmesinde her iki devletin zayıf noktası büyük rol oynamıştır. İspanya, Osmanlı'yı Balkanları ve İran'ı karıştırarak oyalarken; Osmanlı kuzey Afrika'daki merkezleri ele geçirip, Fransa'yı desteklemiştir. Andrea Doria'nın yeğeni Gianetti Doria Turgut Reis'i Cenova'da üç yıl hapsetmiş fakat Cenevizlilerin olaya ticari açıdan bakması sonucu, 3000 duka karşılığında serbest bırakılarak Barbaros'a teslim edilmiştir. İspanya, bu levent kaptanın başına bu kadar sorun açacağını bilseydi, büyük olasılık salı verilmesine ne pahasına olursa olsun engel olurdu.

XV. ve XVI. yüzyıl boyunca Akdeniz'deki egemenlik kavgasına yer verdiğimiz bu araştırmamızda, Cerbe savaşının Türk ve İspanyol tarihindeki yeri ve önemini anlatmaya çalıştık. Umarız çalışmamız Türk ve İspanyol araştırmacıların ilgisini kazanarak, Cerbe savaşı üzerine araştırma yapanlara rehber olabilir.

ÖZET

İspanya ve Venedik, 1538 yılında kaybedilen Preveze savaşının ve Şarlken'in 1541'deki başarısız Cezayir seferinin ardından Osmanlı'nın daha çok tehdidi altında kalmaya başlamıştır.

Özellikle Piyale Paşa'nın 1558 yılında İspanya'ya ait Balear adalarını ele geçirip Turgut Reis'le birlikte İspanya'nın Akdeniz kıyılarına seferler düzenlemesiyle tehlike giderek büyümüştür. 1551 yılının Ağustos ayında Turgut Reis'in Trablusgarp'ı ele geçirmesinden sonra Trablusgarp'ı korumakla görevli olan Malta Şövalyeleri, Fransa ve İspanya'nın arasındaki barıştan faydalanarak II. Felipe'yi Trablusgarp'ı geri almak üzere bir sefer düzenlemeye ikna ederler

Cerbe deniz savaşı 1560 yılında Tunus açıklarındaki Cerbe adasında meydana gelir. Güvenilir kaynaklar Cerbe savaşına katılan Hristiyan kaynaklarını 50 veya civarında savaş gemisi ve 60 civarında ufak gemiden oluştuğunu belirtir. Örnek verecek olursak Saint Jean Şövalyeleri tarihçisi John Giacomo Bosio 54 gemiden oluştuğunu, Ferdinand Braudel ise 54 savaş gemisi ve 36 tedarik gemisi olarak verir. Saint Jean Şövalye'lerinin arşivlerini kullanan Carmel Testa ise daha kesin sayılar verir. Testa sayıyı 54 çektiri, 7 brik, 17 fırkateyn, 2 kalyon ve 28 ticari gemi ve 12 ufak gemi olarak verir. Gemiler ve ihtiyacı olan malzeme Cenova, Napoli, Floransa, Papalık Devletleri ve Malta Şövalyelerinden oluşan koalisyon tarafından karşılanmıştır. Mesina'da toplanan kuvvetlerin başına ise Cenovalı Amiral Andrea Doria'nın yeğeni Giovanni Andrea Doria getirilmiştir. Donanma önce Malta'ya

doğru yola çıkmış ancak kötü hava şartlarından dolayı iki ay Malta'da kalmak zorunda kalmıştır. Kötü hava şartları ve bulaşıcı hastalıklar nedeniyle yaklaşık 2000 asker kaybedilmiştir.

Nihayetinde 10 şubat 1560 tarihinde donanma Trablusgarp'a doğru yola çıkmıştır. Ne yazık ki gemilerde bulunan asker sayısı tam olarak bilinmemektedir. Braudel bu sayıyı 10.000 ve 12.000 arasında verirken Testa 14000 olarak verir. Bazı kaynaklar sayıyı 20.000 olarak verse de XVI. yüzyıl gemilerinin taşıyabileceği sayı düşünüldüğünde bu sayının abartı olduğu aşikardır.

Sefere çıkıldığından beri çok fazla asker kaybedilmesi ve geride kalan askerlerin kötü durumu nedeniyle Trablusgarp'a düzenleyecekleri saldırıya üs yapmak üzere Cerbe'nin alınmasına karar verilir. Saldırıya önce Cerbe'den başlayarak kolaylıkla ele geçirirler. Sicilya Valisi ve Medina-Coeli dukası Juan de la Cerda adadaki kalenin kuvvetlendirilmesi talimatını verir. Bu sırada Piyale Paşa komutasındaki Osmanlı Donanması Akdeniz' açılarak Malta açıklarındaki ufak bir adayı kuşatmıştır. Bu sırada Piyale Paşa, Hristiyanların daha sonra Trablusgarp'ı işgal etmek üzere Cerbe'yi işgal ettiklerini öğrenir.

Bunun üzerine Osmanlı Donanması gerekli önlemleri olarak rotasını Cerbe'ye doğru çevirir. 14 Mayıs 1560 tarihinde Osmanlı Donanması Cerbe açıklarına varır. Hristiyan kuvvetleri, Osmanlı Donanmasını bu kadar erken beklemediklerinden, donanmanın bu kadar çabuk gelişi onlar için beklenmedik bir

şeydir. Güçlü rüzgarların etkisiyle Piyale Paşa, İstanbul ve Cerbe arasındaki mesafeyi neredeyse yaklaştık bir aydan gibi kısa bir sürede almıştır.

Deniz savaşı saatler içinde sonuçlanarak Hristiyan gemilerinin yaklaşık yarısı ya batırılır yada ele geçirilir. Anderson Hristiyan kayıplarını yaklaşık 18.000 olarak verir. Ancak Guiltmartin sayıyı 9000 civarı olarak verir.

Giovanni Andrea Doria ufak bir gemiyle kaçmayı başarırken geride kalanlar, daha önce kuvvetlendirdikleri kaleye sığınırlar. Alvaro de Sande komutasında kaleye sığınan kara ordusunun içinde bulunduğu durum tarif edilemez boyuttadır. 63 gün süren kuşatmanın ardından kaledeki Hristiyan kuvvetleri teslim olur.

Osmanlı Devleti'nin Cerbe kazandığı zafer, donanmasının Akdeniz'deki hakimiyetini temsil eder niteliktedir. Osmanlı'lar 1565 yılında Malta'ya yönelerek, Rodos'tan sonra Saint Jean Şövalyeleri'nin üssü olan Malta'yı kuşatırlar. Ancak kuşatma başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak donanma bu başarısızlığın ardından rotasını Kıbrıs'a çevirerek, ele geçirir. Osmanlı Donanmasının yenilmezliği Kıbrıs'ı ele geçirmesinden sonra bir araya gelen Hristiyan kuvvetleriyle yaptığı İnebahtı savaşından sonra bozulur ve Osmanlı Donanması tamamen yok edilir. Donanmanın kaybedilmesinin ardından Osmanlı bir yıl gibi kısa bir sürede kendini toparlayarak 1574 yılında Tunus'u ele geçirir.

SUMMARY

Spain and Venice felt more and more threatened by the Ottomans and their corsair allies after losing against Barbarossa Hayreddin's Ottoman fleet at the Battle of Preveza in 1538 and the disastrous expedition of Emperor Charles V against Barbarossa in Algiers in 1541.

Especially when Piyale Pasha had captured the Balearic Islands and together with Turgut Reis raided the Mediterranean coasts of Spain in 1558. Taking advantage of the piece made between Spain and France ;the initiative came from Maltese Knights who appealed to King Philip II of Spain to organize an expedition to retake Tripoli from Turgut Reis, who had captured the city from the Maltese Knights in August 1551 and had subsequently been made Bey (Governor) of Tripoli by Sultan Suleiman the Magnificent.

The naval Battle of Djerba took place in May 1560 near the island of Djerba, Tunisia. It is believed by most reputable historians that the fleet assembled by the allied Christian powers in 1560 consisted of between 50 and 60 galleys and between 40 and 60 smaller craft. For instance , the official historian of the Knights of St John Giacomo Bosio, writes that there were 54 galleys. Fernand Braudel also mentions about 54 warships plus thirty-six supply vessels. Carmel Testa who had access to the archives of the Knights of St. John made more accurate listings. He lists precisely 54 galleys, 7 brigs, 17 frigates, 2 galleons, 28 merchant vessels and 12 small ships.

These ships and their supplies were supplied by a coalition that consisted of Genoa, Naples, Sicily, Florence the Papal States, and the Knights of Saint John. Giovanni Andrea Doria, nephew of the Genoese admiral Andrea Doria, took the command of the fleet which assembles in Mesina. The fleet first sailed to Malta, where bad weather conditions and the hard sea forced it to remain for two months. Around 2,000 men were lost there, due to bad conditions and contagious diseases.

Finally the fleet set sail for Tripoli on 10 February, 1560. Unfortunately we do not know the exact number of soldiers aboard. Braudel gives 10,000-12,000; Testa 14,000; considering the number of men a sixteenth century galley could carry, old figures like 20.000 are completely exaggerations.

The expedition came to shore near to Tripoli but the lost of too many soldiers and the bad condition of the remaining soldiers changed the objectives. They decided to take Djerba first to use it as a command centre for the operation that was to made to Tripoli. Then the expedition returned to Djerba which they overran quickly. The Viceroy of Sicily, Don Juan de la Cerda, Duke of Medina Coeli, ordered the fort in the island to be strengthened.

By that time Piyale Pasha was ordered to patrol in the Mediterranean and to sieged a small island of Malta, he learnt a Christian fleet occupied Djerba to occupy later Tripoli. The Turkish fleet changed it's course and head to Djerba after taking

necessary precautions. The fleet arrived at Djerba on 11 May 1560. Since the Christian forces did not expect it to come before July it was a complete surprise for them. With the help of the strong winds, Piyale Pasha had closed the Gap between Istanbul and Djerba in less then a month.

The battle was over in a matter of hours, with about half the Christian galleys captured or sunk. Anderson gives the total number of Christian casualties as 18,000 but Guilmartin more conservatively puts the losses at about 9,000 of which about two-thirds would have been oarsmen.

Giovanni Andrea Doria the commander of the fleet managed to escape in a small vessel and the remaining forces took refuge in the fort that they had strengthened just days earlier, which was soon attacked by the combined forces of Piyale Pasha and Turgut Reis. The garrison surrendered after a siege of three months and Piyale Pasha took the prisoners back to Istanbul, including the Spanish commander D. Alvaro de Sande, who had taken command of the Christian forces after Doria had escaped. The accounts of the final days of the besieged garrison are irreconcilable.

The victory in the Battle of Djerba represented the apex of Ottoman naval domination in the Mediterranean. Soon The Ottomans made an unsuccessful effort on Malta in 1565, the new base of Saint Jean Knights who were expelled from Rodas. Although the Ottomans had captured Cyprus from Venice in 1571 the legend of the invincible Ottoman fleet continued until the Battle of Lepanto in 1571 where the Turkish naval forces were destroyed by the Christian fleet.

Shortly after The Ottomans were able to build another large fleet in less than a year after Lepanto, and recaptured Tunis from the Spaniards and their Hafsid vassals in 1574

KAYNAKÇA

Armstrong, E, **The Emperor Charles V.** ,London, 1902

Baumgarten, H., **Geschichte Karls V.,** Stuttgart, 1885-1893

Belenguer, Ernest , **El Imperio Hispánico 1479-1665**, Grijalbo Mondadori, 1995

Bombaci, Alessio, "Le fonti turche della battaglia delle Gerbe", **Rivista degli Studi Orientali** Roma, 1946, sayı.XIX, s. 193-218.

Duro, Cesáreo Fernandez, **Armada Española, desde la unión de los reinos de Castilla y Aragón**, Editado por el Museo Naval de Madrid, 1972

Duro, Cesáreo Fernandez, "El Desastre de los Gelves", **Estudios Historicos de Felipe II,** Madrid, 1890

De Casanova Todolí, Ubaldo, **Las primeras Cortes Catalanas de Carlos I**, Universitat de les Illes Balears, Barcelona, 1519-1520

De Francisco Olmos, José María, **Estudio documental de la moneda castellana de Carlos I fabricada en los Países Bajos** ,Universidad Complutense de Madrid, 1517

De Leva, G., "Storia documentata di Carlo V.", **Correlazione all' Italia,** Venezia, 1862-1894

Foglietta, Humberto, **Vida de Don Alvaro de Sande**, Madrid, 1962

Gachard L. P., **Biographie Nationale,** 1872

Gachard L. P., **Retraite et mort de Charles-quint au monastere de Yuste ,** Bruxelles, 1854-1855

Imber, Colin, **The Ottoman Empire**, Palgrave Macmillian , New York, *2002*

Lewis, Bernard **What went Wrong? Western Impact and Middle Eastern,** Response, Phoenix , 2002

Mignet, F. A., **Rivalite de Francois I et de Charles-quint ,** 1875

Mantran, Robert **, Osmanlı Tarihi**, çev. Server Tanilli, Adam Yayınları, 1c.

María, José Redondo Cantera, Miguel-Angel Zalama Rodríguez, **Carlos V y las artes. Promoción artística y familia imperial**, Publicaciones de la Universidad de Valladolid, Valladolid, 2000

Robertson, W, **History of the Emperor Charles V.**, Londra , 1887

Steed, Henry Wickham, **The Hapsburg Monachy**, Constable and Company, Londra, 1919

Stirling-Maxwell's Sir W., **The Cloister Life of the Emperor Charles V.** , Londra, 1852

Sümer, Faruk, **Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türkleri'nin Rolü**, TTK, Ankara, 1992

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2.c

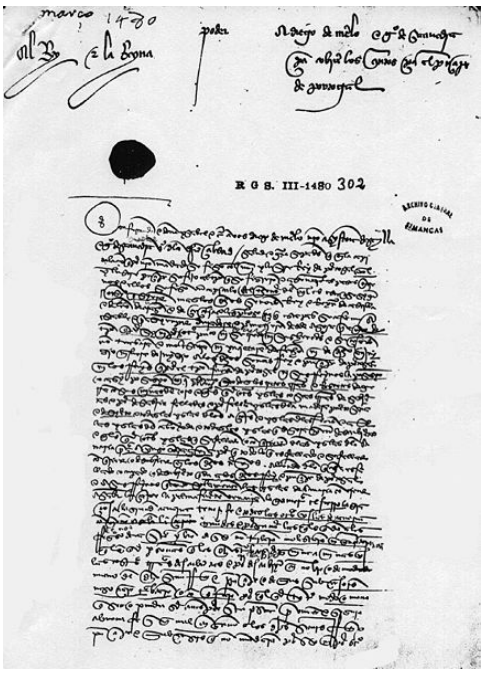
Vilar, Juan Bautista, **Mapas Planos Y Fortificaciones Hispanicos de Tunez**, Universidad de Murcia, 1991

EKLER

EK-1

Katolik Hükümdarlar

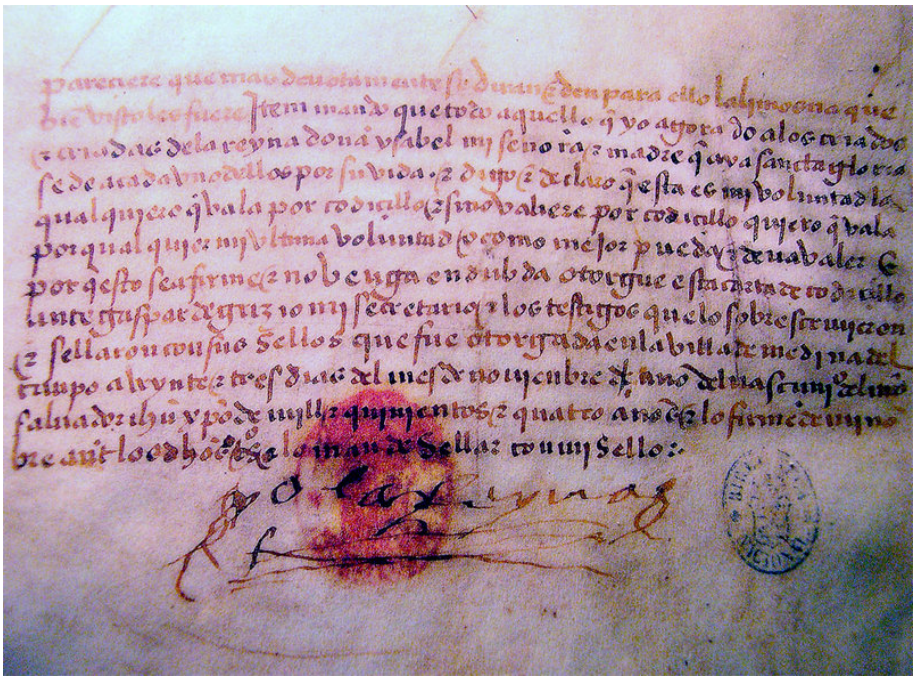

Alcaçovas Antlaşması

EK-2

I. İsabeli'in Ölümünü Tasvir Eden Resim

I. İsabel'in Vasiyeti

Ek-3

Şarlken

Luther Worms'da

EK-4

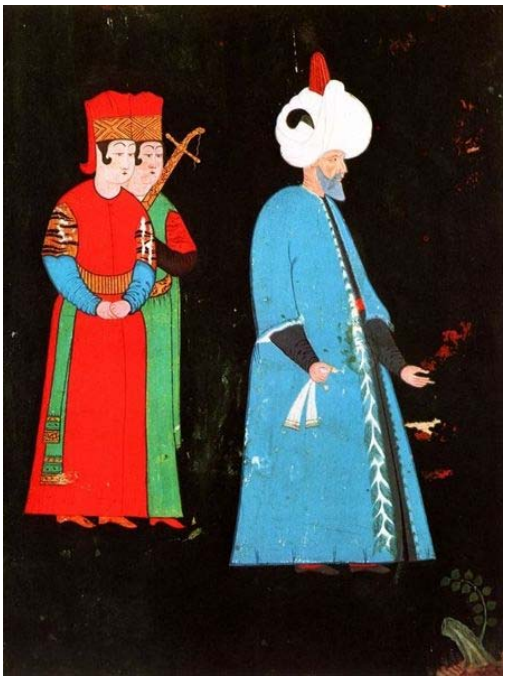

Kanuni Sultan Süleyman

Kanuni'nin Tuğrası

EK-5

Kanuni Mohaç Seferine Çıkarken

Barbaros hayreddin Paşa

EK-6

Preveze Deniz Savaşı

Osmanlı Donanması Toulon Limanında

EK-7

Roma Dönemi İkili Eyalet Sistemi

Augustus Dönemi Üçlü Eyalet Sistemi

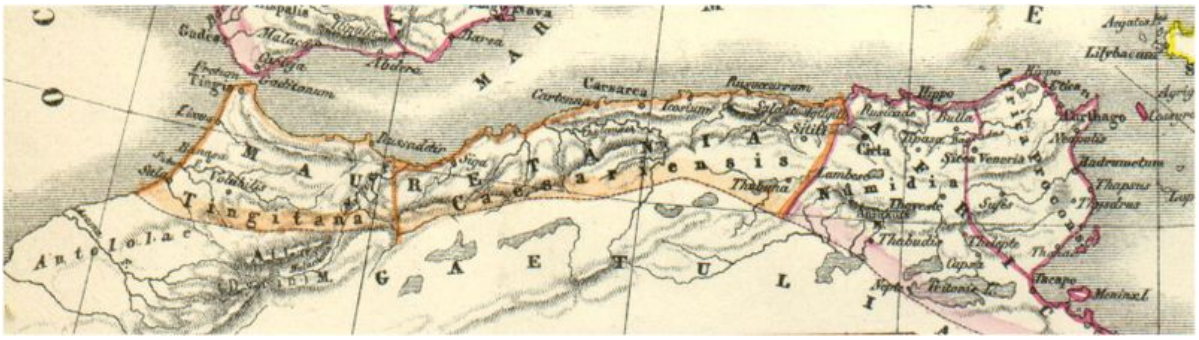

Diocesis Hispaniarium

EK-8

Aragon Krallığının Akdeniz'deki Yayılması

Mauretania Tingitana

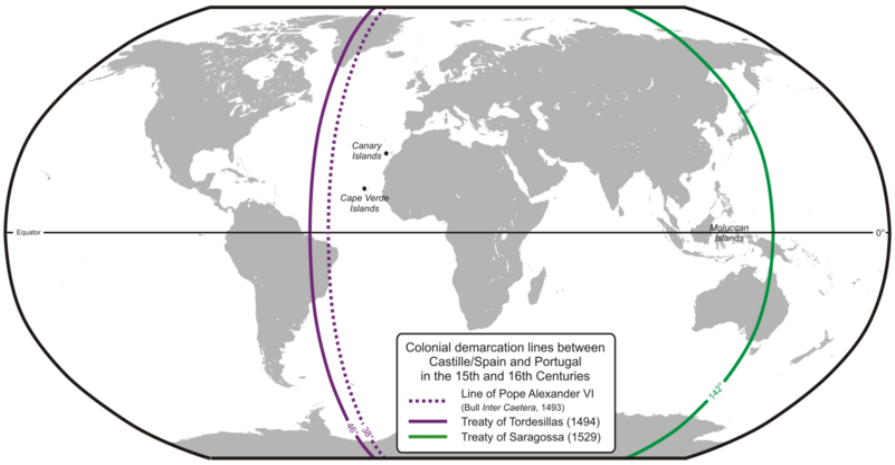
Ek-9

Tordesillas Antlaşması

Tordesillas Antlaşmasına Göre Egemenlik Alanları

VI Alejandro,Tordesillas ve Saragossa Antlaşmalarıyla Belirlenen Egemenlik Sahaları

EK-10

İnebahtı Savaşı

Rodos Kalesi

EK-11

Saint Jean Şövalyelik Tarikatı

Cerbe Adasının Havadan Çekilmiş Fotoğrafı